

Tuomas Kokko

HIIPIVÄ VAI HIIPUVA RASISMIN ÄÄNI – MAAHANMUUTTAJADISKURSSIT

HELSINGIN SANOMISSA VUONNA 2015

Pro gradu-tutkielma

Valtio-oppi

2017

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Hiipivä vai hiipuva rasismien ääni – maahanmuuttajadiskurssit Helsingin Sanomissa vuonna 2015

Tekijä: Kokko Tuomas

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikatieteet / valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -työ_X_Sivulaudaturtyö__Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 82

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Tutkimukseni keskeisin kysymys on, millaisia diskursseja maahanmuuttajista nousee esille vuonna 2015 julkaistuissa Helsingin Sanomien kirjoituksissa ja miten niissä toiseutetaan ja rodullistetaan maahanmuuttajia. Tutkimuskysymys on tärkeä, koska medialla on paljon valtaa vaikuttaa lukijoiden mielipiteisiin entisiä vahvistaen tai uusia muodostaen. Vuosi 2015 oli merkittävä turvapaikanhakijoiden suhteen koko Euroopan mittakaavassa.

Tutkimuksen aineistosta nousi esille kuusi erilaista diskurssia maahanmuuttajista. Kolme positiivista diskurssia (valistajan, hyödyn ja puolustajan), kaksi negatiivista diskurssia (pahuuden ja hyväksikäyttäjän) ja yksi neutraali diskurssi (uhri) maahanmuuttajista. Pahuuden diskurssi nousi selkeästi kaikkein negatiivisimmaksi diskurssiksi, hyväksikäyttäjän diskurssin jäädessä selvästi maltillisemmaksi negatiiviseksi diskurssiksi. Rasismia, rodullistamista ja toiseuttamista oli havaittavissa molemmissa negatiivisissa diskursseissa (hyväksikäyttäjän ja pahuuden diskurssi). Analyysin perusteella tutkimuksessa voidaan todeta Helsingin Sanomien käsitteiden monipuolisesti maahanmuuttajia. Tutkimukseni johtopäätös on, että Helsingin Sanomien artikkeleissa rasismien ääni hiipii esille, vaikka valtaosa artikkeleista käsittelee asiaa ilman rasistista asennetta.

Avainsanat: identiteettipolitiikka, diskurssianalyysi, rasismi, rodullistaminen maahanmuuttajadiskurssi, monikulttuurisuus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi X (vain Lappia koskevat)

OMISTUSKIRJOITUS

Omistan tämän tutkimukseni rakkaalle isälleni Toivolle, joka omalla kiinnostuksellaan ja esimerkillään viitoitti minut yhteiskuntatieteiden pariin ja tämän tutkimuksen aihealueeseen, toimien itse aina suvaitsevasti, erilaisuutta kunnioittaen ja ymmärtäen. Hän ei valitettavasti ehtinyt nähdä tätä tutkimusta valmistuneena, sillä hän menehtyi aivosyöpään kesken tämän tutkimuksen kirjoittamisen.

Joulukuun 4. päivänä 2017 Helsingissä,

Tuomas

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TEORIAT	8
2.1	Median valta	8
2.2	Identiteetin rakennus ja erilaisuuden toiseuttaminen viholliseksi ja ystäväksi	9
2.3	Rotu ja etnisyys.....	14
2.4	Rasismi ja sen muodot.....	15
2.4.1	Vanha rasismi.....	19
2.4.2	Kulttuurirasismi	19
2.4.3	Rakenteellinen rasismi	20
2.4.4	Arkielämän rasismi	20
2.5	Rodullistaminen.....	22
2.6	Monikulttuurisuus.....	25
3	MENETELMÄT	32
3.1	Diskurssianalyysi laadullisen tutkimuksen lähestymistapana	32
3.2	Mediatutkimus	37
3.3	Tutkimusprosessin kuvaus.....	40
4	MAAHANMUUTTAJADISKURSSIT	43
4.1	Hyväksikäyttäjän diskurssi	43
4.2	Hyödyn diskurssi.....	49
4.3	Pahuuden diskurssi.....	54
4.4	Puolustajan diskurssi.....	59
4.5	Uhridiskurssi.....	64

4.6	Valistajan diskurssi	68
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	71
	LÄHTEET	76

1 JOHDANTO

Eurooppaa alkoi ravistella ennen näkemätön pakolaiskriisi vuonna 2014. Suomessa media heräsi pakolaiskriisiin viimeistään loppukesästä 2015, kun Suomeen alkoi saapua tuhansittain pakolaisia. Vuoden 2015 loppuun mennessä Euroopan Unionin maihin oli saapunut lähes kaksi miljoonaa turvapaikanhakijaa ja Suomeenkin reilu 30000 henkeä. Kuten Suomessa, myös monessa muussa Euroopan Unionin maassa turvapaikanhakijoiden äkillinen suuri määrä yllätti viranomaiset ja paikallisen väestön. Paljon syntyi pelkoa kansalaisissa, vääristelyä sosiaalisessa mediassa ja kovia otteita viranomaisten tahoilta. Turvapaikan myöntämisperusteita muun muassa tiukennettiin ja muualla Euroopassa oli vieläkin kovempia otteita. Rajoja suljettiin ja turvapaikanhakijoiden tavaroita takavarikoitiin. Ihmisiä mietitytti miksi turvapaikanhakijoilla voi olla älypuhelimia. Monille oli muokkaantunut mielikuva, jossa turvapaikanhakija on köyhä ja nälkää näkevä ihminen vailla nykypäivän tietoteknisiä valmiuksia. Paljon syntyi myös vapaaehtoista auttamishalua, vaatekeräyksistä erilaisten kotouttamispalveluiden tarjoamiseen. Syntyi sosiaalisen median ryhmiä ”Sanon kyllä turvapaikanhakijoille” ja ”Rajat kiinni”. Elimme ainutlaatuisia ja ennen näkemätöntä aikaa. Joka päivä mediasta sai kuulla uutisia liittyen turvapaikanhakijakriisiin. Medialla oli tilaa raportoida, olihan juuri saatu Euroopan talouskriisi suvantovaiheeseen. Media jakoi kansalaisille tietoa Suomea ja koko Eurooppaa ravistelevasta kriisistä. Media eli parrasvaloissa.

Normatiivinen vallankäyttö perustuu pitkälti uskomuksiin ja tapakulttuuriin. Tapakulttuuri ohjaa meitä yhdenmukaisiksi kollektiivisen voiman avulla. Henkilö, jolla on tietoa, hänellä on valtaa. Tiedon saatavuutta voidaan kontrolloida ja henkilö, joka kontrolloi tietojen saatavuutta, hallitsee yhteiskunnallista elämää ja keskustelua. (Paloheimo & Wiberg 1996, 72.) Mediaa voidaan pitää tiedon saatavuuden kontrolloijana. Medialla on mahdollista ottaa asioita julkiseen keskusteluun tai olla ottamatta niitä. Medialla on valtaa vaikuttaa asioihin, joita käsittelemme julkisessa keskusteluissa yhteiskunnassamme. Medialla on mahdollisuus toimia tiedon portinvartijana ja siten suurena vallan käyttäjänä. Mielestäni on siten tärkeää tutkia ja kyseenalaistaa median tekstejä. Tutkin tässä tutkimuksessani

Helsingin Sanomien teksteistä esille nousevia maahanmuuttajadiskursseja. Helsingin Sanomat on kansallisesti arvostettu lehti ja siten se myös vaikuttaa lukijoidensa mielipiteisiin, uudistaen niitä tai entisiä asenteita vahvistaen.

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia diskursseja eli puhetapoja, miten maahanmuuttajista kirjoitettiin Helsingin Sanomissa vuonna 2015. Vuonna, joka oli historiallisesti käännekohta maahanmuutossa koko Euroopan mittakaavassa. Lisäksi tavoitteenani on saada aikaan vuoropuhelua taustateorian ja aineiston välille. Tutkimuksessani en nosta aineistosta esille yksittäisiä henkilöitä vaan aineistoa analysoin yleisesti maahanmuuttajiin, paperittomiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvien käsitteiden kautta. Diskurssit nimetään maahanmuuttajadiskursseiksi, koska se on yläkäsite kaikille edellä mainituille käsitteille.

Tutkimuksen pääkysymys on: millaisia maahanmuuttajadiskursseja Helsingin Sanomien artikkeleista nousee esille ja miten niissä toiseutetaan tai rodullistetaan maahanmuuttajia? Alakysymyksiä ovat seuraavat kysymykset: onko diskursseissa havaittavissa rasismia, nouseeko diskursseissa esille monikulttuurisuus etuna vai rasitteena yhteiskunnalle ja millaista monikulttuurisuutta diskurssi edustaa, onko diskurssissa havaittavissa poliittista tavoitetta, onko diskurssi tyyliltään positiivinen, negatiivinen vai neutraali ja millaisia lukijoita diskurssit tavoittelevat?

Tutkimuksen analyysimenetelmä on diskurssianalyysi. Kvalitatiivinen eli laadullinen menetelmä antaa mahdollisuuden tutkia asioita syvällisemmin, joten se sopii aiheeni kannalta tutkimukseen. Tulkintateorian diskurssianalyysi ohjaa tapaa analysoida aineistoa. Diskurssianalyysissä pyritään tutkimaan puhetyylejä ja vertailemaan niitä keskenään. Tutkimuksessani keskityn suomalaiseen maahanmuuttajakeskusteluun, joten kaikki ulkomaihin liittyvät keskustelut rajaan tutkimuksen ulkopuolelle.

Ensimmäisenä luvussa esittelen tutkimuksen keskeisen teoriataustan, joka muodostuu toiseuden, identiteetin, rasismin, rodullistamisen ja monikulttuurisuuden käsitteistä. Lisäksi esittelen Vilho Harlen kehittämää teoriakehystä identiteettipolitiikan tueksi. Menetelmät –luvussa käsittelen tutkimuksen menetelmää eli diskurssianalyysiä ja mediatutkimusta. Menetelmäosiossa esittelen lisäksi tutkimusprosessia. Tutkimusaineiston ja analyysin esittelen Menetelmät –luvun jälkeen. Aineisto on esillä laaja-alaisesti, joten lukija voi

muodostaa myös omia päätelmiään. Viimeisessä luvussa kirjoitan yhteenvetoa tuloksista, johtopäätöksistä ja avaan keskustelua aiheen osalta.

2 TEORIAT

2.1 Median valta

Koska tutkimukseni tutkii median tekstejä, on tärkeää ymmärtää miksi ylipäättänsä tutkin median tuottamia tekstejä. Valta on yksi politiikan tutkimuksen peruskäsitteistä. Linjakummun (1999, 68) mukaan valta voidaan ymmärtää yksinkertaisimmillaan ryhmien tai yksilöiden välisinä kanssakäymisenä, jossa pyritään vaikuttamaan toisen tahtoon. Medialla on valtaa, jonka käyttämisellä voidaan vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja kansalaismielipiteeseen. Media vaikuttaa asenteisiimme, tietoihimme ja toimintaamme. Mediassa maailmaa jaetaan heihin ja meihin. Samalla tavalla kuin identiteettipolitiikassa toiseutetaan erilaisuus ystäviin ja vihollisiin. Median jakama tieto voi olla abstraktista tai konkreettista. Median vastaanottajan on sitä helpompi sovittaa uutinen omiin perinteisiin uskomuksiinsa mitä abstraktimpaa tieto on. Abstrakti tieto on helposti käännettävissä siten, kuten sen itse haluaa ymmärtää. Esimerkiksi uutinen Euroopan pakolaistulvasta saattaa vastaanottajissa joko lisätä turvattomuuden uhkaa tai lisätä pakolaisten auttamishalua. Hyvin toimivassa demokraattisessa yhteiskunnassa pitäisi olla useampia keskenään riippumattomia ja kilpailevia medioita. Tällöin mediat valvovat myös toisiaan ja intresseissä ei ole suojella jotain asiaa esimerkiksi omistussuhteiden takia. Media luo meille vastaanottajille uskomuksia sekä heikentää että vahvistaa niitä. Meillä on useimmista asioista jonkinlainen mielipide, jota media joko vahvistaa tai heikentää. Medialla on myös vaikutuksia maailmankatsomukseemme, jos sama media on seurannassa pitkän aikaa. Media raportoi sanomisia riippumatta sen merkittävydestä. Merkittävyys tulee sanojan vallan kautta eli onko puhuja tiettyssä asemassa, jotta hänen sanomisellaan olisi painoarvoa. Esimerkiksi presidentin sanomisia seurataan paljon herkemmin kuin tavallisen rivikansanedustajan. (Paloheimo & Wiberg 1996, 251, 255-257.) Periaatteessa Suomessa voidaan sanoa olevan useita keskenään kilpailevia medioita. Toisaalta, monet maakuntalehdet ovat tiettyjen isojen lehtitalojen omistuksessa, mitkä omistavat useampia

maakuntalehtiä. Lisäksi puolueiden omistavat lehdet ovat viime vuosikymmeninä vähentäneet suosiotaan. Myös paikallislehtien omistus on keskittynyt yhä harvempien omistukseen. Suomalainen media on keskittynyt suurille toimijoille, ehkä jopa liiaksikin ja tämä lisää riskiä siitä, että mediat eivät ole enää välttämättä niin riippumattomia kuin ennen.

2.2 Identiteetin rakennus ja erilaisuuden toiseuttaminen viholliseksi ja ystäväksi

Käytän tutkimuksessani Vilho Harlen kehittämää teoriakehystä identiteettipolitiikkaa varten. Teoriakehyksen Harle rakentaa neljän keskeisen käsitteen turvin: politiikka, identiteetti, toinen ja vihollinen. Harlen teoriakehys sopii mielestäni tutkimukseeni hyvin, koska se auttaa osaltaan vastaamaan tutkimuskysymyksiin aineiston pohjalta ja kokoaa teoriaosuuden käsitteitä yhteiseen kokonaisuuteen.

Vilho Harlen mukaan identiteetti edellyttää muodostuakseen sosiaalisia kontakteja. Identiteetti muodostuu suhteessa muihin ihmisiin. Identiteetti, joka kuvaa ihmisen ominaisuuksia tai erityislaatua, voidaan havaita myös historiallista jatkuvuutta. Identiteetti saattaa ensi tuntumalta vaikuttaa selkeältä käsitteeltä, mutta on todellisuudessa monitahoinen ilmiö ja on olemassa monenlaista identiteettitutkimusta. Historiallisella jatkuvuudella ymmärretään esimerkiksi, että suomalainen on kansalliselta identiteetiltään suomalainen sekä lapsuudessaan että vanhuudessaan. Psykologisen näkökulman, eli itsensä tutkiskelun lisäksi, identiteetin määrittäminen tarvitsee sosiaalisen ulottuvuuden. (Harle 2003, 105.) Mika Luoma-ahon mukaan poliittisella identiteetillä tarkoitetaan kollektiivista identiteettiä eli käsitystä meistä, ryhmästä johon koemme kuuluvamme ja jolla erotamme itsemme muista, joihin emme kuulu. Kaikilla ihmisillä on useita poliittisiä identiteettejä. (Luoma-aho 2003, 99.) Ihminen voi olla esimerkiksi suomalainen, pohjalainen, maalainen, keskustalainen ja niin edelleen. Tapio Nykäsen mukaan suhdekäsite kuvaa identiteettiä. Yhteiskuntatieteissä identiteetti on pääsääntöisesti suhdekäsite, jolla tarkoitetaan esimerkiksi valtion tai ihmisen olevan aina suhteessa johonkin, jolloin suhde ympäröivään maailmaan rakentaa identiteetin. (Nykänen 2007, 72.) Esimerkiksi helsinkiläisten identiteetti rakentuu suhteessa ympäröivään maailmaan, muun muassa espoolaisiin, vantaalaisiin, tallinalaisiin ja tukholmalaisiin. Stuart Hall jakaa puolestaan identiteetin määrittelyn kolmeen osaan:

valistuksen subjektiin, sosiologiseen subjektiin ja postmoderniin subjektiin. Valistuksen subjektissa ideana on, että yksilön identiteetti ei muutu ihmisen olemassaolon aikana vaan pysyy samana alusta loppuun. Tämän käsityksen mukaan ihminen on jo syntyessään varustettu tietyllä identiteetillä, joka vain kehittyy auki mutta sen olemus pysynee samana. Sosiologisen subjektin identiteettikäsityksessä keskeisenä ajatuksena on, että identiteetti muodostuu yhteiskunnan ja yksilön välisessä vuorovaikutuksessa. Kuten valistuksen subjektissa, myös sosiologisessa subjektissa on sisäinen todellinen minä mutta erona on sen muokkautuminen ulkopuolelta tulevien kulttuurien ja niiden mukana tuomien identiteettien mukana. Postmodernin subjektikäsityksen mukaan identiteetti muodostuu eri aikoina eri tavoin. Myös Hallin mukaan yksilöllä voi olla useampia identiteettejä elämänsä aikana ja ne voivat poiketa hyvinkin paljon keskenään. (Hall 1999, 21-23.) Harle korostaa yhteisen perustaa ja toisen merkitystä identiteetin määrittämisessä. Mikäli identiteetti saa perustansa jostakin yhteisestä, esimerkiksi yhteisestä kulttuurista, kielestä tai uskonnosta, se muokkautuu toisen eli vihollisen avulla. (Harle 1993, 10.) Identiteettipoliittikkaa suoritetaan myös eliitin toimesta yhteisen identiteetin rakentamiseksi jollekin ryhmälle, esimerkiksi kansalle tai etniselle ryhmälle. Identiteettipoliittikkaa suoritetaan ylhäältä alas kulttuurisen, poliittisen tai jonkin muun eliitin toimesta. Kollektiivinen identiteetti edellyttää yhteistä kohtaloa, kulttuuria ja uskontoa tai esimerkiksi historiaa. Kulttuurisen yhtenäisyyden puuttumista pidetään identiteettiprojektin ongelmana. (Hast 2007, 277.) Kollektiivista identiteettiä on käsitelty saamelaisuuden tunnustamisen yhteydessä: kuka on tarpeeksi saamelainen saadakseen saamelaisuuden statuksen? Kenellä on oikeus määrittää etnisen saamelaisuuden määrittely ja siten päättää henkilöiden kuulumisesta etniseen yhteisöön. Yhteisön avulla henkilöiden identiteettiä voidaan vaalia mutta hylkäämällä henkilö yhteisön ulkopuolelle henkilön identiteetti tavallaan kielletään. Tämä on siten tärkeä ihmisoikeudellinen asia. Etnisyys voi siten olla este tai tae taloudellisiin, kulttuurisiin, poliittisiin tai alueellisiin oikeuksiin. (Raittila 2002, 18-19.)

Tässä tutkimuksessa identiteetti ymmärretään sosiaalisena prosessina, jossa identiteetti määrittää yksilön jollakin tapaa erityiseksi ja osaksi jotain yhteisöä ja sen kulttuuria. Identiteettejä voi olla useampia, keskenään erilaisia ja ne voivat muuttua elämän aikana. Maahanmuuttaja voi tuntea itsensä esimerkiksi muun muassa irakilaiseksi, espoolaiseksi, suomalaiseksi ja kansainväliseksi. Tarvitsen identiteetin käsitettä, jotta voin käyttää

toiseuttamista käsitteenä tutkimuksessani. Haluan saada selville, miten maahanmuuttajia toiseutetaan Helsingin Sanomien diskursseissa.

Identiteetti muodostuu suhteessa toiseen. Peruskysymyksen ”kuka minä olen?” lisäksi identiteetin määrittämisessä vastataan kysymykseen: ”Kuka minä en ole?”, sosiaalisen näkökulman selvittämiseksi. Vastausten täytyy olla sosiaalisesti hyväksytyjä, joka tarkoittaa, että vastaukset ovat hyväksyttävissä myös muiden toimesta. ”Toinen” on aina erilainen kuin oma identiteetti. Erilaisuus kuvastaa hyvin toista. Toinen ja toiseus on tärkeässä asemassa oman identiteetin rakentamisessa. Toisten avulla tiedämme mitä emme ainakaan ole tai halua olla. Jotta voisimme muodostaa oman identiteetin, tarvitsemme toista ja toiseutta. Suurta ei voi tavallaan nähdä ilman pientä. Ihminen ei voi ymmärtää itseään ja omaa ainutlaatuisuuttaan ymmärtämättä sitä, mitä hän ei itse ole. Hahmotamme sosiaalinen todellisuuden antamalla siihen kuuluville objekteille tarkoin määrätyt ominaisuudet. Toiseuden käsite, ellei sitä jotenkin yksilöidä, sopii mihin tahansa toisen, muun tai erilaisen erotteluun. (Harle 2003, 106-107.) Toinen on joko vihollinen tai ystävä. Koska käsitteellisellä tasolla ei ole eroa, tarvitsemme lisäkäsitteen tuomaan eroa neutraalin toisen ja negatiivisen toisen välille. Negatiiviselle toiselle yleisenä käsitteenä on vihollinen. Toinen rakennetaan itsestä erilaiseksi. Toisesta voi muodostua joko negatiivinen tai myönteinen vaikka sitä voidaan pitää alussa neutraalina oman identiteetin määrittäjänä. Positiivinen yksilö koetaan olevan ainakin osittain samanlaisena ja siten osa ryhmää. Negatiiviset asiat mielletään viholliseen. (Harle 2003, 108-110; Hast 2007, 278-279.)

Identiteetin rakentaminen vaatii toiseuden kuvittelua, jonka avulla mahdollistetaan erottautuminen muista ja samaistuminen. Eri viholliskuvat ovat eri asteisia inhimillisyyden kuvaamisessa toisesta. Sitä vihaisempi viholliskuva on kyseessä mitä vähemmän on mukana inhimillisyyttä. Viholliskuvalla pyritään kuvaamaan sitä, miltä viholliskuva mielestämme näyttää. ”Toinen” määrittää oman identiteettimme suhteessa toiseen. Vihollista käytetään selitettäessä kärsimys ja pahaolo sekä oikeuttamaan äärimmäiset keinot nujertamaan paha vihollinen. Epäjärjestyttä edustaa vihollinen. Kun oma identiteettimme edustaa lakia, moraalialia ja järjestyttä, edustaa vihollinen epäjärjestyttä, moraalittomuutta ja vääryyttä. Vihollisen tuhoamisella voitaisiin saada aikaan takaisin järjestys. (Harle 2003, 108-110; Hast 2007, 278-279.) Yhdysvaltain nykyinen presidentti käyttää melko usein ja kevyin perustein ulkomaalaisista käsitteitä ”vihollinen” ja ”pahuus”

ja syyttää ulkomaalaisia Yhdysvaltain taloudellisista ja turvallisuuspoliittista haasteista. Samalla korostetaan Yhdysvaltain oman valtion moraalialueita ja oikeudenmukaisuutta. Negatiivisen toisen rakentaminen auttaa poliittisten tavoitteiden saavuttamisessa. Toista tarvitaan oman identiteetin rakentamisessa ja negatiivista toista eli vihollista tarvitaan oman toiminnan oikeuttamiseen. Presidentinvaalikampanjan aikana Yhdysvaltain nykyinen presidentti rakensi voimakkaasti negatiivista toista islaminuskokaisista. Poliittisena tavoitteena oli saada estettyä kaikki islaminuskoisten pääsy Yhdysvaltoihin ja tällä tavoin saada Yhdysvalloista turvallisempi paikka Yhdysvaltalaisille.

Valtion hyökätessä aseellisesti toisen valtion alueelle tai puuttuessa toisen valtion politiikkaan, toimintaa puolustellaan ja oman valtion toiminta siten oikeutetaan useasti toisen valtion vääränlaisella politiikalla tai toiminnalla. Tällaisista tapahtumista historiamme tuntuu toistavan itseään. Identiteetin muokkaaminen toteutetaan vihollisen määrittelyllä: ketä me olemme ja ketä me emme ole. Yksittäiset ryhmät kuten siirtolaiset ja pakolaiset edustavat monesti ”toista”, ”vihollista”, ”muukalaista” tai ”pahaa”. ”Kansallinen ryhmä” saattaa kokea itsensä tällaisessa uudessa pakolais- tai maahanmuuttajatilanteessa ja sen aiheuttamaksi koettujen ongelmien uhriksi, mitä vastaan puolustautuminen on oikeutettua ja oikeastaan velvollisuus. (Harle 1993, 10.) Carl Schmittin mukaan identiteettipolitiikka ilmenee erityisesti valtioiden välisissä suhteissa vihollisen ja ystävän mielikuvien rakentamisessa. Schmitt pitää yhtenä yksilön tärkeimpänä identiteeteistä samaistumista omaan kansakuntaansa. (Schmitt 1976, 26-32.) Haasteensa maahanmuuttajien identiteetin rakentamiselle tuo vieraaseen valtioon muuttaminen ja vieraan valtion määrittelemä kansakunnan identiteetti, johon on useimmiten vaikea samaistua, koska jokainen valtio määrittelee itselleen ystävät ja viholliset.

Olli Löytty kuvaa toiseutta termeillä vastakohtaisuus, muukalaisuus, vieraus, poikkeavuus ja eroavaisuus. Toiseuden käyttäminen tutkimuksissa liittyy intressiin purkaa ja paljastaa valtahierarkioita. Myös omassa tutkimuksessani on tavoitteena tuoda esille median ja tässä tapauksessa Helsingin Sanomien käyttämää valtaa mahdollisesti toiseuttamalla maahanmuuttajia negatiivisesti. Käsitteen toiseus avulla määritetään suhdetta sekä vieraan ja tutun että normin ja poikkeuksen välillä. Käsite mahdollistaa valtasuhteiden kuvailun, toinen ymmärretään erilaiseksi ja alemmaksi hierarkiassa. Yksinkertaistettuna kyse on kahden asian välisistä eroista. Erot näiden kahden välillä ei kuitenkaan esitetä neutraalisti

vaan vieras esitetään vähempiarvoisena ja toisena. Esimerkiksi maahanmuuttajia arvioitaessa esitetään mikä erottaa heidät perinteisestä suomalaisesta. Esille nostetaan eroavaisuuksia, eikä yhdistäviä asioita. Tyypillisesti yhden eron, esimerkiksi ihonvärin esille tuominen, aktivoi joukon muita tähän liittyviä stereotyyppisiä kuten käsitys tummaihoisten seksuaalisuudesta ja laiskuudesta. Samalla tavalla kuin maahanmuuttajia toiseutetaan, toiseutetaan myös esimerkiksi naisia suhteessa miehiin ja homoliittoja suhteessa heteroliittoihin. (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 162-163.)

Tutkimuksessani toinen ymmärretään jonakin muuna kuin suomalaisuutena. Maahanmuuttajat kuuluvat vähemmistöön ja ovat hierarkiassa alempana, joten on mielestäni luontevaa ottaa toisen vastakohtaksi suomalaiset eli kantasuomalaiset, johon enemmistö Suomen väestöstä lukeutuu ja ovat hierarkiassa ylempänä. Tutkimuksessani toiseuttaminen ymmärretään negatiivisen toisen kuvaamisena, vähempiarvoisena ja jollakin tapaa heikompana. Toiseuttaminen kuvaa epäjärjestystä ja toiseuttajien identiteetti kuvaa aina järjestystä, moraalialia ja lakia. Tuhoamalla toiseutettu negatiivinen toinen, voidaan saavuttaa jälleen järjestys ja moraalialia.

Harlen neljäs käsite on politiikka. Poliitiikan ymmärrän tässä tutkimuksessa aspektipolitiikkana. Identiteettipolitiikka on luontevaa ymmärtää ja määrittää aspektipolitiikan näkökulmasta jolloin jokainen toimija voi halutessaan toteuttaa politiikkaa ja kaikilla asioilla voi olla poliittinen luonteensa. Minän identiteetti, joka syntyy oman ja toisen vuorovaikutuksessa, on relationaalinen käsite. Suhteessa muodostuva identiteetti on siten luonteeltaan myös poliittinen. Oman tavoitteen eteenpäin vieminen vaatii poliittisia tekoja ja vastaan laittavat toiset, joilla on toisenlaisia poliittisia tavoitteita. (Harle 2003, 116-117.) Mielestäni Harlen osoittama aspektipolitiikan näkökulma on luonteva identiteettipolitiikan yhteydessä ja tässä tutkimuksessa. Media ei ole osa perinteistä sektoripolitiikkaa vaan on sen ulkopuolella. Media rakentaa diskursseilla sekä meidän identiteettiämme meihin, että toiseuttaa vieraita muihin, eli tässä tutkimuksessa maahanmuuttajia.

Aspektipolitiikkana on yleisesti pidetty politiikkaa, joka ei ole sidoksissa tiettyyn sektoriin eikä instituutioon vaan konfliktisuuteen politiikan idean välittömänä osana. Tämän mukaan jokaisella ilmiöllä voi olla poliittinen aspektinsa tai millään ilmiöllä ei välttämättä ole poliittista aspektia. Poliitiikan voidaan siten sanoa olevan näkökulma todellisuuteen eikä

siitä erillinen osa. Jokaisessa ilmiössä voi olla sekä poliittinen että ei-poliittinen aspektinsa (Linjakumpu 2007, 249.) Samalla tavalla, tässä tutkimuksessa tutkittavien Helsingin sanomien artikkeleissa voi olla poliittinen aspektinsa tai sitä ei välttämättä ole. Aspektuaalinen politiikkakäsitys ei tarvitse politiikan harjoittamiseen instituutioita eikä politiikan tekemiseen liittyviä vakiintuneita malleja. Poliitiikan käsitettä voidaan lähestyä myös analysoimalla politiikan luonnetta eli politiikan ideaa. Aspektuaalisen politiikkakäsityksen luonteena ja normaalina tilana voidaan pitää ristiriitojen ja konfliktien olemassaoloa. Konfliktilla tarkoitetaan eri osapuolten erilaisia intressejä ja yleensä vastakkaisuuksia suhteessa käsiteltävään asiaan. Poliitiikan konfliktisuus ei kuitenkaan edellytä aina vastarintaa. Keskeistä aspektuaalisessa politiikkakäsityksessä on, että kuka tahansa voi harjoittaa politiikkaa ja olla siten poliittinen. Kaikki voivat olla potentiaalisesti poliittisia toimijoita, joten politiikkaa ja poliittisia asioita ei määrittele ainoastaan poliitikot. (Linjakumpu 2007, 250-251.) Harle korostaa kansalaisyhteiskunnan merkitystä aspektipolitiikassa. Valtion rooli on samalla vähentynyt ja ihmisten henkilökohtainen rooli lisääntynyt. Samalla valtion ja politiikkojen monopoliasema päätöksenteossa on kyseenalaistettu. Aspektipolitiikassa keskiöön nousee erilaisuus, muukalaisuus, toiseus ja niin edelleen. (Harle 1993, 10-11.) Tässä tutkimuksessa aspektuaalinen politiikkakäsitys ymmärretään nimenomaan jokaisen mahdollisuudeksi harjoittaa politiikkaa. Tämä mahdollisuus heijastuu myös siihen poliittiseen mahdollisuuteen mitä tutkimuksen lehtiartikkeleista saadaan esille. Artikkelien kirjoittajien lisäksi lukijoilla on mahdollisuus aspektuaaliseen poliittiseen vaikuttamiseen. Lukijoiden toimia ei tutkimuksessa varsinaisesti kuitenkaan tutkita, ainoastaan analysoidaan tutkimuksessa esille tulevien diskurssien mahdollisia kohderyhmiä.

2.3 Rotu ja etnisyys

Rotu- ja etnisyys -käsitettä käytän tutkimuksessani luontevana johdatteluna rasismien ja rodullistamisen käsitteiden tarkasteluun. Rasismien ja rodullistamisen ymmärtämiseksi, on mielestäni tärkeää avata myös rotu- ja etnisyys-käsitteitä. Rotu-käsitteen perustuessa vahvemmin biologiaan, etnisyys perustuu puolestaan kulttuuriin: tapoihin, kieleen ja

uskontoon. Etnisyys liitetään usein kielellisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin. Etnisyyttä voidaan käyttää rodun kaltaisesti ihmisten luokitteluun. Esimerkiksi saamelaisten kohdalla etnisyys luokituu kuuteen ryhmään: ”oikeisiin” (etniset) saamelaisiin, saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkittyihin saamelaisiin, lappalaisiin, ILO-sopimuksen alkuperäishenkilöihin, statuksettomiin saamelaisiin ja suomalaisiin (Valkonen & Valkonen 2013, 2). Etnisyydellä tehdään eroja, jotka liittyvät marginaalisuuteen, vähemmistöasemaan ja syrjintään. Tunnusomaista etnisyydelle on, että siihen liittyvät tai siltä kielletyt oikeudet määritellään ulkoa päin. Vaikka saamelaisilla on Suomessa kulttuurinen itsehallinto ja saamelaisten asioita edustaa Suomessa saamelaiskäräjät, päätetään muun muassa saamelaiskäräjälaista ja saamelaisten maa- ja metsäoikeuksista ulkoapäin, valtaväestön eli Suomen eduskunnan toimesta. Etnisyyttä on alettu arvostamaan ja sitä pidetään yleisesti ainutlaatuisena resurssina ja arvokkaana, mikä antaa tunteen sekä yhteenkuuluvaisuudesta ja omasta, erilaisesta identiteetistä että tunteen yhteenkuuluvaisuudesta. Ihmiset erottuvat muista kulttuurisista asioista. Etnisellä ryhmällä oletetaan olevan jollakin tapaa yhteinen alkuperä (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 117-118). Globaalissa maailmassa etniset ryhmät ylittävät valtioiden rajoja ja monikulttuurisessa yhteiskunnassa erilaiset etniset ryhmät elävät rinnakkain sovussa (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 117-118).

2.4 Rasismi ja sen muodot

Syrjintä ja rasismi käsitteitä käytetään useasti samaa tarkoittavina asioina. Rasismi on syrjintää mutta ei kuitenkaan mitään tahansa syrjintää. Rasismi on syrjinnän alakäsite. Yhdenvertaisuuslaki määrittää syrjinnäksi etnisen häirinnän, käskyt ja ohjeet syrjiä etnisiä ryhmiä. Etnisen syrjinnän ja rasismin merkitykset ovat osittain päällekkäisiä. Syrjintä on toimintaa, jonka tarkoituksena ei välttämättä ole toiselle vahingon tuottaminen. Motiivina on pikemminkin yhden ryhmän suosiminen toisen ryhmän kustannuksella. Syrjintä, joka perustuu syrjittävään etniseen alkuperään, rotuun tai rodullistettuun kulttuuriin, on rasismia. (Puuronen 2011, 51-52.) Puuronen mukaan rasismille on annettu eri tieteenaloilla erilaisia sisältöjä. Rasismi on hyvin poliittisesti latautunut ja se on yksi syistä miksi sitä on

vaikea määrittää. Määritelmään vaikuttaa sekä rotujärjestelmä että määrittelijän asema yhteiskunnassa. Rasismin tutkimuksessa voidaan tutkia yksilöiden asenteita, toimintaa ja arvoja tai yhteiskunnan rakenteiden ja ryhmien tuottamaa ilmiötä. Yksilöiden rasismin yhteydessä mielipiteet jakaantuvat kahteen koulukuntaan. Ensimmäisen mukaan rasismi on luonnollista ja sisäsyntyistä ja siten ihmisyyteen kuuluvaa. Toisen koulukunnan mukaan rasismi on opittua, mikä kehittyy sekä historiallisesti että yhteiskunnallisesti. Rasismi ei ole pelkästään yksilöllinen ilmiö. Rasistiset puolueet, ryhmät, alakulttuurit ja muut ryhmät ovat tästä esimerkkeinä. Näiden ryhmien jäsenet omaksuvat rasistisen kielen, käytöksen ja kulttuurin. Rasismi liittyy myös yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja instituutioihin, arkielämän normeihin ja lainsäädäntöön, joten se on myös rakenteellista. (Puuronen 2011, 53-54.) Tutkimuksessani oletan rasismin olevan opittua eikä sisäsyntyistä.

Rastas korostaa, että rasismiksi voidaan kutsua puhetavasta riippuen sekä toimintaa ja toiminnan seurauksia, kuin myös asenteita ja aatteita. Rasismista keskustelu ja tutkimus on ollut suomalaisessa yhteiskunnassa marginaalissa 1990-luvulle asti. Maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen pieni määrä on saattanut olla vääristämässä kuvaa, ettei Suomessa olisi rasismia. Jotta rasismia voitaisiin vastustaa, on tärkeää osata tunnistaa rasismi. Maahanmuuttajien määrän kasvu sekä 1990-luvulla että vuodesta 2015 eteenpäin on herättänyt keskustelua rasismista. Myös maahanmuuttovastaisten puolueiden aseman vahvistuminen Suomessa ja muualla Euroopassa on ollut osaltaan vaikuttamassa rasismikeskustelun heräämisessä. Suomessa samasta asiasta on puhuttu syrjintänä, suvaitsemattomuutena ja muukalaispelkona mistä muualla maailmassa on puhuttu rasismina. Rasismia ja rasismipuhetta on haastavaa tai jopa mahdotonta vastustaa, jos sitä ei osata nimetä ja tunnistaa. Läntisessä maailmassa on ollut yleisenä käsityksenä ajatus rasismista, joka on liitetty toisen maailmansodan jälkeisiin muuttoliikkeisiin. Tällaisessa ajattelussa on vaarana, että monikulttuurisuus olisi ymmärrettävissä rasismin aiheuttajaksi. (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 69-72.)

Anna Rastaa mukaan kulttuurintutkimuksen ja feministisen tutkimuksen voidaan sanoa tuoneen mukanaan erojen ja poliittisten ulottuvuuksien käsittelyä rasismin tutkimuksessa. Rastas myös sanoo rasismin määrittelyjen vaihtelevan sen mukaan, miten laajaa teoriaa rasismista pyritään niillä rakentamaan. Suppeimmillaan rasismi on tietynlaisia kuvitelmia, oppeja ja asenteita sekä niihin sitoutunutta toimintaa. Suppean rasistimäärittelyksen

heikkoutena voidaan pitää sitä, ettei se ota huomioon ihmisiä, jotka irtisanoutuvat rasismista. Nämäkin ihmiset saattavat toimia tavoilla jotka vahvistavat rasistisia ajattelutapoja ja käytänteitä. Tahattomalla ja tiedostamattomalla rasismillakin on seurauksensa ja tästä syystä pelkät asennetutkimukset eivät riitä rasismin tutkimukseen. Laajimmillaan rasismin määrittely on pyrkimystä rakentaa laajaa teoriaa erilaisista ilmenemismuodoista, ideologisista taustoista, seurauksista. Rasismin voidaan sanoa ilmenevän ja saavansa erityispiirteensä tietyissä poliittisissa, taloudellisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa. Viime vuosien globaalit eri valtiomahtien talouksien haasteet ja samanaikainen Eurooppaa ja koko nykyistä Länsi-maailmaa ravisteleva pakolaiskriisi ovat olleet mielestäni erittäin suotuisa yhdistelmä rasististen ja maahanmuuttoa vastustavien äänenpainojen vahvistumiselle ympäri Eurooppaa. Rasismia tutkiessa onkin tärkeää huomioida yhteiskunnan vallitsevat olosuhteet ja ilmiöiden historiallisuus. Rastas jaottelee rasismin käsitteen puhe- ja esitystapojen ideologisiin sisältöihin sekä niiden vaikutuksiin. Ideologisilla sisällöillä tarkoitetaan muita ihmisryhmiä, kansoja, kulttuureita koskettavia kielteisiä ja yleistäviä ajattelumalleja ja rotuoppeja. Näihin liittyy usein rodun ja toiseuden diskurssit. Nämä diskurssit sekä rajoittavat että edesauttavat sitä, miten näemme toiset ja itsemme. Ihmisryhmät kutsutaan roduiksi rasististen oppien mukaan ja rotuja luokitellaan eriarvoisiksi. Näiden oppien mukaan ihmisryhmien väliset erot liittyvät biologiaan ja perimään. Aiemmin rotu-sanaa saatettiin käyttää samaa tarkoittavalla tavalla kuin nykyään käytetään sanaa kulttuuri. Rastas tuo esille, että biologisen ja kulttuurisiin eroihin liittyvästä vastakohta-asetelmasta siirryttäisiin logiikkaan, joissa painottuu sekä erilaisuus että epätasa-arvo. Rastas ottaa esille myös syrjinnän, jota hänen mukaansa ei saisi sekoittaa rasismiin. Rasistinen erottelu perustuu etnisyyksiin ja ”rotuihin”. Jonkinlainen erottelu on hänen mukaansa perusteltuakin, esimerkiksi ajoluvan salliminen mieluummin perustuen ikään kuin ihon väriin. Rastas määrittelee rasismin seuraavalla tavalla: ”Rasismiksi voidaan luonnehtia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe-, ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän (oletettu tai väitetty) ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi. (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 73-78.)

Saukkonen mieltää rasismin kielteisimpänä suhtautumistapana toisiin ja erilaisiin ihmisiin. Saukkonen erottelee rasismin ymmärtämisen kolmena ulottuvuutena: toimintana, ideologiana ja olosuhteena. Toimintana voidaan pitää sellaista käytöstä, jonka seurauksena

tai tietoisena tarkoituksena on henkilön tai ryhmän ihmisoikeuksien vaarantuminen tai kieltäminen ryhmän rodullisten, kuviteltujen tai todellisten ominaisuuksien vuoksi. Tämä muoto näkyy eri etnisten ryhmien alistamisena ja yhteisen toiminnan tai ulkopuolelle jättämisenä. Ideologisen rasismia voidaan puolestaan pitää sellaista ajattelutapaa tai aatetta, jossa ihmisiä luokitellaan syntyperäisiin rotuihin biologisin tai sosiaalisin perustein. Rodut järjestyksessä kertovat lahjakkuuksista, taipumuksista ja käyttäytymisestä. Kulttuurirasismi, joka korostaa kulttuurieroja voidaan pitää uutena muotona ideologisesta rasismista. Eri kulttuurien ei välttämättä uskota pystyvän elämään rauhanomaisesti tai joidenkin etnisten ryhmien uskotaan olevan kykenemättömiä mukautumaan eurooppalaisiin arvoihin, elämäntyyliin ja demokratiaan. Länsimaisesta ajattelumaailmasta ja arvoista on tavallaan tullut oikeellisuuden mittari. Kulttuurinen ja etnisesti monimuotoinen yhteiskunta ei myöskään siten sovi tähän ajattelumalliin. Rasismi olosuhteena voidaan puolestaan ymmärtää yhteiskunnan rakenteista, käytännöistä ja toiminnoista, mitkä aiheuttavat eriarvoisuutta kansanosion välille. Tämä ei välttämättä edellytä rasistista motiivia tai asennetta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi yhteiskunnassa olevat erilaiset säännöt, normit, käyttäytymismallit, mitkä estävät joitakin vähemmistöjä saamasta yhtäläisiä oikeuksia tai mahdollisuuksia yhteiskunnan valtaväestön kanssa. (Saukkonen 2007, 278-280.) Rasismi ja syrjintä maahanmuuttoprosessissa on mielestäni esimerkki rasismista olosuhteena. Mielenkiintoista on, miten vähän media on tutkinut esimerkiksi Suomen maahanmuuttoviraston toimia pakolaisten oleskelulupaprosessien käsittelyssä. Jossakin vaiheessa oli pieni kohu maahanmuuttoviraston epäeettisistä toimintamalleista mutta media jätti asian harmittavan vähäiselle tutkimiselle.

Tzvetan Todorovin erottelee rasismia puolestaan ideologisenä oppina ja käyttäytymisenä. Ideologinen oppi, joka käsittelee ihmisrotuja. Käyttäytyminen, joka vihaa tai ylenkatsoo yksilöitä, joilla on toisenlaiset fyysiset ominaisuudet kuin itsellä. Nämä kaksi eri asiaa ei välttämättä ole yhteyksissä toisiinsa. Rasismi on vanhaa käyttäytymistä maailmanlaajuisesti. Rodullistamisen idea puolestaan voidaan sanoa syntyneen läntisessä Euroopassa 1800-luvun puolivälissä. Natsismi on rodullistamisen raadollisimpia muotoja. (Back & Solomos 2000, 64.)

2.4.1 Vanha rasismi

Puurosen mukaan vanhan, biologisen tai tieteellisen rasismin kattavimman määrittäjä on tehnyt filosofi Tzvetan Todorov. Todorovin määrittäjä jakaa käsitteen neljään lohkoon, joiden mukaan vanha rasismi olettaa seuraavaa: on olemassa ihmisrotuja, jotka voidaan erottaa ulkoisten, fyysisten tunnusmerkkien perusteella, rotujen fyysiset ja psyykkiset erot ovat riippuvaisia toisistaan ja periytyvät, sekä rotu määrää siihen kuuluvan yksilön ominaisuudet ja että rodut voidaan asettaa hierarkkiseen järjestykseen. Vanhaan rasismiin on liitetty muun muassa rotuhygienian politiikka, jonka tunnetuin malli on natsi-Saksan politiikka. Rotuhygieniapoliitiikan uhreina olivat Suomessa muun muassa romani- ja saamelaisnaiset pakkosterilisaation muodossa 1970-luvulle asti. (Puuronen 2011, 56.)

2.4.2 Kulttuurirasismi

Toisena rasismin muotona voidaan pitää uusrasismia. Puuronen nimittää tätä rasismin muotoa uusrasismiksi mutta tässä esseessä ja tutkimuksessani kutsun muotoa kulttuurirasismiksi, jotta termi olisi kuvaavampi. Kulttuurirasismissa ihmiset luokitellaan ryhmiin ja rodullistetaan joidenkin kulttuuristen piirteiden perusteella. Näitä kulttuurisia piirteitä ovat esimerkiksi tavat, kieli ja uskonto. Lisäksi kulttuurirasismissa kulttuureita hierarkisoidaan, jolloin valtaväestön kulttuuri esitetään parhaimpana ja kehittyneimpänä kulttuurina. Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt ovat kokeneet Suomessa rajuinta rodullistamista. Kulttuurirasistien mielestä maahanmuuttajien oikea ja luonnollinen koti on muualla kuin maahanmuuton kohdemaassa ja siten maahanmuuttoa on vastustettava. Maahanmuuton riskinä on heidän mukaansa myös valtaväestön luonnollisen järjestyksen sekoittaminen. Kulttuurirasismi ei korvaa vanhaa rasismia kokonaisuudessaan vaan ne kietoutuvat yhteen. Kulttuurirasismin vaatimusta maahanmuuttajien assimilaatiosta eli sulautumisesta kulttuurisesti valtaväestön kulttuuriin, voidaan kutsua kulttuurihygieniaksi. Rotuhygienialla pyrittiin erilaisten ihmisten hävittämiseen ja kulttuurihygienialla erilaisten kulttuurien hävittämiseen. Suomessa on itsenäisyyden ajan harjoitettu kulttuurista assimilaation politiikkaa muun muassa tataarien, venäläisten, romanien, saamelaisten ja

juutalaisten osalta. Saamelaisten kulttuurin assimiloitumista edesauttoi koululaitoksen eteneminen lappiin. (Puuronen 2011, 57-58.) Tässä tutkimuksessa ymmärrän kulttuurirasismien olevan lähellä sellaista toiseuttamista, jossa ”toisen” edustamasta ryhmästä tehdään alempiarvoinen suhteessa toiseuttajien edustamaan ryhmään.

2.4.3 Rakenteellinen rasismi

Kolmantena rasismien muotona voidaan pitää rakenteellista rasismia. Rakenteellinen rasismi nousi esille 1960-luvulla, kun alettiin puhua, että rasismilla pitäisi tarkoittaa ja viitata vain ideologioihin. Käytäntöjä, jotka perustuvat ideologioihin ja joilla pyritään alistamaan, kohtelemaan kaltoin ja syrjimään, kutsutaan rasilismiksi. Osa tutkijoista oli puolestaan sitä mieltä, että kaikkia rasistisia käytäntöjä, huolimatta ideologian olemassaolosta, pitäisi kutsua rasilismiksi. Brittiläinen John Rexin mukaan rasistiset käytännöt voivat syntyä ja vahvistua instituutioiden tai sosiaalisten järjestelmien sisällä huolimatta siitä, oliko niiden jäsenet rasistisia vai ei. Julkisia instituutioita säätelevät lait voivat itsessään olla rasistisia. Lainsäädäntö voi saada aikaiseksi rasismia, vaikka lainsäätäjät eivät olisi sitoutuneet mihinkään rasistiseen ideologiaan tai olisivat tietämättään ennakkoluuloisia etnisiä, rodullisia tai kulttuurisia vähemmistöryhmiä kohtaan. Instituutioiden toimintaan voi liittyä prosesseja, jotka aiheuttavat rasismia. Rasismien poistoon ei riitä, että yhteiskunnan arvot muuttuvat ja lainsäädännön perustaksi asetetaan rasismien kieltäminen. Tämä johtuu siitä, että lainsäädäntö pannaan toimeen julkisissa instituutioissa, joissa on tietty historiansa. Rakenteellisen rasismien käsitteen avulla pystytään tarkastelemaan lainsäädännön ja eri instituutioiden toiminnan aiheuttamaa, niihin perustuvaa tai niihin sisältyvää rasismia. (Puuronen 2011, 58-60.) Rakenteellisesta rasismista esimerkkinä on muun muassa maahanmuuttoviraston suhtautuminen tiettyihin kansallisuuksiin oleskelulupaa tai pakolaisstatusta haettaessa sekä puolustusvoimien ohjeistus kaksoiskansalaisten (suomi-venäjä) rekrytoinneista. Toimintoja puolustellaan monesti yleisen turvallisuuden nimissä.

2.4.4 Arkielämän rasismi

Neljäntenä rasismien muotona voidaan pitää arkielämän rasismia. Arkielämän rasismien ajatus perustuu uhrien kokemuksiin ja ottaa huomioon eri ryhmiin kuuluvien ihmisten arkipäivän kanssakäymisen. Suomalaisen rasismien tutkimukseen arkielämän rasismi tuli 1990-luvun lopulla. Arkielämän rasismilla on vahva yhteys ennakkoluuloihin. Ensimmäisenä kohtana arkielämän rasismissa on keskinäinen pahan puhuminen: ihmiset puhuvat etnisistä ryhmistä ennakkoluuloisesti tai kertovat vähemmistöjä loukkaavia etnisiä vitsejä. Seuraava muoto on nimittely, joka on tavanomaisimpia arkielämän rasismien muotoja. Etnisten tai kulttuuristen ryhmien jäseniä voidaan nimittää esimerkiksi neekereiksi, mamuiksi, lappalaisiksi, mustalaisiksi, vinosilmiksi, jutskuiksi, hurreiksi tai ryssiksi. Tämä liittyy mielestäni hyvin voimakkaasti jonkun ryhmän toiseuttamiseen viholliseksi tai jollakin tapaa alempiarvoiseksi. Esimerkiksi ”Ryssä” sana venäläisestä on tavallaan oikeutettu, koska Venäjä on kautta aikojen toiseutettu Suomen viholliseksi ja pahaksi valtioksi, joka on arvaamaton ja epäluotettava. Kolmantena muotona ovat loukkaavat eleet, ilmeet ja katseet, joita voidaan käyttää osoittamaan etnisiin vähemmistöihin ja muihin kuuluville ihmisille heidän paikkansa esimerkiksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai julkisissa tiloissa. Neljäntenä muotona on vältteleminen, joka voi johtaa välttelyn ryhmän eristämiseen tai eristäytymiseen muusta yhteisöstä tai valtaväestöstä. Vältteleminen voi aiheuttaa vaikeuksia myös välttelijöille, jos välttelyn ryhmän jäsenillä on sellaisia resursseja, tietoa, taitoja joita tarvitaan, mutta ei voida hyödyntää. Viidentenä muotona on syrjintä ja eristäminen. Syrjityn ryhmän jäseniltä saatetaan kieltää esimerkiksi tietyt työpaikat, poliittiset ja ihmisoikeudet tai pääsy sairaaloihin, kouluihin ja kirkkoihin. Lakiin tai traditioon perustuva rotu- ja kastierottelu ovat rasismien institutionalisoituneita muotoja. Kuudentena muotona on fyysinen hyökkäys ja väkivalta. Maahanmuuttajat ja vähemmistöjen jäsenet yritetään karkottaa maasta tai paikkakunnalta väkivallalla uhkaamalla, tuhoamalla tai töhrimällä muihin uskontokuntiin kuuluvien uskonnollisia rakennuksia ja hautamuistomerkkejä tai tuhotaan omaisuutta. (Puuronen 2011, 60-61.) Anna Rastaa mukaan suomalainen media on harvoin avoimen rasistinen tyyliltään, mutta kansoja ja kulttuureita käsittelevissä uutisissa stereotyyppit, tietynlaiset puhe- ja esitystavat ovat kuitenkin monesti rasismia ruokkivia. (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 71.)

Tässä tutkimuksessa rasismi ymmärretään hyvin pitkälle Rastan rasismimäärittelyn mukaisesti: rasismi on valta- ja alistussuhteita tuottavia puhe-, ajattelu- ja toimintatapoja, joissa yksilön tai ryhmän biologisia tai kulttuurisia ominaisuuksia esitetään muuttumattomana ja syntyperäisenä ominaisuutena. Rasismi on syrjintää mutta kaikki syrjintä ei välttämättä ole rasismia. Ollakseen rasismia, syrjinnän täytyy perustua etniseen alkuperään, rotuun tai rodullistettuun kulttuuriin. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut nimenomaan rasismista. Syrjintään liittyvät aspektit (muun muassa ikä, sukupuoli, seksuaalisuus) olisivat myös erittäin mielenkiintoisia asioita, mutta jätän ne tutkimuksen ulkopuolelle tutkimuksen rajallisuuden vuoksi.

2.5 Rodullistaminen

Robert Milesin mukaan kyseessä on rodullistamisesta silloin, kun ihmisten väliset suhteet rakentuvat (ulkoisten eli) biologisten tunnusmerkkien varaan. Rodullistaminen on yhteyksissä representaatioon, jossa ihmisen joistakin biologisista piirteistä tulee yhteiskunnallisesti merkittäviä. Näiden piirteiden perusteella ihmisiä sitten luokitellaan ryhmiin ja ryhmittely toimii rodullistamisen perustana. Rodullistamisessa rodullistajan ryhmä on hierarkiassa korkeimmalla ja toiset alempana. (Miles 1993, 110-112.)

Puurosen mukaan rodullistaminen voidaan jakaa käytännölliseen ja ideologiseen rodullistamiseen. Käytännöllinen rodullistaminen tarkoittaa rotujen käyttämistä hyväksi esimerkiksi väestötilastoinnissa ja väestölaskennassa. Ideologinen rodullistaminen tarkoittaa puolestaan rodullistamisen käyttöä puhetoissa. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut ideologisesta rodullistamisesta. Suomessa sosiaalisten ongelmien rodullistamista tapahtuu esimerkiksi joidenkin poliittisten liikkeiden ja puolueiden puheissa ja ohjelmissa sekä television maahanmuuttokeskusteluissa. Prostituution yhdistäminen virolaisiin ja venäläisiin naisiin tai raiskausten yhdistäminen nuoriin mustiin miehiin ovat esimerkkejä näiden ongelmien rodullistamisesta vaikka valtaväestökin edustajia on prostituoituja ja valtaväestökin raiskaa. Sosiaalisten ongelmien rodullistamisella, saadaan huomio kiinnitettyä vähemmistöihin ja samalla saadaan huomio valtaväestön harjoittamasta syrjinnästä ja yhteiskunnan rakenteellisesta rasismista ja

samalla siten vaikeutetaan niihin puuttumista. Rodullistamisprosessissa uskonto tai kulttuuri saa pysyviä piirteitä, joita voidaan käyttää poliittisesti hyväksi kyseisiä ryhmiä vastaan. Mihin tahansa etnistä, kansallisuutta tai muuta yhteiskunnallista ryhmää kuvaavaan käsitteeseen (esimerkiksi venäläinen ja ryssä) voidaan kiinnittää rodullisia merkityksiä. Jos esimerkiksi venäläiset tai irakilaiset syrjäytetään suomalaisilla työmarkkinoilla, se voidaan selittää rodullisella oletuksella, ovat laiskoja kurinalaiseen, tiukan aikataulun mukaan suoritettavaan työtehtävään. (Puuronen 2011, 20-21.)

Enemmistön rasismissa on aina kyse vallasta, jolla määritellään vähemmistöt ja hallitaan vähemmistöjä vähempiarvoisina. Rakenteellisen rasismien ja arkielämän rasismien lisäksi vähemmistöjen alistaminen vaatii heitä koskevien rodullistavien puhetapojen kehittämistä ja levittämistä. Kaikki enemmistöön kuuluvat ihmiset hyötyvät rasismista riippumatta siitä ovatko he rasismia vastaan vai ei. Valtaväestöllä on keskimäärin paremmat asunnot, palkat, koulutus ja sosioekonominen luokka-asema siten myös parempi. Tavallisten ihmisten taholta suorittama arkielämän rasismi on monesti hyvinkin vahingollista vähemmistön edustajille mutta politiikkojen suorittama rasismi saattaa olla hyvin paljon kohtalokkaampaa. He säätelevät järjestelmiä ja niitä säänteleviä säännöksiä, joilla määritellään muun muassa maahanmuuttajien kohdalla ketkä ovat laittomia tai laillisia maahanmuuttajia, pakolaisia ja kiintiöpakolaisia. (Puuronen 2011, 208-209.)

Rodullistaminen on avainkäsite tutkittaessa ja yrittäessä ymmärtää nykyisiä rasistisia puhetapoja. Rasismi ylläpitää rodullistamista. Rodullistamisen syntymistä voidaan pitää välttämättömien käsitteellisten erotteluiden tuloksena. Ihmiset erottelevat havaitsemansa asiat ja käsitteellistävät ne. Näin ihmiset pystyvät järjestämään havaintojen kaaosta ja kommunikoimaan. Rodullistamisen välttämättöminä ehtoina voidaan pitää käsitteellistämistä ja erojen tekoa, mutta kaikki ei johda kuitenkaan rodullistamiseen. Rodullistaminen vaatii edellä mainittujen asioiden lisäksi ihmisryhmien tai ihmisten arvottamista tai luokittelua fyysisten tunnusmerkkien perusteella. Näitä fyysisiä tunnusmerkkejä ovat muun muassa pukeutuminen, kieli, uskonto ja käyttäytyminen. Rodullistamisessa liitetään negatiivisia asioita jonkin ryhmän henkilöihin. Nämä ryhmän edustajat esitetään myös jollakin tapaa uhkana rodullistajille. Rodullistavia puhetapoja ovat vanha rasismi, kulttuurirasismi, arkielämän rasismi ja rakenteellinen rasismi. Rasimit ja rodullistaminen muodostavat rotuja, jotka ovat hierarkkisessa järjestyksessä, jota

puolestaan kutsutaan rotujärjestelmäksi. Luokkajärjestelmän tavoin sitä voidaan pitää yhteiskunnan perusjärjestelmänä. Myös Suomessa on historiallinen rotujärjestelmä. Järjestelmän käytännöt vaalivat valkoisen rodun puhtautta ja sen ylivaltaa tuotetaan ja ylläpidetään. Rasismin voidaan sanoa olevan rotujärjestelmän ylläpitämistä ja tuottamista. (Puuronen 2011, 64-66.)

Rotuopit olivat mukana koulukirjoissa vielä 1960-luvulla. Näiden oppien mukaan ihmiskunta oli jaettavissa rotuihin, parempiin ja huonompiin. Rodullistaminen on näkynyt myös suomalaisessa taiteessa rodullistaen tiettyjä ihmisryhmiä stereotyyppisten kuvaustapojen kautta heikompaan asemaan verrattuna valtaväestöön. Aiemmin opetetut rasismit rodullistamisopit ohjaavat tiettyjä tiedostamattomia ja tiedostettuja ajattelumalleja siitäkin huolimatta, että ihmisrotujen olemassaolo ja eriarvioisuus on virallisesti hylätty. (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 69-80.) Tummaihoisista henkilöistä piirretty kuva, esimerkiksi Brunbergin makeislaatikon päällä, kuvaa sitä rodullistamisen stereotyyppistä kuvaustapaa ihmisrotujen olemassaolosta.

Rasismin tuottamat kategoriat eli rodut ja niihin asemoitumisen kriteerit, ovat historiallisia, paikkaan, tilanteisiin ja aikaan sidottuja. Rotukategorioita voidaan ajatella merkityskarttoina, joista voimme yrittää tunnistaa ja analysoida rasismia jossain tietyssä yhteiskunnassa. Hallitsevien ihmisryhmien merkityskartoista tulee helposti kulttuurin hyväksytyjä ja käypiä tapoja järjestää ja luokitella todellisuutta. Esimerkiksi valkoinen ja heteroseksuaali. Mikäli kyseessä on musta ja homoseksuaali, mainitaan ne helposti ja niistä tehdään itsessään erillinen numero asian yhteydessä. Jos taas kyseessä olisi valkoihoinen ja hetero, asiaa ei tarvitsisi tuoda esille, koska se olisi ”normaalia” ja oletus eikä poikkeavaa normaalista. Ei ole rasismia, että havaitsemme eri ihonvärisiä ihmisiä. Rasismia on se, että jotkin diskurssit ohjaavat havaintojamme ja sitä, miten arvotamme ja merkityksellistämme eroja ihmisryhmien ja ihmisten välillä. Länsimainen ja eurooppalainen toimii tavallaan normina, josta kaikki muut ovat poikkeavia, värillisiä. Valkoisuuden normin purkaminen onkin yksi rasismien estämisen strategioista. Valkoisiksi mielletään eurooppalaiset, länsimaiset ja niiden jälkeläiset. Kaikki muut ovat ”ei-valkoisia”. Rasismissa on aina kysymys ihmisten luokittelamisesta: erojen merkityksellistämisestä ja tuottamisesta. Rodullistamisessa on kysymys prosesseista, joissa oletetuille tai todellisille perinnöllisille ulkoisille tunnusmerkeille annetaan arvottavia merkityksiä ja samalla rakennetaan

sosiaalisia suhteita näiden merkityksenantojen varassa. (Rastas, Huttunen & Löytty 2005, 83-86.)

Orjuuden aikainen rodullistamisen representaatio keskittyy kahden teeman ympärille: mustat ovat syntyjään laiskoja ja alempiarvoisia sekä ovat syntyjään yksinkertaisia, alkukantaisia ja kulttuurin puute tekee heistä kykenemättömiä sivistyneeseen hienostuneisuuteen. Yksinkertainen uskollisuus, keppostelu, laiskuus, yksinkertaisuus ja lapsellisuus olivat tavallaan tummaihoisten lajin tai rodun ominaisuuksia. (Hall 1999, 169-170.) Puuronen muistuttaa, että ihmisillä on mahdollisuus päättää, miten he kohtelevat toisiin ryhmiin kuuluvia ihmisiä. Tasavertaisesti vai eivät. Kaikille ihmisille yhtäläinen ihmisarvo on lähtökohta tasa-arvoiselle ja rasismia vastustavalle yhteiskuntapolitiikalle. Rotu ei ole biologinen tosiasia vaan sosiaalinen konstruktio, jonka vuoksi rasismien tutkijat yleensä välttelevät termin käyttöä, jotteivat tulisi vahvistaneeksi rasisistisiä puhetapoja. (Puuronen 2011, 49-51.)

Tutkimuksessani ymmärrän toiseuttamisen ja rodullistamisen eron ja yhteneväisyyden seuraavasti: rodullistaminen on toiseuttamista mutta toiseuttaminen ei ole aina rodullistamista. Toiseuttaminen, joka perustuu etniseen alkuperään, rotuihin tai biologiin eroihin on rodullistamista. Rodullistaminen tuo eroja ihmisryhmien välille kuten toiseuttaminenkin. Eroilla korostetaan ja ylläpidetään valta-asemaa hierarkiassa sekä rakennetaan myös omaa identiteettiä. (Puuronen 2011, 96). Molemmassa on kyse oman itsenä tai oman ryhmän asemoinnista ympäröivään maailmaan.

2.6 Monikulttuurisuus

Karmela Liebkind tuo yhteiskunnan kulttuurien kohtaamisessa esille käsitteen akkulturaatio, jossa on kyse vähemmistöryhmien sopeutumisesta enemmistöryhmän kulttuuriin ja enemmistön suhtautumisesta vähemmistöryhmien kulttuureihin. Näistä kulttuurien kohtaamisista syntyy muutoksia joko molempien osapuolten kulttuureihin tai vain toisen osapuolen kulttuuriin. Kulttuureilla viitataan tässä yhteydessä kulttuurissa yleisesti hyväksytyihin tunteisiin ja uskomuksiin jotka liittyvät muun muassa

perhejärjestelmiin, lastenkasvatusmenetelmiin, asenteisiin ja eettisiin arvoihin. Akkulturaatiota pidetään joko prosessina tai tilana. Prosessissa on kysymys ajan saatossa tapahtuvista muutoksista toisen kulttuurin kanssa yhteydessä olevien ihmisten asenteissa, uskomuksissa, arvoissa, tunteissa, samaistumiskuvioissa ja käyttäytymisessä. Jos akkulturaatio käsitellään tilana, mitataan akkulturoituneiden ihmisten asenteita, käyttäytymistä ja tunteita tiettyinä ajankohtana. Akkulturaatioprosessia koskevat tutkimukset voidaan jakaa kahteen leiriin: ensimmäinen keskittyy vähemmistökulttuurien sulautumiseen enemmistön kulttuuriin ja toinen keskittyy kulttuuripluralismiin eli monikulttuurisuuteen. (Liebkind 2000, 13-14.) Tutkimuksessani olen kiinnostunut nimenomaan jälkimmäisestä eli monikulttuurisuudesta. Monikulttuurisuutta voidaan lähestyä joko vallitsevana asiantilana tai monikulttuurisuuden politiikkana. Tutkimuksessa olen kiinnostunut monikulttuurisuudesta kuvailevana käsitteenä, eli miten vallitseva asiantila kerrotaan julkisessa keskustelussa.

Monikulttuurisuus on ollut puheenaiheena maailmassa ainakin kolmenkymmenen vuoden ajan. Suomessa keskustelun voidaan sanoa alkaneen 1980-1990-lukujen taitteessa kasvaneiden maahanmuuttajamäärien myötä. (Puuronen 2011, 254.) Monikulttuurisuus puheenaiheena on kokenut sekä ylä- että alasuhdanteita. Vuodesta 2015 lähtien monikulttuurisuus ja maahanmuutto on ollut Suomessa kiihtyvässä julkisessa keskustelussa sekä vastustajien että puolustajien toimesta, johtuen Suomen ja koko Euroopan historiallisen suuresta turvapaikanhakijoiden määrästä. Monikulttuurisuutta pidetään useasti syyllisenä muun muassa turvattomuuden tunteeseen, globalisaatioon ja terrorismiin. Puolustajat taas yrittävät saada Suomea asemoitua länsimaisen kehitykseen, jossa kansainväliset ihmisoikeudet ja liberaali kulttuuripolitiikka ovat keskiössä.

Puuronen erottaa monikulttuurisuuden käsitteen sekä kuvailevaksi että normatiiviseksi käsitteeksi. Hänen mukaansa kuvaileva käsite tarkoittaa, että tietyssä maassa elää eri etnisiin ryhmiin tai kansoihin kuuluvia ihmisiä ja joilla on erilaisia kulttuureita. Normatiivisuus puolestaan tarkoittaa tavoiteltavaa tai toivottavaa asiaintilaa monikulttuurisuuspolitiikan suhteen. (Puuronen 2011, 255.) Saukkonen lähestyy monikulttuurisuutta etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden näkökulmasta erottelemalla monikulttuurisuuden etniseksi ja kulttuuriseksi monimuotoisuudeksi sekä poliittiseksi tai ideologiseksi ajattelumalliksi. Etnisellä ja kulttuurisella monimuotoisuudella tarkoitetaan

muun muassa, että yhteiskunnassa sekä harjoitetaan eri uskontoja, puhutaan eri kieliä, noudatetaan erilaisia traditioita ja tapoja, että kaikki yhteiskunnan jäsenet eivät ole syntyneet samassa maassa. Etnisen ryhmän voidaan sanoa olevan joukko ihmisiä, joilla on joitakin kielellisiä, rodullisia tai kulttuurisia erikoispiirteitä ja jotka tuntevat kuuluvansa yhteen ja heillä on ainakin osittain yhteinen alkuperä. Etnisyydessä on tavallaan uskomus yhteisestä alkuperästä kuten kansallisuudesta, perheestä, kotimaasta tai heimosta. Kulttuurissa puolestaan on kysymys arvoista, normeista, kielestä, tavoista, uskonnosta, merkitysjärjestelmistä ja niin edelleen, mitkä yhdistävät ihmiset toisiinsa. Poliittisella tai ideologisella ajattelumallilla tarkoitetaan, että yhteiskunta tunnustaa yhteiskunnassaan olevat kulttuuriset ja etniset moninaisuudet, sekä arvostaa moninaisuutta ja sitoutuu moninaisuuden säilyttämiseen. (Saukkonen 2013, 115; Saukkonen 2007, 16-17.) Stuart Hall lähtee monikulttuurisuuden määrittelyssä liikkeelle käsitteiden monikulttuurisuus ja monikulttuurinen erottelulla. Jälkimmäinen on adjektiivi, jolla viitataan niihin hallinnan ja sosiaalisia piirteitä, joita kohdataan yhteiskunnissa, joissa elää yhdessä erilaisia kulttuurisia yhteisöjä. Nämä yhteisöt pyrkivät rakentamaan yhteistä elämää ja yhteistä identiteettiä mutta samalla pyrkivät säilyttämään ominaisuuksia alkuperäisestä identiteetistä. Monikulttuurisuus voidaan puolestaan ymmärtää substantiivina, joka viittaa niihin strategioihin ja toimintamalleihin, joilla hoidetaan monikulttuuristen yhteiskuntien esille tuomien moninaisuutta ja monimuotoisuutta koskevien ongelmien hallintaa eli monikulttuurisuuspolitiikkaa. (Hall 2003, 233-234.) Käsitteen määrittäminen Hallilla, Puurosella että Saukkosella on lopulta hyvin samansuuntainen, vaikka he lähtevätkin liikkeelle hieman eri näkökulmasta. Kysymys on monikulttuurisuuden ideologiasta ja vallitsevasta asiantilasta.

Puuronen esittää kolme eri mallia monikulttuurisen yhteiskunnan malleiksi: konservatiivinen, liberaali ja eriytynyt malli. Konservatiivisen monikulttuurisuuden ensimmäinen muoto lähtee siitä oletuksesta, että kaikkien kulttuurien jäsenillä tai kulttuureilla on yhteisönä mahdollisuus säilyttää lainsäädäntönsä ja tapansa ja elää siten niiden mukaisesti. Konservatiivisen monikulttuurisuuden toinen muoto perustuu puolestaan ajatukseen yhteiskunnan yksityisen ja julkisen puolen erottamisena. Yksityisen puolen asioissa, yksilöt ja perheet voivat päättää oman kulttuurinsa toteuttamisesta. Yksityisen puolen asioita ovat muun muassa uskonnot, kielet, tanssit, laulut,

ruokakulttuurit, vaatetus ja muut traditiot, esimerkiksi ympärileikkaus. Julkisen puolen asioissa noudatetaan puolestaan yhteisiä sääntöjä. Julkisia asioita ovat muun muassa oikeuslaitos, koulutus ja sosiaalipalvelut. Ideana on luoda kaikille samanlaiset mahdollisuudet menestyä yhteiskunnassa riippumatta rodullisesta tai etnisestä taustasta. Samalla kun varmistetaan tasa-arvoisuus, kunnioitetaan etnisten ryhmien erilaisuutta. Kulttuurien autonomia, niiden olemassaolo ja kehityksen tukeminen ovat puolestaan keskiössä liberaalisen monikulttuurisuuden mallissa. Kulttuurien on kuitenkin kunnioitettava universaaleja ihmisoikeuksia. Liberaalista mallia voidaan mielestäni pitää monikulttuurisuuden kannattajien ihannemallina. Eriytyneessä mallissa kulttuureja ja vähemmistöjä kohdellaan eri tavoilla. Eri vähemmistöihin siis sovelletaan erilaisia oikeuksia. (Puuronen 2011, 258-259.)

Horsti puolestaan jakaa monikulttuurisuuden ideologiat neljään eri malliin: konservatiiviseen, kaupallis-liberaaliin, kriittiseen ja pluralistis-hallinnalliseen monikulttuurisuuteen. Konservatiivinen monikulttuurisuus tarkoittaa uuden rasismin tai kulttuurirasismin muotoja. Kulttuurisia eroja käytetään syynä selitettäessä erilaisuutta ja erojen hierarkkista järjestystä. Esimerkiksi romanit asetetaan alempiarvoiseen asemaan kulttuurisin perustein, eikä biologisin perustein. Konservatiivinen suuntaus kuitenkin vaatii erilaisuuksien sopeutumista enemmistön tapoihin. Liberaali monikulttuurisuus lähtee ajatuksesta universaalista kansalaisuudesta ja siinä vältetään ryhmiin erottelua. Liberaalia monikulttuurisuutta kutsutaan myös universaaliksi humanismiksi, koska se eksotisoi erilaisuuden. Liberaalien mukaan on vain yksi rotu, ihmisrotu. Eroja ja eroavaisuuksia pyritään siis häivyttämään. Kaupallisen monikulttuurisuuden mukaan erojen tuomat ongelmat voidaan ratkoa kulutuksen avulla. Se korostaa yksilön vapautta eikä valtaa ja resursseja tarvitse jakaa uudelleen. Oma identiteetti voidaan tavallaan rakentaa kulutuksen myötä ja tarvittaessa muokata sitä. Hallinnallisen monikulttuurisuuden mukaan yhteiskunta rakentuu erilaisista kulttuurisista ryhmistä, jolloin monikulttuurisuuden tehtävänä on hallinnoida näitä kulttuureita keskuksen etujen mukaisesti ja siten säilyttää yhteiskuntarauha. Hallinnoidussa monikulttuurisuudessa joku kulttuuri on hallinnallisessa asemassa ja omien etujensa nimissä hallinnoi muita kulttuureita. Kriittinen monikulttuurisuus kohdistaa huomionsa eriarvoisuuteen ja pyrkii haastamaan muut

monikulttuurisuuden muodot korostaen vallan ja resurssien uudelleenjakamisen politiikkaa. (Horsti 2005, 186-187.)

Hall erittelee viisi erilaista monikulttuurisuutta: konservatiivinen, liberaali, pluralistinen, kaupallinen ja korporatiivinen monikulttuurisuus. Konservatiivinen monikulttuurisuus lähtee siitä, että erilaisten on sulauduttava enemmistön perinteisiin ja tapoihin. Liberaali monikulttuurisuus pyrkii integroimaan erilaiset kulttuuriryhmät valtavirtaan, jota edustaa universaali yksilöllinen kansalaisuus ja joka hyväksyy vain yksityisiä kulttuurisia käytäntöjä. Liberaalin monikulttuurisuuden voidaan tavallaan ymmärtää erottavan kulttuurin valtiosta. Kulttuuri jätetään yksilölle. Pluralistinen monikulttuurisuus myöntää muodollisesti, että erilaisten kulttuuristen ryhmien välillä voi olla eroja. Pluralistinen sallii eri ryhmille erioikeuksia osana yhteistä tai kommunitääristä järjestystä. Kaupallinen monikulttuurisuus tarkoittaa markkinoiden erilaisten kulttuuristen ryhmien erilaisuuden tunnustamista/ hyväksymistä. Kulttuuristen erojen ongelmat katoavat tai ne ratkaistaan yksityisen kulutuksen kautta, eikä valtaa ja resursseja tarvitse näin jakaa uudelleen. Korporatiivinen monikulttuurisuus pyrkii hallinnoimaan vähemmistöjen kulttuurisia eroja keskuksen etujen mukaisesti. Kriittinen tai vallankumouksellinen monikulttuurisuus asettaa etualalle vallan, etuoikeudet, sarron hierarkkisuuden ja vastarintaliikkeet. (Hall 2003, 235.)

Monikulttuurisuuden väitetään heikentävän maahanmuuttajien mahdollisuutta integraatioitua yhteiskuntaan ja ghettoistavan vähemmistöjä. Puolustajat puolestaan näkevät huolet integraation onnistumisesta merkkinä kulttuurisesta imperialismista. Kymlicka tuo esille kaksi eri mallia monikulttuurisesta yhteiskunnasta. Ensimmäisessä mallissa kulttuurinen monimuotoisuus tulee esille aiemmin itsehallinnollisten alueellisesti keskittyneiden kulttuurien sisällyttämisestä isompaan valtioon. Nämä kansalliset ryhmät pyrkivät saamaan tärkeän aseman valtakulttuurin rinnalla ja pyrkivät saamaan erilaisia itsehallinnan muotoja säilyttääkseen tärkeän asemansa yhteiskunnassa. Kulttuurinen monimuotoisuus on kansallisuuksien rinnakkaiseloja yhden valtion sisällä. Kansa, jolla on historiallinen yhteisö, keskittynyt tietylle alueelle, on instituutionaalisesti kehittynyt ja jolla on yhteinen kieli ja kulttuuri. Valtio, jossa on enemmän kuin yksi kansa, kutsutaan monikansallisvaltioksi. Pienemmät kulttuurit muodostavat kansalliset vähemmistöt.

Monikulttuurisen valtion kansalliset ryhmät tuntevat uskollisuutta valtiolle, mikäli valtio tunnustaa ja kunnioittaa kansojen erojen olemassaoloa. (Kymlicka 1995, 10-11, 13.)

Kymlickan toisessa mallissa kulttuurinen monimuotoisuus tulee esille maahanmuuton myötä. Valtio edustaa monikulttuurista valtiota, jos se sallii suuren määrän maahanmuuttajia toisista kulttuureista asettuvan maahan ja harjoittaa omia kulttuureitaan. Maahanmuuttajat yhdistyvät etnisiin ryhmiin, haluavat integroitua yhteiskuntaan ja tulla yhteiskunnan hyväksymiksi. Pyrkimyksenä on saada tunnustusta etniselle identiteetille mutta ei niinkään erottautua tai pyrkiä itsehallinnolliseen asemaan yhteiskunnassa. Tavoitteena on saada valtaväestön kulttuuri muokkaantumaan lakien ja instituutioiden muodossa huomioimaan myös kulttuuriset monimuotoisuudet. (Kymlicka 1995, 10-11, 13-14.) Tutkimuksessani olen kiinnostunut nimenomaan tästä maahanmuuton myötä syntyneestä monikulttuurisuudesta.

Kymlicka (1995, 19) pitää tärkeänä erottaa kansalliset vähemmistöt (selkeät ja potentiaaliset itsehallintoyhteiskunnat, jotka ovat yhdistetty isompaan valtioon) etnisistä ryhmistä (maahanmuuttajat, jotka ovat muuttaneet toisesta kansallisesta yhteisöstä toiseen yhteiskuntaan). Molemmista voidaan erottaa niin sanotut uudet sosiaaliset liikkeet (homoliikkeet, naisliikkeet, köyhien yhdistykset, vammaisten yhdistykset jne.) jotka ovat marginaalistettu omassa yhteiskunnassa tai etnisessä ryhmässä. (Kymlicka 1995, 19.) Puurosen mukaan suomalaiset vähemmistöt voidaan jakaa viiteen ryhmään: suomenruotsalaiset, saamelaiset, vanhat vähemmistöt (romanit, tataarit, juutalaiset ja vanha venäläinen vähemmistö), kansalaisuuden omaavat maahanmuuttajat ja maahanmuuttajat, joilla ei ole Suomessa laillista asemaa eli ovat Suomessa käytännössä ilman kansalaisuutta. Suomi on monikulttuurinen, koska Suomessa asuu monien eri kulttuuriin kuuluvia ihmisiä. Toisaalta Suomi ei ole monikulttuurinen, koska Suomi ei kohtele vähemmistön edustajia tasavertaisesti valtaväestön kanssa. (Puuronen 2011, 261.) Kansalaisuuden omaavilla maahanmuuttajilla on periaatteessa samat oikeudet kuin valtaväestöllä, mutta he kärsivät rakenteellisesta ja arkielämän rasismista. Heiltä puuttuu muun muassa mahdollisuus käyttää julkisia palveluita omalla kielellään tai opiskella omalla kielellään. Ilman kansalaisuutta olevia ryhmiä voidaan sanoa olevan turvapaikanhakijat, pakolaisaseman saaneet, laittomat maahanmuuttajat ja ihmiskaupan uhrin. Kaksi viimeisintä ryhmää ovat yhteiskunnassa käytännössä ilman minkäänlaista sosiaalista suojaa

ja kohtaavat rajuinta rakenteellista ja arkielämän rasismia. Turvapaikanhakijoiden hakemusten käsittely kestää jopa vuosia, odotteluajan turvapaikanhakijat ovat ilman työ- ja opiskelumahdollisuuksia. Vähemmistöjen jakautumista edellä mainittujen ryhmien mukaisesti, voidaan pitää eriytyneen monikulttuurisuuspolitiikan seurauksena (Puuronen 2011, 261-263.) Tässä tutkimuksessa tutkin vain maahanmuuttajia tutkimuksen rajallisuudesta johtuen. Huomioitavaa on, että maahanmuuttajiin käsitetään muun muassa turvapaikanhakija. Sekä kansalaisuuden saaneita, että maahanmuuttajia, joilla ei ole laillista asemaa Suomessa eli ovat ilman kansalaisuutta.

Tässä tutkimuksessa tutkin vain maahanmuuttajia tutkimuksen rajallisuudesta johtuen. Huomioitavaa on, että maahanmuuttajiin käsitetään muun muassa turvapaikanhakija. Sekä kansalaisuuden saaneita, että maahanmuuttajia, joilla ei ole laillista asemaa Suomessa eli ovat ilman kansalaisuutta. Samaa määritystä Suomen vähemmistöistä käytän apuna tutkimusaineiston hankkimisessa. Aineiston hankkimisesta esittelen tarkemmin seuraavassa luvussa.

3 MENETELMÄT

3.1 Diskurssianalyysi laadullisen tutkimuksen lähestymistapana

Diskurssianalyysi on laadullinen tutkimusmenetelmä ja syvällisen ymmärtämisen kannalta perusteltu tutkimuksessani. Alasuutarin (1995, 74) mukaan teoreettinen viitekehys määrää sen mitä tutkimusmenetelmää tutkimuksessa olisi asianmukaista käyttää ja millainen aineisto kannattaa kerätä. Myös aineiston luonne voi asettaa rajat, millaisia metodeja voidaan käyttää ja millainen teoreettinen viitekehys voi olla. Laadullisen tutkimusotteen avulla tarkasteltavaa ilmiötä voidaan tutkia ja ymmärtää syvällisemmin kuin kvantitatiivisia menetelmiä käyttäen. Laadullinen tutkimus vaatii kvantitatiivisesta tutkimuksesta poikkeavaa absoluuttisuutta. Kaikki luotettavina pidetyt, tutkimuksen kannalta oleelliset seikat, on kyettävä selvittämään niin, että mikään seikka ei ole ristiriidassa esitetyn tulkinnan kanssa. (Emt., 29.)

Laadullisessa aineistossa johtolangoiksi eivät kelpaa pelkät tilastolliset todennäköisyydet. Siinä ei ole tarpeellista eikä mahdollistakaan tutkimusyksiköiden suuri joukko ja tilastollinen argumentaatiotapa (emt., 29-30). Laadullisessa tutkimuksessa aineisto koostuu nimenomaan dokumentoiduista tilanteista. Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus. Laadullinen aineisto onkin kuin pala maailmaa, mikä koostuu näytteistä. Se on näyte tutkimuksen kohteena olevasta kielestä ja kulttuurista (emt., 77-78). Alasuutarin mukaan laadullinen tutkimus voidaan jakaa kahteen osaan: havaintojen pelkistämiseen ja tulosten tulkintaan. Käytännössä nämä osat kietoutuvat yhteen. (Emt., 30.)

Alasuutarin mukaan tutkimuksessa tarvitaan selkeä tutkimusmetodi, jotta aineistosta pystytään erottamaan asianmukaisesti havainnot tutkimuksen tuloksista. Tutkija tuottaa havaintoja metodin sisältämien operaatioiden, käytäntöjen ja sääntöjen avulla. Sääntöjen avulla havaintoja voidaan edelleen tulkita ja muokata siten, että niiden merkitystä voidaan arvioida johtolankoina (Emt., 72.) Diskurssianalyysin tärkeimpänä tehtävänä voidaan

sanoa olevan diskurssin sisäisen rakenteen tarkasteleminen. Tutkija ei keskity tarkastelemaan aineistoa puhujien eikä kirjoittajien vaan ulkopuolisen näkökulmasta ja analysoi siten vuorovaikutusta kokonaisuutena (Vehkaperä 2002, 24.)

Diskurssianalyysin alle on yhdistetty hyvin erilaisia asioita, sillä se on uusi monella tieteenalalla. Laajimmillaan se yhdistetään kaikkeen kielen sosiaaliseen ja kognitiiviseen tutkimukseen. Esimerkkinä tästä voidaan pitää kielen käytön tarkastelua sekä puheen ja tekstin käytön tarkastelua kaikista mahdollisista näkökulmista. (Eskola & Suoranta 1998, 195.) Diskurssianalyysin voidaan sanoa olevan väljä teoreettinen viitekehys, joka mahdollistaa hyvin monenlaisia tutkimusta. Se sallii myös erilaisia menetelmällisiä sovelluksia ja tarkastelun painopisteitä. Diskurssianalyysi voidaan nähdä myös suppeammassa merkityksessä, aineiston analyysimenetelmänä. (Jokinen, Juhila, Suoninen 1993, 17.) Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysi toimii aineiston analyysimenetelmänä. On tärkeä huomata, että diskurssit eivät ole teksteissä sellaisenaan, vaan ovat tutkijan työn tuloksia siitä, mitkä ovat teksteissä vihjeinä ja häivähdyksinä (Jokinen ym. 1993, 28).

Diskurssianalyysi on hieman vaikea määrittää yksiselitteisesti, sillä sitä ja sen muutamia rinnakkaiskäsitteitä käytetään kirjallisuudessa melko sekavasti. Merkityssystemillä tarkoitetaan sanojen merkitysten rakentumista suhteessa ja erotuksena toisiinsa. Sitä voidaan pitää kattokäsitteenä

ja perustana määrittelylle. Merkityssystemejä kutsutaan tutkimuksista riippuen joko diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 67.) Jokinen, Juhila & Suoninen (1993, 27-28) toteavat, että diskurssin käsite sopii paremmin tutkimuksiin, joissa tarkastelun kohteena ovat institutionaaliset käytännöt, historiallisuus tai valtasuhteiden analyysi. Tulkintarepertuaarien käsite sopii heidän mielestään puolestaan paremmin tutkimuksiin, joissa tarkastellaan yksityiskohtaisesti arkisen kielen käytön vaihtelevuutta. Diskurssin käsite on siten perusteltua tutkimuksessani.

Jokinen ym. (1993, 27) määrittelevät diskurssin seuraavasti: ”Diskurssit ovat verrattain eheitä säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemejä, mitkä rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta.” Eli toisin sanoen, samasta asiasta, esineestä tai toiminnasta käytetty kieli laajentaa kykyämme ja ymmärrystämme nähdä ympäröivä maailmamme monimuotoisempänä ja rikkaampana. Sanattomia tekoja ja

toimintoja voidaan myös tarkastella merkityksellisinä (Emt., 27.) Esimerkiksi saamelaisista kirjoitettu halveksuva yleisönosaston kirjoittelu, ilmeettömät halveksuvat eleet ja sanaton syrjintä voivat kaikki olla osaltaan muodostamassa saamelaisista halveksuvaa diskurssia.

Sulkunen & Törrönen (1997, 99-100) erottavat tekstien tutkimuksen pohjalta teksteistä kaksi analyttisesti toisistaan erotettavaa näkökulmaa: tarinan (histoire) ja diskurssin (discours). Tarina keskittyy siihen mitä kerrotaan (lausuma) ja diskurssi siihen miten kerrotaan (enonsiaatio) eli kertomisen tapaan. Lausumassa ollaan siten kiinnostuneita, millaisia konstruktioita puhujat tuottavat todellisuudesta. Enonsiaatiossa ollaan kiinnostuneita, millaisesta näkökulmasta konstruktioita ja arvoja siirretään lukijoille. Enonsiaatio on kiinnostunut myös lukija- ja puhujakuvista. Hallin (1999, 98) mukaan ryhmä lausumia jostakin aiheesta jonkin erityisen diskurssin sisällä auttaa asian näkemisen tietyllä tavalla. Lämsän & Tiensuun (2000, 8) mukaan molemmat sekä enonsiaatio että lausuma vaikuttavat merkityksen rakentumiseen, joten heidän mielestään on parempi puhua kahdesta lähestymistavasta aineistoon kuin erottaa lähestymistavat jyrkästi toisistaan. Tutkimuksessani molemmat lähestymistavat, sekä enonsaatio että lausuma, vaikuttavat tutkimuskysymyksiin vastauksiin.

Lämsä & Tiensuu (2000, 9) toteavat, että diskurssianalyysi voi olla joko kriittistä tai ei-kriittistä. Kriittinen analyysi keskittyy tarkastelemaan diskurssien välisiä valtasuhteita ja kamppailuja. Lisäksi se tarkastelee diskurssin konstruktiivisia vaikutuksia sosiaalisten identiteettien ja ideologioiden muotoutumiselle. Ei-kriittinen keskittyy valtasuhteiden ja niiden analysoinnin sijasta diskurssien kuvailuun ja monipuolisuuksiin.

Diskurssi on keino löytää yksinkertaisille kuvauksille selityksiä: miten sosiaalinen todellisuus on syntynyt kulloiseenkin tilanteeseen tai kielen käyttöön ja miten se muuttuu koko ajan. (Jokinen ym. 1993, 18, 20-21).

Yksi diskurssianalyysin lähtökohtia on tavallisesti merkityssystemien laajuus. Sosiaalinen todellisuus on tämän mukaan useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien systeemien areena. Tämä merkityksellistää maailmaa, sen suhteita ja prosesseja eri tavoin. Sosiaalinen todellisuus hahmottuu diskurssin myötä siis monimuotoisena. (Jokinen ym. 1993, 24.) Yksittäinen turvapaikanhakija/ maahanmuuttaja voidaan merkityksellistää esimerkiksi mieheksi, akateemiseksi, hyväksikäyttäjäksi, raiskaajaksi, ahkeraksi, tunnolliseksi,

sovinistiksi ja niin edelleen. Jo kahden potentiaalisen merkitysvaihtoehdon olemassaolo kyseenalaistaa totuttuna pidetyn merkityksen olemassaolon. Jotkut näistä merkitysvaihtoehdoista saattaa saada voimakkaan kannatuksen ja niistä muodostuu ”yleisiä totuuksia”. Näiden totuuksien voidaan sanoa institutionalisoituvan ja siten ne samalla heikentävät muiden vaihtoehtojen painoarvoa. Keskeistä on miettiä, kenen merkitysvaihtoehdoista muodostuu hegemoninen, kuka saa määrittää hyvän ja pahan, tuoda esille asioita sekä kenellä on oikeus puhua asioista. (Lämsä & Törrönen 2000, 12.)

Diskursseja muunnetaan, uusinnetaan ja tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa toiminnoissa. Kontekstin moniulotteisuutta ei nähdä siten seikkana, josta haluttaisiin päästä eroon. Kontekstin moniulotteisuus nähdään merkityssysteemien rakentumisen kannalta tärkeänä sekä aineiston analyysin rikastuttajana. Diskurssianalyysissä aineiston vuorovaikutuksellisuus on erittäin tärkeää. (Eskola & Suoranta 1998, 196-198; Jokinen ym. 1993, 29-36.) Tutkittavat tekstit ovat avoimia erilaisille tulkinnoille. Diskurssianalyysissä on kysymys sekä perustellusta tulkinnasta että vuoropuhelusta tutkijan ja tekstin välillä. Ilman tämän toimintaulottuvuuden painottamista käsitteet saattavat jäädä irrallisiksi ihmisen toimintoja ulkoapäin määritteleviksi merkityssysteemeiksi. (Jokinen ym. 1993, 28) Eskolan & Suorannan (1998, 199) mukaan diskurssianalyysin luotettavuuden olennaisin mittari on diskurssien rakentumisesta esitettyjen tulkintojen perusteltavuus.

Diskurssianalyysissä ei tutkita yksilöä vaan sosiaalisia käytäntöjä. Tutkimuksessani en siten tutki yksittäistä personoitua henkilöä vaan maahanmuuttajia yleisesti. Tarkastelu keskittyy kielen käyttöön eri tilanteissa ja laajempiin merkityssisältöihin. Analyysin tavoitteena ei ole toimijoiden kielen käytön tietoisesti antaman mielipiteen hahmottaminen eikä analyysi pyri valmiiden ajatusten selvittämiseen eli mitä esimerkiksi artikkelien kirjoittajien kielen käytön takana mahdollisesti piilee. Analyysi ei pyri myöskään selittämään toimijoiden toimintaa ulkoisilla tekijöillä. Analyysissä keskitytään ryhmän minäkuvan rakentumisen prosesseihin. Millaiset ryhmän minäkuvat keskusteluiden kohteet saavat kielen käytössä. (Jokinen ym. 1993, 37.) Tutkimukseni analyysi tutkii maahanmuuttajien kuvaa Helsingin Sanomissa. Huomion kiinnittämisellä ryhmän minäkuvan rakentumisen prosesseihin pyritään pääsemään eroon persoonallisuuden luonnehtimisesta, tyyppien ja roolien käsitteillä (Jokinen ym. 1993, 38).

Lämsän & Tiensuun (2000, 11) mukaan tekstien merkitystä muokkaa se, mikä asema ja merkitys tekstien lukijoilla on. Heidän mukaansa lukija ei ole yksin vaan osana suurempaa yhteisöä, jossa kaikilla lukijoilla on siten omat tietyt odotukset tekstin suhteen. Odotuksiin vaikuttaa sekä yhteisön muiden jäsenien odotukset, vallitseva kulttuuri ja saatu informaatio. Odotukset siis määräävät tekstin merkitystä. Lukijakuvan määrittely onkin siten keskeistä diskurssianalyseissa. Myös tutkimuksessani tavoitteena on saada määriteltyä kunkin diskurssin kohdalla lukijakuva eli kohdeyleisö.

Analyysin suorittamiseksi aineistosta tuloksiin ei ole olemassa mitään selkeää menettelytapaa. Aineistosta pyritään tunnistamaan erilaisia yhtäläisyyksiä ja eroja sekä asetetaan hypoteeseja tekstin tehtävistä ja vaikutuksista. Yhtäläisyyksillä ymmärretään suhteellisen ristiriidattomia kielellisiä resursseja, jotka sisältävät rajatun määrän ilmaisuja ja sanastoa. Raportissa on paljon muutakin kuin pelkät tutkimustulokset. Tarkoituksena olisi esitellä asiat niin, että lukija voi tehdä tulkintaprosessista omat tulkintansa. (Eskola & Suoranta 1998, 199-200.)

Tutkimuksessani määrittelen diskurssianalyysin joukkona kielellisiä lausumia, joilla kaikilla saattaa olla varsin erilainen käsitys kohteena olevasta lausumasta, mikä siten rikastuttaa käsityksiämme sosiaalisesta maailmastamme. Tutkimuksessani ymmärrän diskurssin siten, että se sekä kuvaa että rakentaa kulloinkin puheena olevaa kohdetta. Diskurssin käsitän sisältävän sekä monikulttuurisuutta koskevien kirjoitusten sisällöllisen, että enonsiatiivisen ulottuvuuden. Hyväksyn myös tekstien vallankäytön näkökulman ja siten voidaan hyväksyä Helsingin Sanomat -lehden artikkeleiden määräävän ja tulkitsevan sosiaalista todellisuutta. Kirjoitettujen tekstien voidaan siten olettaa edustavan puhujan asennetta puheena olevaa kohdetta kohtaan. Diskurssianalyysin ymmärrän tutkimuksessani väljäksi tulkintateoreettiseksi viitekehyykseksi tekstin analysoinnissa ja väljyydellä tarkoitan olla puuttumatta ja analysoimatta tekstiä hyvin kieliopillisesti yksittäisten sanojen tasolla. Tutkimuksessani lähdän oletuksesta, jonka mukaan empiria perustuu tutkijan potentiaaliin tehdä tulkintaa aineistosta. Tutkimukseni voidaan sanoa olevan vuoropuhelua tutkimuksen teorian kanssa. Haluan tuoda esille, että artikkeleiden puhujat voivat olla samoja tai eri tahoja kuin toimittajat, jotka ovat kirjoittaneet artikkelit.

3.2 Mediatutkimus

Elämme median vaikutuksessa: se hallitsee vapaa-aikaamme, muokkaa poliittisia näkemyksiämme, vaikuttaa sosiaalisiin kontakteihimme ja siten vuorovaikutukseen sekä tarjoaa aineksia, joiden pohjalta ihmiset muokkaavat omaa identiteettiään. Media vaikuttaa käsityksiimme ja tuottaa malleja millaista on olla tietyn sukupuolen edustaja, maahanmuuttaja, tietyn vähemmistön edustaja, tietyn kansallisuuden edustaja, rikas, menestyjä ja niin edelleen. Media siis muokkaa kuvaa maailmastamme, arvoistamme ja moraalista. Median esittämät kuvat ja kertomukset luovat myyttejä, aineistoja ja symboleita, joista muodostuu yhteistä kulttuuria ihmisille ympäri maailmaa. Näistä aineksista ihmiset luovat identiteettejä ja löytävät paikkansa teknokapitalistisissa yhteiskunnissa. Media luo maailmanlaajuisia kulttuuria. (Kellner 1998, 9.)

Mediatutkimuksen voidaan sanoa saaneen vaikutuksia muista tieteistä muun muassa kirjallisuudesta, kielitieteistä ja taiteista. Lisäksi vaikutteita myös poikkitieteellisiltä tutkimusaloilta esimerkiksi diskurssianalyysistä, semiotiikasta ja retoriikan tutkimuksesta (Kantola, Moring & Väliiverroinen 1998, 13.)

Fairclough tuo esille kolmen kohdan mallin tekstiä analysoitaessa: ideationaalinen, interpersoonalinen ja tekstuaalinen. Ideationaalisessa kohdassa on kysymyksessä mahdollisen ideologian mukaisesta sosiaalisen käytännön kontekstualisoinnista ja represetoinnista. Interpersoonallisessa kohdassa on kysymys lukija ja kirjoittaja identiteettien analysoinnista. Tekstuaalisuudessa on kysymys lukijan ja kirjoittajan välisen suhteen konstruoinnista. (Fairclough 1997, 76-78, 80.) Tässä tutkimuksessa yhtenä tavoitteena on analysoida diskurssien lukijaprofilia.

Ajatus kielestä merkitysten tuottamisen välineenä nojautuu representaation ideaan, mikä viittaa kahteen asiaan, edustamiseen ja esittämiseen. Representaatiolla tarkoitetaan jonkin ajatuksen tai asian esittämistä äänellisten, sanallisten ja visuaalisten symbolien ja merkkien avulla. Vastaavasti visuaaliset symbolit ja kielen sanat edustavat tiettyjä käsitteitä. Tunteita ja ajatuksia viestittäessä, valitsemme kuvia ja sanoja edustamaan ja esittämään niitä mahdollisimman kuvaavasti. Valintoja tehdessämme joudumme tukeutumaan joihinkin kulttuurissa jaettuuihin käsityksiin siitä, mitkä sanat tai kuvat voi ovat tiettyjen ajatusten tai

käsitteiden merkkejä. Viestityksemme voi sisältää sekä tietoisesti että tiedostamattamme sisällytettyjä merkityksiä. Vastaanottaja saattaa erilaisen kulttuurin, maailmankuvansa tai kokemustensa pohjalta tulkita viestimme eri tavoin kuin olimme alun perin tarkoittaneet. (Kantola, Moring & Väliiverroinen 1998, 19.)

Diskurssin avulla voimme kuvata todellisuutta ja jäsentää maailmaa. Diskurssi täydentää siten representaation käsitettä. Diskurssin tutkiminen kielitieteilijöille on kielenkäytön tutkimista kulloisessakin sosiaalisessa yhteydessään ja yhteiskuntatieteilijöille tietyinä yhteiskunnallisena käytäntönä. Yhteiskuntatieteilijöitä kiinnostaa kielenkäytön laajempien kulttuuristen ja yhteiskunnallisten kontekstien tutkiminen. (Kantola, Moring & Väliiverroinen 1998, 20-21.) Diskurssin käsitettä on määritetty tarkemmin edellisessä kappaleessa.

Genre ja intertekstuaalisuus ovat kontekstin tutkimuksen käsitteitä. Intertekstuaalisuuden teoria lähtee ajatuksesta, että tekstit eivät ole itseriittoisia ja suljettuja kokonaisuuksia. Teksteillä viitataan toisiin teksteihin ja niiden tutkimiseen. Toisaalta tekstejä lukiessa lukijat saattavat olla tietoisia myös muista teksteistä jotka liittyvät käsiteltävään asiaan. Intertekstuaalisuudessa tutkitaan muun muassa sitä, miten journalismi esittää toisten puheenvuoroja ja määrittelyjä ja kenen puheenvuorot ja määritelmät ovat keskiössä. Lisäksi tutkitaan miten journalistiset käytännöt joko tukevat tai kyseenalaistavat näitä käytänteitä. (Kantola, Moring & Väliiverroinen 1998, 34.)

John Fiske näkee intertekstuaalisuuden keskeisenä tekijänä lajityypin eli genren. Genret ohjaavat sekä tekstin tuottamista, että vastaanottamista. Ne ovat intertekstuaalisia että tekstejä edeltäviä muodostaen aiheiden ja sääntöjen kokoelman. Säännöt ohjaavat muun muassa tyyliä, esitystapaa ja aiheiden valintaa. Genre pyrkii kaventamaan tekstin merkityksenantoa. Samalla tavalla kuin diskurssi, eri tutkijat ymmärtävät genren hieman eri tavoin. Genre voidaan ymmärtää lajityypiksi jollekin mediainstituutiolle. Esimerkiksi kolumni ja pääkirjoitus ovat journalismin lajityyppejä ja romaani on kirjallisuuden lajityyppi. Genren avulla taideteokset voidaan arvottaa viihteellisiin tai vakaviin taideteoksiin. Samalla tavalla journalistiset tuotokset voidaan jaotella osastoihin tai luokkiin. Genre voi olla myös suunnittelun väline, jonka avulla voidaan minimoida esimerkiksi journalistisen tuotannon riskejä. Genre voi sekä yhdistää erilaisia diskursseja, että ylittää instituutionaalisia rajoja. Haastattelua käytetään esimerkiksi sekä journalismissa

että tieteessä. Toisaalta sekä lääkäri että rekrytoija voi suorittaa haastatteluja. (Kantola, Moring & Väliiverroinen 1998, 35-36.)

Tässä tutkimuksessa ymmärrän genren sanomalehden tekstilajin tyypittelynä. Sanomalehtien tekstilajit tyypitellään seuraavasti: uutinen, reportaasi, pääkirjoitus, artikkeli, kolumni, kommentti, pakina, arvostelu, mielipide ja vastine. Uutisessa käsitellään uusi asia, tapahtuma tai tutun asian käänteet oleellisin asioin tehokkaasti. Uutinen on yleensä tekstin alussa ja asia on uusi, tärkeä ja on tyyliään neutraali eikä sisällä mielipiteitä. Reportaasi on yleensä suurempi ja näyttävämpi juttu jostain kiinnostavasta tapahtumasta, asiasta, yhteisöstä tai tapahtumasarjasta. Tyyliään reportaasin kieli on väljää ja se voi olla muun muassa kantaa ottava tai viihteellinen. Reportaasin kirjoittaja tekee havaintoja tapahtumapaikalla eikä sitä voida kirjoittaa kokonaan toimistolla. Pääkirjoitus on lehden kannanotto johonkin ajankohtaiseen aiheeseen, se on tyyliään asiallinen ja kantaaottava lehden nimissä, vaikka sen kirjoittaa yleensä päätoimittaja. Se on pääsääntöisesti vakiopaikalla lehden alussa pääkirjoitussivulla. Artikkelin laajempi kokonaisuus ja se voi esitellä myös aiheen taustoja. Aihe on useimmiten ajankohtainen, mutta artikkeleita kirjoitetaan myös muuten kiinnostavista teemoista. Kirjoittaja voi olla jonkin erityisalan asiantuntija tai toimittaja. Kolumni käsittelee ja arvostelee jotain ajankohtaista asiaa, mutta usein myös huumorilla. Välillä sen tyyli lähenee pakinaa. Kirjoittaja esiintyy omalla nimellään eikä kolumnin tarkoitus ole olla objektiivinen. Kommentti on niin sanotusti kolumnin pikkuveli ja sitä lyhyempi. Kirjoittaja esiintyy kommentissa omalla nimellään ja tarkoituksena ei ole olla objektiivinen. Kommentti täydentää yleensä jotain toista juttua täydentävällä näkökulmalla. Pakina käsittelee jotain ilmiötä sarkastisesti tai ironisesti, ja se on tyyliään leikkisä ja irvaileva. Kirjoittaja esiintyy pakinassa omalla nimimerkillä. Arvostelu arvioi ja esittelee jonkin kulttuurituotteen kuten kirjan, teatteriesityksen, elokuvan tai tietokonepelin. Mielipidekirjoitus on lukijan mielipide johonkin ajankohtaiseen aiheeseen, joten on useimmiten hyvin subjektiivinen näkemys käsiteltävästä aiheesta. Useimmiten kirjoittaja esiintyy joko omalla nimellä tai nimimerkillä. Vastine on vastaus mielipidekirjoitukseen tai johonkin lehden kirjoittajaan koskevaan julkiseen kommenttiin. ([https://peda.net/nivala/nivalan-lukio/oppiaineet/2/C3%A4idin kieli/C3%A4i1/st](https://peda.net/nivala/nivalan-lukio/oppiaineet/2/C3%A4idin%20kieli/C3%A4i1/st) .)

Tässä tutkimuksessa aineiston tekstit ovat tyyliään uutisia ja artikkeleita. Olen päätenyt

valintaan, koska uutinen on tyyliltään neutraali ja ei sisällä mielipiteitä ja artikkeli on uutista laajempi ja saattaa sisältää myös taustoja. Olen rajannut muut sanomalehden tekstilajit pois niiden subjektiivisuuden takia.

Kulttuuri on yhteiskuntatieteiden haastavimpia mutta samalla käytetyimpiä käsitteitä. Kulttuurissa on kysymys jaetuista merkityksistä. Kielen avulla saamme tehtyä ajatuksistamme, ideoistamme, asioista ja tunteistamme ymmärrettäviä toisille ja itsellemme. Ajatuksista, asioista ja tunteista tulee kielen avulla jaettuja ja yhteisiä jolloin koko kulttuuria voidaan pitää yhteisenä. Tämän johdosta ymmärrämme toisiamme ainakin osittain mitä toiset meille viestittävät. Tiedon sidoksisuus kulttuuriin ja kieleen viittaa sosiaalisen konstruktionismin ideaan. (Kantola, Moring & Väliiverroinen 1998, 18.)

3.3 Tutkimusprosessin kuvaus

Tutkimukseni aineiston keräsin Helsingin Sanomat –lehden artikkeleista, jotka käsittelivät maahanmuuttajia kahdesta lähtökohdasta: turvapaikanhakijat ja paperittomat maahanmuuttajat. Edellä mainitut ovat myös hakusanoja, joita käytin aineistoa etsittäessä. Artikkelien etsimisessä lähdin liikkeelle käyttämällä Helsingin Sanomien omaa verkkosivustoa ja siellä olevaa sanomalehden arkistoa. Arkistoa pääsee käyttämään Helsingin Sanomien tilaajatunnuksilla. Tarkennetussa haussa käytin hakusanoina edellä mainittuja ryhmiä. Aineiston artikkelien tarkastelujaksona oli vuosi 2015 eli 1.1.2015-31.12.2015.

Tavoitteenani oli saada aineistoksi mahdollisimman objektiivisia artikkeleita, joten valitsin sanomalehden tekstilajeista uutiset ja artikkelit. Jätin aineiston ulkopuolelle reportaasit, pääkirjoitukset, kolumnit, kommentit, pakinat, arvostelut, mielipidekirjoitukset ja vastineet niiden subjektiivisen erityisluonteisuuden vuoksi. Uutiset ja artikkelit eivät muokkaa todellisuutta vaan kuvaavat sitä. Todellisuudessa ne samalla tietysti muokkaavat todellisuutta, koska toimittajat ovat ihmisiä ja siten uutisissa ja artikkeleissa näkyy toimittajien subjektiivinen näkemys asioista. Tässä tutkimuksessa ymmärrän, että jokainen uutinen tai artikkeli voi joko muokata todellisuutta esittämällä haastateltavien asiat totena

tai kuvata todellisuutta esittämällä haastateltavien sanomiset haastateltavien mielipiteinä tai kyseenalaistamalla niitä. Median valta näissä tapauksissa onkin juuri siinä, että se on valinnut haastateltavansa ja juttujensa näkökulman. Tutkimuksessa hyväksytään tosiasia, että aineiston tekstit voivat olla joko toimittajan tai tekstin kohteena olevan henkilön tai henkilöiden mielipiteitä tai näkökulmia. Mielipiteiden ja näkökulmien esittäjän analysoinnista ei tutkimuksessa olla kiinnostuneita. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä tosiasiasta, että lehdet tuottavat julkaisemillaan teksteillään tiettyjä diskursseja ja vaikuttavat siten julkaisuillaan lukijoiden mielipiteisiin.

Hakutulos oli tuottoisa, hakukone ehdotti artikkeleita yhteensä eri osioista 644 kappaletta. Lehtiartikkelit olivat lehden eri osastoista: ”Elämä”, ”Kaupunki”, ”Kotimaa”, ”Kulttuuri”, ”Politiikka”, ”Sunnuntai” ja ”Tiede”. Ensimmäinen karsinta edellytti ainoastaan, että hakukoneeseen annettu viitesana viittasi artikkeliin, jossa käytetty kyseistä sanaa. Artikkelien otsikoiden ja nopean artikkeleiden silmäilyn perusteella valitsin tutkimukseeni ensimmäistä lukukertaa varten 143 artikkelia. Kriteerinä oli, että artikkeleiden piti käsitellä kyseistä asiaa, eikä vain luettelomaisesti olla hakusana tekstissä. Ensimmäisen lukukerran jälkeen artikkeleista karsiutui suuri osa tutkimuksen ulkopuolelle niiden käsitellessä enemmänkin Suomen maahanmuuttopolitiikkaa, EU-politiikkaa maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä tai muita toissijaisia seikkoja tutkimukseni kannalta. Artikkeleita täytyi lukea useampaan kertaan, jotta niistä alkoi löytyä tutkimukselle hyödyllisiä diskursseja. Lopulliseksi aineistoksi jäljellä jäi artikkeleja seuraavan laisesti: 21 maahanmuuttajia käsittelevää artikkelia, 51 turvapaikanhakijoita käsittelevää artikkelia ja 4 paperittomia käsittelevää artikkelia. Turvapaikanhakijoita käsittelevät artikkelit ovat erityisen isossa roolissa aineistossa johtuen viime aikojen turvapaikanhakijoiden akuutista tilanteesta Euroopassa.

Tutkimukseeni valituissa artikkeleista nousi esille yhteensä kuusi diskurssia maahanmuuttajista. Aineistosta esille nousseet diskurssit nimesin seuraavasti: hyväksikäyttäjän diskurssi, hyödyn diskurssi, pahuuden diskurssi, puolustajan diskurssi, uhridiskurssi ja valistajan diskurssi.

Analyysini on teoriaohjaava, koska analysoin aineistoa vahvasti tutkimukseen liittyvien teorioiden näkökulmasta, vaikka samalla annan aineistolle tilaa puhua. Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi voidaan jakaa havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen

ratkaisemiseen. Havaintoja voidaan kutsua johtolangoiksi, joita tulkitsemalla päästään havaintojen taakse. Havaintoja tuotetaan aineistosta. Tarkastelen havaintoja ja sovitan niitä aineiston lukukertojen jälkeen esille nousseisiin diskursseihin. Diskurssianalyysi edellyttää aineiston lukemista useaan kertaan. Aineisto tarvitsee tuntea hyvin, jotta pystyttäisiin erottamaan erilaisina vihjeinä siinä esiintyvät diskurssit. Tutkimuksen analysointia auttoi identiteettipolitiikkaan, rasismiin, rodullistamiseen ja monikulttuurisuuteen liittyvä kirjallisuus. Tutkimuskysymykset ovat auttaneet diskurssien muodostamisessa, niiden ryhmittelyssä, pelkistämisessä ja lopullisessa jäsentämisessä. (Alasuutari 1994, 30.)

4 MAAHANMUUTTAJADISKURSSIT

Diskurssit ovat maahanmuuttajadiskursseja, vaikka otoksien teksteissä puhutaan maahanmuuttajista, turvapaikanhakijoista ja paperittomista. Koska otoksien teksteissä puhutaan kaikilla edellä mainituilla eri käsitteillä, analysoinnissa käytetään maahanmuuttaja-käsitteen lisäksi näitä samoja käsitteitä, joita teksteissä tullut esille. Maahanmuuttaja on kaikille edellä mainituille yläkäsite ja diskurssit ovat yläkäsitteen mukaisesti maahanmuuttajadiskursseja. Eri ryhmiä ei analysoida erikseen eikä niiden välillä tehdä vertailua.

4.1 Hyväksikäyttäjän diskurssi

Hyväksikäyttäjän diskurssi on negatiivinen puhetyyli maahanmuuttajista. Diskurssi edustaa konservatiivista monikulttuurisuutta, koska kulttuurisia eroja käytetään syynä selitettäessä erojen hierarkkista järjestystä ja erilaisuutta. (Horsti 2005, 186-187). Diskurssin mukaan maahanmuutto ja monikulttuurinen yhteiskunta eivät ole tavoiteltavia asioita eikä yhteiskunnan pitäisi siten sitä mitenkään edesauttaa. Diskurssissa maahanmuuttajat toiseutetaan huonompiosaisiksi ja ainoastaan hyödyn tavoittelijoiksi Suomesta. Valtaväestö ja yhteiskunta jäävät silloin kärsijän rooliin ja maksajiksi. Kustannuksia lisäävää ja verorahojen varastavaa maahanmuuttoa on siten tärkeä vastustaa. Diskurssin mukaan turvapaikanhakijat tulevat Suomeen paremman elämän perässä. Heillä ei ole diskurssin mukaan todellista hätää, käyttävät Suomen sosiaaliturvaa hyväksi, hakevat erilaisia elämän kokemuksia ja matkustelevat. Turvapaikanhakijat kuvataan teksteissä nuoriksi hyväkuntoisiksi miehiksi, joilla on mukana jopa matkalaukut ja rahaa. Heitä kuvataan elintasopakolaisina, kiittämättöminä suomalaisen yhteiskunnan tarjoamiin oleskelumahdollisuuksiin. Turvapaikanhakijoiden pitäisi diskurssin mukaan näyttää kärsineiltä eikä heillä saisi olla tavaroita mukanaan.

Turvapaikanhakijoita toiseutetaan monella tapaa eri arvoiseen asemaan valtaväestön suhteen. Turvapaikanhakijat toiseutetaan diskurssissa työtä vieroksuviiksi, erilaisiksi valtaväestöstä, jotka tekisivät mielellään töitä, jos vaan kaikilla sitä olisi. Turvapaikanhakijoiden halutaan tekevän töitä tukien eteen heti Suomeen saapuessaan, mutta diskurssissa tuodaan myös esille, että suomalaisten töitä ei saa viedä, varsinkaan suomalaisten työttömien. Diskurssi toiseuttaa turvapaikanhakijat yhteiskunnan taloudellisten ongelmien aiheuttajiksi, joten heidän saapumista maahan olisi rajoitettava.

Diskurssissa ilmenee arkielämän rasismia ennakkoluulojen muodossa. Ennakkoluuloja ilmenee diskurssissa lausumina turvapaikanhakijoista sosiaaliturvan hyväksikäyttäjinä, huonon työmoraalin omaavina ja rahakkaina ihmisinä vailla todellista hätää. Ennakkoluuloja ilmenee myös turvapaikanhakijoiden koulutuksen suhteen: heidän ajatellaan olevan kouluttamattomia. Diskurssin luomat ennakkoluulot ovat mielestäni osittain ristiriitaisia, toisaalta luodaan mielikuvaa rahakkaista turvapaikanhakijoista, toisaalta heistä luodaan kuvaa Suomen sosiaaliturvan hyväksikäyttäjinä.

Diskurssissa rodullistetaan erityisesti irakilaisia nuoria hyväkuntoisia miehiä kiittämättömiksi, huijareiksi ja sosiaaliturvan hyväksikäyttäjiksi. Heidät rodullistetaan myös itsekeskeisiksi turhamaisuutensa ja naisten ja lasten oman onnensa varaan jättämisen takia. Diskurssi tavoittelee ensisijaisesti lukijoikseen maahanmuuton vastustajia. Toissijaisesti diskurssi pyrkii vakuuttamaan kannastaan epävarmat lukijat maahanmuuton järjettömyydestä ja hyväksikäytöstä. Diskurssi on siis luonteeltaan olemassa olevia mielipiteitä vahvistava. Diskurssin poliittinen tavoite on saada rajoitettua maahanmuuttoa Suomeen.

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista suomalaisten verorahojen kuluttajina. Diskurssi muokkaa todellisuutta, koska haastateltavan näkemys esitetään totena, eikä asiaa kyseenalaisteta artikkelissa millään tavalla.

Nyt tänne tulee ketä tahansa ihmissalakuljettajien järjestämällä matkoilla. He ovat täällä vuoden tai kaksi, mikä maksaa todella paljon. Jos he saavat kielteisen turvapaikkapäätöksen, saadaanko heitä edes palautettua lähtömaahansa? (Savolainen, Helsingin Sanomat 17.12.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa miten suurin osa turvapaikanhakijoista on vain irakilaisia hyväkuntoisia nuoria miehiä. Diskurssissa luodaan kuvaa, että heillä ei edes voi olla oikeasti hätä vaan heidän pitäisi olla puolustamassa naisia ja lapsia. Diskurssin mukaan syyrialaisen pitäisi olla turvapaikanhakijoina, koska siellä on sota käynnissä. Ja eihän Irakissa ole edes sotaa mitä varten paeta. Diskurssissa luodaan kuvaa, että kyse on enemmänkin paremman elämän perässä kulkemisesta ja sosiaaliturvan hyväksikäytöstä. Nuoret hyväkuntoiset irakilaiset miehet rodullistetaan Suomen sosiaaliturvan hyväksikäyttäjiksi ja itsekeskeisiksi, koska naiset ja lapset on jätetty oman onnensa varaan. ”Tämä on heidän kansainvaelluksensa” luo mielikuvaa, että kyseessä olisi nuorten miesten vapaaehtoinen seikkailu eikä paneuduta taustalla oleviin mahdollisiin syihin. Jälkimmäisessä otoksessa käy ilmi, että diskurssi muokkaa todellisuutta, koska haastateltavan näkemys esitetään totena, eikä sitä kyseenalaisteta millään tavalla.

Mutta perheet, naiset ja lapset ovat vähemmistö. Valtaosa on nuoria miehiä. Tämä on heidän kansainvaelluksensa. Naiset ja lapset tosin näkyvät mediassa, sillä varsinkin lapsista saa koskettavia kuvia. Maahanmuuttoviraston mukaan 80 prosenttia on miehiä. Kierrämme viisi päivää vastaanottokeskuksia, mutta emme törmää yhteenkään syyrialaiseen. (Malmberg & Rautaheimo, Helsingin Sanomat 27.9.2015)

Media on systemaattisesti luonut mielikuvaa, että ihmiset pakenevat henkensä hädässä Syyrian sisällissotaa, ja siksi on väärin tai moraalitonta kyseenalaistaa tulijoiden motiivia tai yrittää millään lailla rajoittaa humanitaarista tai humanitaariseksi tekeytyvää maahanmuuttoa. Siinä on huutava ristiriita mielikuvien ja todellisuuden välillä: Suomeen on tullut yli kymmenentuhatta ihmistä tänä vuonna, ja vain parisataa heistä on Syyriasta”, Halla-aho sanoo. (Nieminen & Niiranen, Helsingin Sanomat 4.10.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista ulkoisesti sellaisiksi, että eivät sovi stereotyyppiseen turvapaikanhakijoiden määrittelyyn: ”riuskoja miehiä laukkuineen”. Diskurssi ylläpitää mielikuvaa, että turvapaikanhakijoiden täytyisi olla ilman omaisuutta, teknistä kehitystä ja olemus täytyisi olla nälkiintynyt ja kärsinyt.

Tornionjoen rantaa pitkin saapuu koko ajan riuskoja miehiä laukkuineen. He tulevat lähinnä Bagdadista, halki ainakin yhdeksän maan. (Malmberg & Rautaheimo, Helsingin Sanomat 27.9.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista työtä vieroksuvina. Diskurssi toiseuttaa turvapaikanhakijat toiseksi, erilaiseksi suomalaisista, jotka ovat valmiita työntekoon erilaisen työmoraalin takia. Otoksista on havaittavissa ennakkoluuloja turvapaikanhakijoiden työmoraaliin liittyen. Diskurssi ylläpitää stereotypiaa maahanmuuttajien huonosta työmoraalista.

Hänen mukaansa turvapaikanhakijoiden pitää ymmärtää alusta asti, että Suomessa on tehtävä töitä. "Täytyy tehdä selväksi, että näin Suomessa toimitaan." Lindström sanoo, että mitään ohituskaistaa työelämään turvapaikanhakijoille ei järjestetä, koska Suomessa on noin 350 000 työtöntä. (Pohjanpalo, Helsingin Sanomat 2.12.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista kiittämättöminä Suomen valtion järjestämiin vastaanottokeskusten oloihin ja vain paremman elämän toivossa tulleina seikkailijoina. Irakilaiset turvapaikanhakijat rodullistetaan kiittämättöminä ja sosiaaliturvan hyväksikäyttäjinä.

Suomi ei ollutkaan sitä, mitä ihmissalakuljettajat Välimeren rannalla lupasivat. Neljä kuukautta vastaanottokeskuksessa viettänyt nuorukainen on kyllästynyt toimettomuuteen ja suomalaiseen ruokaan. "En tiedä miten minun Irakissa käy, mutta täällä minä kuolen henkisesti", hän sanoo." (Harju & Aalto, Helsingin Sanomat 9.12.2015)

Kotiin haluaa myös bagdadilainen Thabeet Al-Aswad. Hänen mukaansa hänen perhettään uhataan hänen vuokseen, mutta vastaanottokeskuksessa oleminen myös väsyttää ja ahdistaa. Nuori mies ei saa kunnolla unta ahtaissa makuutiloissa ja haluaisi tekemistä. "Palvelu täällä ei ole sitä mitä me odotimme. Olisi tosi hyvä, jos saisi tehdä töitä ja elää normaalia elämää", hän sanoo. (Harju & Aalto, Helsingin Sanomat 9.12.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista suomalaisten verorahojen varastajina ja siten suomalaisten köyhyyden lisääjinä. Maahanmuuttajat

toiseutetaan yhteiskunnan taloudellisten ongelmien aiheuttajiksi. Otoksista on havaittavissa ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan suomalaisten verorahojen kuluttajina. Diskurssi muokkaa todellisuutta, koska haastateltavan näkemys esitetään totena, eikä sitä kyseenalaisteta millään tavalla.

"Ihmiset kokevat epäoikeudenmukaiseksi sen täysin realistisen näkymän, että tehdään valtavia saneerauksia, leikataan palveluita, kiristetään verotusta ja ihmisillä jää entistä vähemmän käteen tekemästään työstä - ja kaikki tämä raha uppoaa maahanmuuton kustannuksiin." (Nieminen & Niiranen, Helsingin Sanomat 4.10.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssia kuvaamassa todellisuutta, koska haastateltavan näkemystä ei esitetä totena vaan todetaan sen olevan haastateltavan näkemys asiasta. Otoksesta on havaittavissa arkielämän rasismia ennakkoluulojen muodossa Afrikasta ja Lähi-idästä saapuvia turvapaikanhakijoita kohtaan suomalaisten verorahojen kuluttajina.

Halla-ahon näkemys Euroopan pakolaistilanteesta menee pähkinänkuoressa näin: Syyrian sota on vain yksi syy suuriin turvapaikanhakijamääriin. Merkittävämpi tekijä on väestönkasvun ja köyhyyden synnyttämä patoutunut muuttopaine, "elintasopakolaisuus" Afrikasta ja Lähi-idästä Eurooppaan. Halla-ahon mukaan vain pieni osa nyt Suomeen saapuvista on todellista vainoa paossa. (Nieminen & Niiranen, Helsingin Sanomat 4.10.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista helpon elämän toivossa. Otoksen mukaan Suomen maksama kuukausiraha ja hienot vastaanottokeskusten puitteet olisi itsessään suuri tekijä turvapaikanhakijoiden saapumisessa Suomeen. Otoksista on havaittavissa ennakkoluuloja turvapaikanhakijoiden saapumismotiiveihin liittyen. Otoksesta tulee vahvasti tunne, että turvapaikanhakijoiden todellista tilannetta ei ymmärretä tai ei haluta uskoa. Kaikki on suurta huijausta.

"Yksi toteuttamiskelpoinen keino leikata vastaanottokustannuksia, ehkäistä turvapaikanhakijoilla tehtävää tilanvuokrausbisnestä ja vähentää Suomen houkuttelevuutta olisi rakentaa Ruotsin vastaisen rajan välittömään läheisyyteen valtava parakkikylä, johon kaikki hakijat sijoitettaisiin hakemusten koko käsittelyn ajaksi. Majoitustilat minimistandardeilla ja kaikki rahallinen tuki pois", Halla-aho

ehdottaa torstaina julkistetussa kannanotossa. (Palojärvi, Helsingin Sanomat 24.9.2015)

Perussuomalaisten puheenjohtaja, ulkoministeri Timo Soini on tyytyväinen siihen, että Suomi on pystynyt vähentämään houkuttelevuuttaan. ”Se näkyy. 1 500 irakilaista on palannut kotimaahansa ja matkalippuja jonotetaan kotiin”, Soini sanoi perussuomalaisten puoluetoimistolla tiistaina. (Pohjanpalo, Helsingin Sanomat 22.12.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista heikosti koulutettuina. Maahanmuuttajat toiseutetaan heikosti koulutettuina huonompaan asemaan ja työmarkkinoilla suhteessa valtaväestöön. Otoksista on havaittavissa ennakkoluuloja turvapaikanhakijoiden koulutustasoon liittyen.

"Työttömyys on pahentunut Suomessa eikä käännettä ole näkyvissä. Työmarkkinat ovat äärimmäisen kilpaillut ja on hirvittävän korkea osaamista ja vähän matalamman osaamisen työpaikkoja. Se aivan väistämättä asettaa erittäin suuret haasteet maahanmuuttajien työllistämiseksi", Lohela sanoi politiikan toimittajille maanantaina. (Pohjanpalo, Helsingin Sanomat 19.10.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajia tulevan Suomeen ilman todellista perustetta, tulevat vain terveystalveluiden takia. Maksuttomien terveystalveluiden tarjoaminen paperittomille maahanmuuttajille on diskurssin mukaan maahanmuuttajien maahan houkuttelua. Maahanmuuttajat toiseutetaan sosiaalijärjestelmämme hyväksikäyttäjiksi. Maahanmuutto ei siten ole tavoiteltava asia, koska se lisää yhteiskunnan terveystalveluiden kustannuksia. Otoksissa diskurssi kuvaa todellisuutta, koska haastateltavien näkemyksiä ei esitetä totena vaan todetaan niiden olevan haastateltavien näkemyksiä asioista.

"Maksuttoman palvelutarjonnan laajentaminen lisää kannustimia laittomaan maahantuloon ja laittoman maassa oleskelun jatkamiseen. Suomen ja maailman ongelmia ei korjata muuttamalla Suomi koko maailman sosiaalitoimistoksi", puolueen eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja Maria Lohela_sanoi. (Pohjanpalo, Helsingin Sanomat 28.1.2015)

Perussuomalaiset vastustivat muutosta, koska he näkivät lakimuutoksen kiihottavan laittomaan maahanmuuttoon, terveysturismiin. He katsoivat myös, että Suomen ei pitäisi maksaa paperittomien hoitoa, kun hoitoa ei pystytä tarjoamaan kantasuomalaisillekaan. (Pohjanpalo, Helsingin Sanomat 28.1.2015)

4.2 Hyödyn diskurssi

Hyödyn diskurssi on positiivinen puhetyyli monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajista. Diskurssi edustaa hallinnallista monikulttuurisuutta, jonka mukaan yhteiskunta rakentuu erilaisista kulttuurisista ryhmistä, jolloin monikulttuurisuuden tehtävänä on hallinnoida näitä kulttuureita keskuksen etujen mukaisesti ja siten säilyttää yhteiskuntarauha. (Horsti 2005, 186-187). Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat nähdään diskurssissa positiivisena asiana yhteiskunnalle, mistä voitaisiin hyötyä monessa eri mielessä: uutena ahkerana, innokkaana ja koulutettuna työvoimana, taloudellisena (uudet veronmaksajat, lisääntyvä kysyntä tuotteille ja palveluille) hyötynä ja väestönkasvun varmistajina. Yleisen taloudellisen hyödyn lisäksi diskurssissa luodaan kuvaa maahanmuuttajista myös tulevien vuosien työvoimapulan ratkaisijana monesti korkean koulutuksen omaavina osajina.

Maahanmuuttajat ovat tässä diskurssissa ystäviä, joista olisi yhteiskunnalle hyötyä monessa eri mielessä. Maahanmuuttajat kuvataan diskurssissa myös ahkeriksi ja periksi antamattomiksi opiskelijoiksi, työvoimaksi ja yhteiskunnan puolustajina armeijan suorittaneina. Diskurssi myös pyrkii rikkomaan perinteisiä stereotyyppisiä käsityksiä tietyistä maahanmuuttajaryhmistä laiskoina työntekijöinä.

Diskurssi tavoittelee lukijoikseen sekä monikulttuurisen yhteiskunnan ja maahanmuuton kannattajia, että maahanmuuton vastustajia. Kannattajia, jotta heidän nykyisiä näkemyksiään voitaisiin vahvistaa. Vastustajia tavoitellaan, jotta heidän nykyisiä mielipiteitä voitaisiin uudistaa tuomalla esille millaisia hyötyjä maahanmuutosta voisi olla yhteiskunnalle ja miten sitoutuneita maahanmuuttajat ovat työntekoon, opiskeluun ja armeijaan. Maahanmuuttajat kuvataan luterilaisen työmoraalin vertaisina. Diskurssissa ei nouse esille rasistisia eikä rodullistavia puhetyylejä maahanmuuttajista. Diskurssin

poliittinen tavoite on saada yhteiskunta suhtautumaan positiivisesti maahanmuuttoon ja näkemään sen aiheuttamat positiiviset vaikutukset yhteiskunnalle.

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa maahanmuutosta positiivisena asiana yhteiskunnan taloudelle. Lisääntyvä maahanmuutto toisi muun muassa lisää kuluttajia palveluille ja tavaroille sekä lisää verotuloja valtiolle maahanmuuttajien lisätessä kokonaiskysyntää ja siten ylläpitäen yrityksiä, työpaikkoja ja verotuloja yhteiskunnalle. Otoksissa diskurssi kuvaa todellisuutta, koska haastateltavien näkemyksiä ei esitetä totena vaan todetaan niiden olevan haastateltavien näkemyksiä asioista.

Gustafsson näkee kotoutuksessa valtavasti mahdollisuuksia. "Jo se määrä ihmisiä, joka meille nyt tulee, antaa uutta virtaa. Maahanmuuttajat tarvitsevat lukuisia palveluja, jotka synnyttävät lisää työpaikkoja ja maahanmuuttajille yrityksiä." "Ja ainakin saamme nyt hyviä vientimyyjiä Lähi-itään." (Palojärvi, Helsingin Sanomat 3.11.2015.)

"Turvapaikanhakijat tuovat tuloja monille suomalaisille. Myönteiset vaikutukset näkyvät jo ruokakauppojen, baarien ja ravintoloiden kassavirroissa. Koko kansantalous hyötyy turvapaikanhakijoista, jos teemme kotouttamisen hyvin, sanoo tutkija Matti Sarvimäki Aalto-yliopistosta. "Jos maahanmuuttaja on töissä, hän tuo rahaa kansantalouteen. Jos hän ei työllisty, vaikutus on negatiivinen." (Mainio, Helsingin Sanomat 24.9.2015)

Turvapaikanhakijat saavat valtiolta jonkin verran taloudellista tukea, mikä tuo ostovoimaa paikkakunnalle ja lisää liikkeiden liikevaihtoa. En näkisi kauhean pahana sitäkään, että katukuvaan tulisi pikkuisen lisää väriä", Mäkelä sanoo." (Harju, Helsingin Sanomat 25.8.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista ammattitaitoisina ja korkeasti koulutettuna työvoimana, jotka voisivat sopia Suomen työmarkkinoille paikkaamaan tiettyjen alojen haastavaa työvoimapulaa ja tulevien vuosien työvoimapulaa. Yhteiskunta saisi halutessaan nopeastikin esimerkiksi muuntokoulutuksella osaavaa työvoimaa korkeaa koulutusta vaativiin työtehtäviin. Maahanmuuttajia nähdään diskurssissa ystävinä eikä vihollisina. Maahanmuuttajataustaiset

työntekijät nähdään tässä sopivana osana yhteiskuntaa ja siten monikulttuurinen yhteiskunta perusteltuna ja positiivisena.

"Suomi hyötyisi maahanmuuttajista vieläkin enemmän, jos se hyödyntäisi paremmin maahanmuuttajien osaamisen. -- Nigeriasta ja Kongosta saapuneet insinöörit, lääkärit ja tuomarit ovat Suomessa taksikuskeina ja siivoojina. Sen sijaan täysin nollasta aloittaneet aasialaiset ovat töissä tai toimivat yrittäjinä." (Eloranta, Helsingin Sanomat 29.1.2015)

Suomesta myönteisen päätöksen turvapaikkahakemukseen saaneiden taidot pitäisi kartoittaa nykyistä paremmin ja poimia joukosta esiin esimerkiksi lääkärit ja sairaanhoitajat, joille on heti kysyntää. ”Suomessa on selvä, mutta vaativa väylä lääkärintutkinnon laillistamiselle. (Kauhanen, Helsingin Sanomat 19.10.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat maahanmuuttajia ahkerina, joustavina ja sitkeänä työvoimana, vaikka olosuhteet eivät aina välttämättä ole kaikkein helpoimmat. Maahanmuuttajista luodaan diskurssissa kuva henkilöinä, jotka tekevät sellaista työtä, jota valtaväestö ei tekisi eikä niissä olosuhteissa missä he sitä tekevät.

Lehden myymiseen on säännöt. Sitä ei saa myydä sisätiloissa tai liikennevälineissä, eikä sitä saa tyrkyttää. Kaikki myyjät eivät ole ymmärtäneet sääntöjä. ”Itse en lehteä myydessä huutele, hypi ihmisten eteen tai ole rööki hampaissa, Pipinen linjaa”. Näin ei tee myöskään romanialainen Ioana, joka seisoo myyntityössä, satoi tai paistoi. (Airaksinen, Helsingin Sanomat 7.7.2015)

"Eilen laitettiin ruokaa yötä myöten ystävämme kotona. Se oli sen arvoista", sanoi al-Timini. Hän kertoi, että hän ja Bagdad Cafen muut kokit Saddam Ahmed, Osama Aodad ja Omar Ibrahim eivät ole ammattilaisia, mutta kuitenkin loistavia ruuanlaittajia. Syöjät olivat samaa mieltä.” (Aalto, Helsingin Sanomat 22.11.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssia stereotyyppejä rikkovana diskurssina. Romanian romanit kuvataan ahkerina ja joustavina työntekijöinä, jotka omaavat korkean työmoraalin. Yleensä

valtaväestö mieltää itsensä korkean moraalin työntekijöiksi ja maahanmuuttajat työtä vierovaisiksi ja Suomen sosiaaliturvaa hyväksikäyttäviksi.

Perjantain vastaisena yönä sitä taas oli tullut, ja sitä myöten kiinteistöhuoltoyrityksen Olli Toivosella oli ongelma. Ratkaisu löytyi yllättävästä suunnasta: ”Romanian romanit ovat olleet valtavan työhaluisia ihmisiä. Tämä on ollut paras ratkaisuni näihin lumitöihin. He tulevat aina töihin ja ovat aina työhaluisia”, Toivonen ylistää. Heidän työmoraalinsa on aivan valtava. Ei ole koskaan kukaan soittanut, että on nuha, väsyttää tai sukat on märkinä.” (Oksanen, Helsingin Sanomat 17.2.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista sitoutuneena Suomalaiseen yhteiskuntaan suorittamalla armeijan, kouluttautumalla ja tutustumalla suomalaisiin ystäviin.

Ibrahim sai ylioppilaslakin 2005, kouluttautui ensin lähihoitajaksi ja opiskelee nyt ammattikorkeakoulussa yhteisöpedagogiaa. Viime vuonna hänet nimettiin Mister Maahanmuuttajaksi. ”Kävin Santahaminassa armeijan. Armeija on yksi parhaimpia keinoja kotouttaa. Siellä oppii monta asiaa kantaväestöstä. Sain ystäviä ja kuuluin ryhmään. Suomessahan ei ole kovin helppo ystäväystyä.” (Palojärvi, Helsingin Sanomat 16.11.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaa diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista ahkerina, innokkaina ja periksi antamattomina koululaisina, jotta oppisivat kieltä ja pääsisivät eteenpäin koulussa.

Hänen koulussaan aloitti syyskuussa ryhmä, jossa on Irakista ja Afganistanista yksin tulleita 13-16- vuotiaita poikia. Suomessa pojat ovat saaneet paljon uusia kokemuksia. Naisopettajat komentavat, rehtorikin on nainen. ”Rehellisyyden nimissä, kun tällaisella taustalla saapuu uuteen paikkaan, on paljon, paljon opittavaa”, Savolainen sanoo. Hänen mukaansa nuorukaiset ovat edistyneet ”mahtavasti”, ja opettajat tekevät työtään ”antaumuksella”. (Paulavaara, Helsingin Sanomat 24.11.2015)

”Aamulla luokassa on istunut lapsia, joiden terveystarkastuksesta ei ole vielä saatu vahvistusta. Myös isät ovat tuoneet lapsiaan kouluun. Mukana on saattanut olla

lappu, johon on kirjoitettu lapsen nimi. Valitettavasti olen joutunut heiltä pääsyn kieltämään", Varajärvi kertoo. Turvapaikanhakijoiden into opintielle on kova. Kuntaliitto arvioi, että ainakin osa lapsista ja nuorista on jo saatu kouluun valtaosassa kuntia, joissa on vastaanottokeskus tai -keskuksia." (Valtovaara, Helsingin Sanomat 23.11.2015)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoita ahkerina ja sitoutuneina opiskelijoina, vaikka päivät olisi hyvin samanlaisina. Tavallaan heistä luodaan kuvaa luterilaisen kansankuvan ystävinä, jotka ovat sitoutuneet tekemään paljon työtä, opiskelemaan ja uskonto on tärkeässä roolissa.

Urheilun, ruuan ja kielenopintojen lisäksi elämää rytmittää uskonto. Mohamed rukoilee viidesti vuorokauden aikana, yleensä huoneessaan, välillä "moskeijassa". Se on pieni matoon vuorattu huone vanhassa maatilarakennuksessa. Mohamed riisuu tennarinsa, hipsii takariviin, polvistuu ja painaa pänsä. Kuntosali on kovassa käytössä. Mohamed treenaa jopa neljästi viikossa." (Huhtanen & Gröndahl, Helsingin Sanomat 12.10.2015)

Mohamedin suomentunti on juuri päättynyt. Vastaanottokeskuksessa on tarjolla kolme suomen kurssia. Mohamed on suorittanut ne kaikki, mutta syksyn alussa hän aneli opettajalta, että saisi aloittaa ne taas alusta. Mitä muutakaan täällä tekisi?" (Huhtanen & Gröndahl, Helsingin Sanomat 12.10.2015)

Joka päivä, kun lapset ovat lähteneet kouluun, Salah pakkaa tummansinisen nahkasalkkunsuun ja suuntaa kirjastoon. Hyllystä 88,2 hän kaivaa Hyvin menee! Suomea aikuisille kirjan ja asettuu sen kanssa musiikkiosaston hiljaisuuteen. Välillä hän on tietokoneella ja yrittää tutustua suomalaisiin yrityksiin. (Helsingin Sanomat (Huhtanen, Helsingin Sanomat 17.12.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista väestönkasvun ylläpitäjinä.

Suomessa kaksi kolmasosaa väestönkasvusta muodostuu tällä hetkellä maahanmuutosta. Ranskassa ja Ruotsissa siirtolaisten syntyvyys nostaa jo kokonaissyntyvyyttä. Jotta Suomessa kävisi näin, tarvittaisiin paljon lisää tulijoita. Maahanmuuttajat näet sopeutuvat silläkin tavoin, että alkavat tehdä yhtä vähän

lapsia kuin uuden kotimaansa syntyperäiset asukkaat.” (Kivipelto, Helsingin Sanomat 28.9.2015)

4.3 Pahuuden diskurssi

Pahuuden diskurssi on negatiivinen puhetyyli monikulttuurisuudesta, turvapaikanhakijoista ja maahanmuuttajista. Diskurssi edustaa konservatiivista monikulttuurisuuden tyyppiä rasmin muodossa, koska kulttuurisia eroja käytetään selitettäessä erilaisuutta ja erojen hierarkiaa. (Horsti 2005, 186-187). Maahanmuuttajia pyritään toiseuttamaan diskurssissa vihollisina suomalaiselle yhteiskunnalle. Vihollisiksi, joiden myötä yhteiskunnan tasapaino ja järjestys järkyttyy. Diskurssin mukaan turvapaikanhakijat eivät tule Suomeen todellisen hädän vaan paremman ja helpomman elämän perässä sekä tekemään pahuuksia.

Erityisesti vaarassa ovat nuoret tytöt ja lapset. Heidän ulkona yksin liikkumista täytyy siten rajoittaa. Maahanmuuttajat kuvataan diskurssissa jopa niin vaarallisiksi, että omaisuus on tärkeää suojata aidoilla ja lukoilla. Diskurssista nousee esille myös vaikutelma, että kyseessä on ennennäkemätön kriisi, jota kuvataan vastustavan ”suuri” määrä väestöstä.

Diskurssi on ajoittain hyvin liioitteleva, pelotteleva ja vihaava. Monikulttuurisuus nähdään diskurssissa negatiivisena ja vastenmielisenä, jota vastaan on taisteltava. Monikulttuurisuus uhkaa diskurssin mukaan suomalaisia arvoja ja suomalaista yhteiskuntaa. Diskurssin kohderyhmänä ovat ensisijaisesti monikulttuurisuuden ja maahanmuuton vastaiset lukijat, joiden entisiä käsityksiä pyritään diskurssilla vahvistamaan. Diskurssilla tavoitellaan myös lukijoita, joilla on edellä mainituista asioista neutraaleja käsityksiä, uudistaakseen heidän mielipiteitään.

Diskurssi rodullistaa tummaihoisia yksinkertaisina ja epäluotettavina. Nuoret tummat miehet diskurssi rodullistaa puolestaan raiskaajiksi ja väkivaltaisiksi. Muslimimiehet rodullistetaan diskurssissa terroristeina ja sukupuolten epätasa-arvoisen kohtelun toteuttajina. Muslimien kohdalla uskonto ja erilainen kulttuuri toimivat rodullistamisen pohjana. Nuoret tummat miehet Afrikan ja Lähi-Idän maista edustavat myös vierasta kulttuuria, joka toimii rodullistamisen synnyttäjänä.

Diskurssi toiseuttaa maahanmuuttajia monella tapaa alempiarvoisiksi valtaväestöstä. Heidät toiseutetaan rikollisiksi, moraalisesti sopimattomina suomalaiseen seksuaalimoraalin kulttuuriin ja yleiseen järjestykseen. Heidät toiseutetaan sekasortoisina, moraalittomina, seksuaalisesti arvaamattomina, sosiaaliturvan hyväksikäyttäjinä, pelottavina ja vaarallisina sekä seksuaalisesti että väkivaltamielessä. Maahanmuuttajat toiseutetaan epäjärjestyksen edustajiksi, joista on parempi päästä eroon.

Diskurssi on rasistinen ja siinä ilmenee kulttuurirasismia, vanhaa rasismia ja arkielämän rasismia. Kulttuurirasismi ilmenee diskurssissa maahanmuuttajien ryhmittelynä uskonnon ja kulttuurien mukaan. Maahanmuuttajia rodullistetaan joidenkin kulttuuristen piirteiden perusteella. Vanha rasismi ilmenee muun muassa siten, että diskurssissa luodaan vaikutelma eri roduista ja niihin kuuluvien yksilöiden ominaisuuksista. Nuoret tummaihoiset miehet ovat esimerkiksi raiskaajia ja mahdollisia terroristeja. Rotuja myös hierarkisoidaan ja valkoisten länsimaalaisten rotu on diskurssissa selvästi korkeimmalla ja kehittyneimpänä. Arkielämän rasismi tulee diskurssissa esille ennakkokokoulojen muodossa.

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista potentiaalisesti vaarallisina terroristeina. Diskurssin otoksissa tulee esille ennakkokokouloja, joiden mukaan turvapaikanhakijat ovat potentiaalisia terroristeja. Diskurssi rodullistaa muslimimiehet terroristeiksi. Diskurssi kuvaa todellisuutta, koska haastateltavien näkemyksiä ei esitetä totena vaan todetaan niiden olevan haastateltavien näkemyksiä asioista.

"Terrorismiin syyllistyneet voivat hakeutua Suomeen, jos he ajattelevat, että he pääsevät täällä helpommalla", Huhtasaari sanoi HS:lle torstaina. Hänen mielestään rikoksesta tai terrorismista epäillyt turvapaikanhakijat pitäisi palauttaa lähtömaahansa varsinkin, jos heidät on siellä etsintäkuulutettu. Hänestä kysymys voi nousta laajemminkin esiin esimerkiksi siinä vaiheessa, kun terroristijärjestö Isis menettää asemansa Lähi-idässä ja sen taistelijoita alkaa tulla Euroopan maihin hakemaan turvaa. "Pidän tätä uhkana Suomen turvallisuudelle", Huhtasaari sanoo." (Savolainen, Helsingin Sanomat 18.12.2015)

"Kotouttamisen pitää onnistua, koska taloustilanne on huono", ministeri sanoi tiistaina. Myös turvallisuusongelmien riski kasvaa, jos kotouttamisessa epäonnistutaan." (Pohjanpalo, Helsingin Sanomat 2.12.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista ja maahanmuuttajista seksuaalisesti arvaamattomina ja tavallaan eläiminä, joilla ei ole mitään rajoja ja kontrollia seksuaalisille haluilleen. Diskurssi luo pelkoa turvapaikanhakijoita kohtaan. Turvapaikanhakijat toiseutetaan siten moraalisesti arveluttavina ja sopimattomina suomalaiseseen seksuaalimoraaliin ja järjestykseen. Tässä otoksessa turvapaikanhakijat toiseutetaan vihollisiksi, jotka saattavat raiskata lapsia ja tyttöjä kesken kotimatkan koulusta. Toiseuttamalla turvapaikanhakijat vihollisiksi, voidaan vaikuttaa siihen, että suomalaisten on helpompi säilyttää turvallinen elinympäristönsä, jos Suomeen ei tulisi turvapaikanhakijoita. Jotta saataisiin järjestys ja turva takaisin, parasta olisi saada kaikki turvapaikanhakijat pois Suomesta ja takaisin omaan maahansa. Toiseuttamisen avulla diskurssissa saadaan torjuttua turvapaikanhakijoiden alkuperäinen ajatus turvapaikasta. Diskurssissa rodullistetaan tummat nuoret miehet raiskaajina. Rodullistaminen perustuu diskurssissa maahanmuuttajien kulttuuriin ja uskontoon. Otoksissa on selvää kulttuurirasismia rodullistamalla ihmisiä ryhmiin joidenkin kulttuuristen piirteiden perusteella ja arkielämän rasismia ennakkoluulojen muodossa. Myös vanhaa rasismia, jonka mukaan rotu määrää siihen kuuluvien ominaisuudet eli tässä tilanteessa tummaihoiset nuoret miehet raiskaa ja ovat väkivaltaisia.

Vastaanottokeskuksen avaaminen on saanut pohjalaiskaupungin hämmennyksen tilaan: Kymmenet pelokkaat vanhemmat uhkaavat koulua oppilaiden vetämisellä, kaupunginvaltuutettu puuhaa turvasaattueita lapsille, kun taas kaupunginhallituksen pomo vaatii jäitä hattuun. Yleisenä pelkona on, että pian saapuvat vierasmaalaiset käyvät käsiksi Kauhavan tyttöihin. Ihan kun puhutaan suoraan, niin kyse on raiskauksesta. (Mykkänen, Helsingin Sanomat 18.9.2015)

Siitä, että murrosikäiset tytöt joutuvat samaan pihapiiriin tuntemattomien nuorten miesten kanssa. Raiskauksen pelosta on kyse, kun Kauhavan kaupunginvaltuuston jäsen, yläkoulun vararehtori ja historianopettaja Eero Paavola (kesk) puuhaa kaupunkinsa koululaisten suojaksi turvasaattueita. ”He

ovat nuoria miehiä, ja me tiedämme, mikä kulttuuri heillä siellä on. Nyt meillä on pikkutyttöjä tuolla liikenteessä, kauhistuttaa ajatus. (Mykkänen, Helsingin Sanomat 18.9.2015)

Seuraava otos kuvaa miten diskurssi rodullistaa ulkoisten tekijöiden avulla maahanmuuttajat moraalittomuuden ja epäjärjestyksen edustajiksi: ”tumma rastatukka”, jolla viitataan toiseutettuun epämääräiseen ja moraalittomaan kulttuuriin.

Ei meillä ole varaa yhteenkään onnettomuuteen”, Paavola sanoo. Paavola huomauttaa lukeneensa pari päivää aiemmin uutisen, jossa joku ”rastatukka” oli raiskannut suomalaisnaisen Itä-Suomessa. (Mykkänen, Helsingin Sanomat 18.9.2015)

Seuraava otos kuvaa miten diskurssi rodullistaa turvapaikanhakijoita kielen perusteella raiskaajiksi. Somalin kielellä vahvistetaan rodullistettua käsitystä somalialaisista nuorista miehistä raiskaajina. Kieltä ei olisi tarvinnut mainita, eikä edes sitä, että tulkkia käytettiin.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus vangitsi 19-vuotiaan miehen 14-vuotiaan tytön raiskauksesta epäiltynä. Rikoksen epäillään tapahtuneen yksityisasunnossa Raisiossa tiistaina. Poliisi tiedotti tapauksesta perjantaina. Poliisin mukaan epäilty on oleskellut turvapaikanhakijana Suomessa noin vuoden. Mies käytti käräjäoikeuden vangitsemisistunnossa somalin kielen tulkkia. Hänet otettiin kiinni keskiviikkona. (Kerkelä & Lehtinen, Helsingin Sanomat 28.11.2015)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista suuren kriisin aiheuttajina, jossa on taustalla suuri määrä ihmisiä turvapaikanhakijoita vastaan. Kyseessä on arkielämän rasismi, koska maahanmuuttajia vältellään, syrjitään ja yritetään eristää. Maahanmuuttajien vastustus on saanut liikkeelle sekä mielenosoitukset että erilaiset adressit.

Huolen on havainnut myös perussuomalaisten valtuustoryhmän puheenjohtaja Risto Mattila. Hän on kerännyt adressia vastaanottokeskusta vastaan, ja siihen on kertynyt jo yli 1600 nimeä netissä ja kolmisensataa paperille. Mattilan mukaan suurimpia syitä vastustukselle ovat ”lieveilmiöt, kuten lisääntyvä seksuaali- ja väkivaltarikollisuus”. (Mykkänen, Helsingin Sanomat 18.9.2015)

Mielenosoittajat marssivat Ruotsin rajan lähellä olevalle Rajaleikki-patsaalle ja asettautuivat tiiviiksi riviksi raja-alueelle Suomen puolelle. Poliisit seisoivat Ruotsin ja Suomen välisen rajan ja mielenosoittajien välissä. "Meille riittää hallituksen vastuuton pelleily, jossa ei ole mitään järkeä", sanoi Tornion Rajat kiinni - mielenosoituksen järjestäjä Raimo Toppala." (Rissanen & Torvinen, Helsingin Sanomat 20.9.2015)

Kaikkiaan 350 turvapaikanhakijan tulo Vääksyn ainoaan hotelliin on herättänyt vastustusta. Kaksituhatta kuntalaista allekirjoitti keskusta vastustavan adressin." (Ojansivu, Helsingin Sanomat 19.12.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista sen verran outoina, että valtaväestön on parempi turvata omaisuutensa lukoin ja turva-aidoin. Heidät rodullistetaan ihonvärinsä perusteella yksinkertaisiksi ja epäluotettaviksi. Yksinkertaisiksi, jotka eivät osaa varoa toisten maita vaan kulkevat toisten mailla kuin vapailla pelloilla. Kyseessä on vanha rasismi, tietyn rodun edustajat omaavat tietyt ominaisuudet ja toimivat samalla tavalla. Samanlaista rodullistavaa kieltä vaalipuheissaan käytti Yhdysvaltain nykyinen presidentti Donald Trump puhuessaan muun muassa meksikolaisista.

"En tiedä, onko tämä [Evitskog] turvapaikanhakijoiden kannalta oikea paikka", Wilen sanoo. "Tämä on niin syrjässä, ettei tänne edes linnut lennä. Ei täällä ole heille mitään tekemistä." Pölyistä hiekkatietä pitkin kulkee tummaihoisen mies. Wilen kertoo rakentaneensa tonttinsa takaportille aidan. Kävelylle lähteneet turvapaikanhakijat eivät olleet ymmärtäneet, että tien vieressä oleva tontti on yksityisaluetta." (Helsingin Sanomat 26.8.2015)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin rakentamaa kuvaa maahanmuuttajista yleisen huolen ja paniikin luojina sekä yleisen turvattomuuden lisääjinä. Turvapaikanhakijat toiseutetaan diskurssissa moraalittomiksi, jotka siten aiheuttavat epäjärjestyksen yhteiskuntaan. Kyseessä on vanha rasismi, jonka mukaan saman rodun edustajilla on samat ominaisuudet.

Pääministeri Juha Sipilä (kesk), sisäministeri Petteri Orpo (kok) ja oikeusministeri Jari Lindström (ps) pitivät tiistaina hätäkokouksen Kempeleen raiskaustapauksen jälkeen. 14-vuotiaan tytön epäillään joutuneen raiskatuksi

Kempeleessä maanantai-iltana. Poliisi ei ole vahvistanut epäiltyjen tekijöiden olevan turvapaikanhakijoita mutta kertoo heidän olevan ulkomaalaistaustaisia. (Teittinen & Valtovaara, Helsingin Sanomat 25.11.2015)

Vessassa lippalakkipäinen kaupunkilainen pyyhkii käsiään vihaisena. ”Se karkaa käsistä tää homma. Viime käessä se on armeija tossa rajalla.” (Malmberg & Rautaheimo, Helsingin Sanomat 27.9.2015)

Poliiseja ei ole ainakaan arkisin tarpeeksi, mikäli vastaanottokeskuksessa syntyy suuri joukkotappelu. Marraskuun viidentenä hieman ennen puoltayötä Lahden poliisin kaikki neljä poliisipartiota olivat Hennalan vastaanottokeskuksessa, missä oli käynnissä joukkotappelu. (Helsingin Sanomat 30.12.2015)

4.4 Puolustajan diskurssi

Puolustuksen diskurssi on positiivisten puhetyyli maahanmuuttajista ja monikulttuurisuudesta. Diskurssi edustaa liberaalia monikulttuurisuutta, koska liberaalissa monikulttuurisuudessa eroja pyritään häivyttämään, vältetään ryhmien erottelua ja uskotaan olevan olemassa vain yksi rotu, ihmisrotu. (Horsti 2005, 186-187). Diskurssi puolustaa turvapaikanhakijoita erilaisilta vääristelyiltä ja pyrkii tuomaan lukijoille todellista tietoa turvapaikanhakijoista. Diskurssi pyrkii ensisijaisesti vahvistamaan positiivisesti maahanmuuttajiin suhtautuvien mielipiteitä todellista tietoa jakamalla. Toisaalta diskurssi tavoittelee myös maahanmuuttoa vastustavia korjatakseen vääriä mielikuvia ja saadakseen asennetta maahanmuuttoa vastaan ainakin neutraaliksi, ellei jopa positiiviseksi. Diskurssi ottaa kantaa empaattisesti heidän haastavaan tilanteeseen ja pyrkii ottamaan osan historiallisista syistä länsimaiden syyksi.

Diskurssissa maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat kuvataan diskurssissa ystävinä eikä millään tavalla vihollisina tai uhkana yhteiskunnalle. Diskurssissa ei ole havaittavissa rasismia eikä rodullistamista. Diskurssi puolustele maahanmuuttajien olemassa olevaa koulutusta ja ahkeruutta. Diskurssi kuvaa maahanmuuttajia henkisesti tasapainoisina, helposti yhteisöön sopeutuvaisina, auttavaisina ja rikkoo stereotypioita. Diskurssi

puolustaa maahanmuuttoa ja monikulttuurista yhteiskuntaa tavoiteltavana yhteiskunnan tilana. Diskurssi puolustelee maahanmuuttajien väitettyjä seksuaalisia ja rikollisia käyttäytymisiä. Diskurssi kuvaa maahanmuuttajia myös kovia kokeneina.

Diskurssin poliittisena tavoitteena on liberaalisen monikulttuurisen yhteiskunnan saavuttaminen, missä kaikkia, myös maahanmuuttajia kohdeltaisiin tasa-arvoisesti.

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa ymmärtäväistä kuvaa suhteessa turvapaikanhakijoihin ja heidän haastavaa tilannettaan kohtaan ottamalla osan historiallisesta tilanteesta syistä länsimaiden syyksi.

Stubb korostaa, että syyt maahanmuuttoon löytyvät historiasta. Lännellä on myös ongelmissa osansa. "Katsokaa, mistä turvapaikanhakijat tulevat. Afganistanista, Irakista ja Syyriasta. Länsimaat ovat olleet siellä kaikissa mukana joko ongelman aiheuttajana tai ongelman ratkojana." (Palojärvi, Helsingin Sanomat 25.9.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista ahkerina, innostuneina ja motivoituneina.

Adham muutti Suomeen yli 20 vuotta sitten, ja Helsingissä häntä katsottiin "kuin ufoa". Hän opetteli kielen puhumalla paljon suomalaisten kanssa. "Syyrialaiset ovat erittäin ahkeria ihmisiä, hyvin koulutettuja ja oppivat kieliä helposti", hän sanoo. "Esimerkiksi Steve Jobs oli syyrialaistaustainen - ja hän keksi iPhonen." (Juntunen, Helsingin Sanomat 13.9.2015)

Syy ulkomaalaisten korkeampaan työttömyyteen ei ole niinkään motivaation vaan kielitaidon ja verkostojen puuttuminen, arvioi maahanmuuttojohtaja Kristina Stenman työ- ja elinkeinoministeriöstä. (Helsingin Sanomat 5.10.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista rauhallisina, vaikka he asuvat vastaanottokeskuksissa yhdessä isoissa porukoissa. Diskurssi pyrki rikkomaan toiseutettua mielikuvaa turvapaikanhakijoista häiritsevinä naapureina.

Naapurustossa vastaanottokeskukset aiheuttavat jonkin verran valituksia. Kyse on Helsingin poliisin ja vastaanottokeskuksen johtajan Markkasen mukaan yleensä äänistä ja siitä, että yhteen paikkaan kokoontuu paljon ihmisiä. "Varsinkin kun on paljon miehiä koolla, lähistön asukkaista voi tuntua siltä, että vastaanottokeskus aiheuttaa häiriötä", ylikomisario Jaakko Wallenius sanoo. (Helsingin Sanomat 26.8.2015)

Punavuoren vastaanottokeskuksen naapurissa ovat ravintolat ja niiden tupakkapaikat aiheuttavat Markkasen tietojen mukaan enemmän häiriötä kuin vastaanottokeskuksen asukkaat. "Punavuorella on vastaanottokeskuksen vieressä pitkä penkki. Joidenkin naapureiden mielestä siinä saavat istua kaikki muut paitsi meidän asukkaat", Markkanen sanoo." (Helsingin Sanomat 26.8.2015)

Seuraava otos kuvaa turvapaikanhakijoita monikulttuurisen merkkeinä, mikä on hyvästä yhteiskunnalle:

Riku Lekman oli tiistaina matkalla päiväkotiin hakemaan esikoistaan. "En keksi vastaanottokeskuksesta mitään negatiivista sanottavaa. Kulttuurit kohtaavat, ja lapset oppivat niistä." (Helsingin Sanomat 26.8.2015)

Seuraava otos kuvastaa diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista verrattain samanlaisina raiskaajina kuin valtaväestön edustajat. Diskurssilla pyritään purkamaan turvapaikanhakijoihin liitettyä toiseuttamista raiskaajina. Toiseuttamisella on pyritty kääntämään huomio yhteiskunnan sosiaalisista ongelmista turvapaikanhakijoihin.

Jos poliisille vuonna 2015 ilmoitettuja tapauksia vertaa suomalaisten yli 15-vuotiaiden miesten määrään ja yli 15-vuotiaiden turvapaikanhakijamiesten määrään, raiskauksia on molemmissa ryhmissä ollut suunnilleen saman verran." (Vasantola, Helsingin Sanomat (2.12.2015)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin luomaa puolustelevaa kuvaa turvapaikanhakijoista ja heidän seksuaalisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä.

Pääministeri Sipilä painotti, ettei kaikkia turvapaikanhakijoita pidä syyllistää muutaman henkilön rikosepäilyn takia. "Täytyy koko ajan muistaa, että nyt on

kyse epäilystä. Ja olipa sitten kyse mistä tahansa, niin koko joukkoa ei koskaan saa leimata.”” (Teittinen & Valtavaara, Helsingin Sanomat 25.11.2015)

Kukaan ei voi luvata vihtiläisille, että juoksulenkki pimeässä metsässä on varmasti turvallista. ”En ole keksinyt siihen ratkaisua. Itse en ikinä menisi pimeään metsään yksin lenkille, ihan sama onko siellä vastaanottokeskusta vai ei. En minä voi luvata kenellekään, että olet turvassa.” (Malanen, Helsingin Sanomat 30.11.2015)

On mahdollista, että ulkomaalaisten tekemät rikokset ilmoitetaan poliisille normaalia herkemmin, koska mamuepäilyissä on enemmän uhritte entuudestaan tuntemattomia tekijöitä.” (Helsingin Sanomat 5.10.2015)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista normaalisti käyttäytyvinä, Suomeen sopivina, ei pelottavina ihmisinä eikä sekasortoa tai pelkoa aiheuttajina.

”Poliisin valvonta- ja hälytystehtävät eivät ole lisääntyneet vastaanottokeskusten vuoksi ainakaan mitenkään näkyvästi. Turvallisuustilanne ei ole muuttunut eivätkä rikokset ole lisääntyneet”, kertoo Poliisihallituksen poliisitarkastaja Tommi Reen.” (Helsingin Sanomat 19.9.2015)

”Minulla on kuuden ja puolen vuoden kokemus vastaanottokeskuksista. Näillä paikkakunnilla rikollisuus ei ole lisääntynyt vastaanottokeskusten vuoksi. Yhtään vakavaa väkivalta- tai seksuaalirikosta ei ole tapahtunut tähän mennessä, sanoo Suomen Punaisen Ristin Minna Jussila.” (Helsingin Sanomat 19.9.2015)

”Hakalan mukaan vastaanottokeskusta on turha pelätä. Hän kuuluttaa vastuuta pelonlietsojilta ja mainitsee erikseen oman puolueensa valtuutetun, historianopettaja Paavolan, joka on myös kaupunginhallituksen varajäsen. Kaupunginhallituksen pomon mielestä mitään turvasaattueita ei lapsille tarvita ja turvapaikanhakijat voi nähdä myös piristysruiskeena alueella, joka on kärsinyt työvoimapulasta. Hakalan käsityksen mukaan suurin osa kauhavalaisista tukee vastaanottokeskusta.” (Mykkänen, Helsingin Sanomat 18.9.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajista auttavaisina ja yhteisöön hyvin sopeutuvaisina henkilöinä:

Hän muistelee, että Uudenmaankadulla järjestettiin runsaslumisena talvena 2010 tempaus, jossa vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijat putsasivat katua lumesta yhdessä punavuorelaisten kanssa. "Se oli valtavan hauskaa", Junker sanoo. (Helsingin Sanomat 19.9.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaa diskurssin luomaa kuvaa turvapaikanhakijoista hyvin uuteen yhteiskuntaan sopeutuneina sekä kulttuuriin että tapoihin.

Jokelaisen mukaan paikallisten tulisi ymmärtää, että turvapaikanhakijat joutuvat Kauhavalla vieraaseen ympäristöön. Niinpä heillä pelko on varmasti suurempaa kuin kaupunkilaisilla. (Mykkänen, Helsingin Sanomat 18.9.2015)

Ottaen huomioon sisällissodan keskeltä tulleiden somalialaisten lähtökohdat, somalialaiset ovat sopeutuneet hyvin. Akatemiatutkija Marja Tiilikainen Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksesta korostaa, että somalialaiset perheet ovat osoittaneet huomattavaa kestävyyttä siinä, kuinka he ovat rakentaneet elämäänsä uudessa kulttuurisessa ympäristössä sekä onnistuneet tukemaan lapsiaan vaikkapa opinnoissaan. (Helsingin Sanomat 5.10.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa siitä ymmärryksestä, jota turvapaikanhakijat ovat joutuneet kokemaan kotimaissaan ja ovat siten todellisen hädän kourissa.

Hake- ja turveyrittäjä Jussi Palojärvi kertoo, että hän tukee turvapaikkakeskusta. Hänen mukaansa sinne tulee ihmisiä, jotka ovat paenneet henkensä edestä -heitä pitää auttaa. (Mykkänen, Helsingin Sanomat 18.9.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssia turvapaikanhakijoiden arvojen ja tasa-arvoon liittyvien asenteiden ymmärtäjänä ja puolustajana.

On totta, että monella muslimimaalla on sängen pitkä matka sukupuolten väliseen tasa-arvoon, mikä ei tosin ole sama asia kuin että naisia ei arvostettaisi." Osa epätasa-arvoa aiheuttavista tekijöistä nousee uskonnosta ja sen tulkinnasta, osa paikallisista tavoista", Lindstedt sanoo." (Helsingin Sanomat 5.10.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssia puolustavana: miten diskurssissa puolustellaan maahanmuuttajia niiden kokemalta rakenteelliselta rasismilta ja konservatiiviselta monikulttuurisuuspolitiikalta.

"Kysymys on yhdenvertaisuudesta. Jos ihminen on saanut myönteisen turvapaikkapäätöksen, hänellä tulisi olla yhdenvertaiset oikeudet sosiaaliturvaan kuten kaikilla muillakin. Yhdenvertaisuuden kääntöpuolena on syrjintä, josta tässä näyttää olevan kysymys", sanoo oikeustieteen akatemiaprofessori Kaarlo Tuori." (Sajari, Helsingin Sanomat 13.9.2015)

Suomen henkinen sulkeutuminen olisi Sipilän mukana kohtalokasta. Suomella on Sipilän mukaan parantamista siinä, miten se ottaa vastaan maahanmuuttajat, tulivat nämä sitten työn tai turvapaikan vuoksi. (Kauhanen, Helsingin Sanomat 24.8.2015)

Seuraava otos kuvaa diskurssin luomaa kuvaa maahanmuuttajia monimuotoisuuden edustajina. Monimuotoisuus ja monikulttuurisuus nähdään tärkeänä diskurssissa.

"Kyllä tämä monikulttuurisuus on minulle ja hallitukselle tärkeä. Myös hallitusohjelmassa olemme siihen selkeän kannan ottaneet", Sipilä sanoi Ylelle. Hallitusohjelman mukaan "maahanmuuttajat vahvistavat Suomen innovaatiokykyä ja osaamista tuomalla oman kulttuurinsa vahvuuksia osaksi suomalaista yhteiskuntaa". (Pohjanpalo & Pekonen, Helsingin Sanomat 1.8.2015)

4.5 Uhridiskurssi

Diskurssi on tyypiltään positiivinen puhetyyli maahanmuuttajista ja monikulttuurisuudesta. Diskurssi edustaa liberaalia ja kriittistä monikulttuurisuutta. Liberaalissa monikulttuurisuudessa eroja pyritään häivyttämään, vältetään ryhmien erottelua ja uskotaan olevan olemassa vain yksi rotu, ihmisrotu. Kriittinen monikulttuurisuus kohdistaa huomion eriarvoisuuteen ja pyrkii haastamaan muut monikulttuurisuuden muodot korostaen vallan ja resurssien uudelleenjakamisen politiikkaa. (Horsti 2005, 186-187.)

Uhridiskurssi koostuu lausumista, joissa ilmenee maahanmuuttajista puhuttavan

uhrautuvaan, kärsivään ja valittavaan tyyliin. Diskurssi pohjautuu ihmisoikeuksien kunnioitukseen ja moraaliin. Diskurssi pyrkii tuomaan esille etnisten vähemmistöjen ja eri kansallisuuksien epätasa-arvoista kohtelua. Diskurssi pyrkii vetoamaan moraalisiin lukijoihin ja haluaa vakuuttaa lukijansa ajattelutapojen muutoksen tarpeellisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Diskurssi vetoaa myös yleiseen keskusteluun tasa-arvoisemman ja monikulttuurisemman yhteiskunnan puolesta, jota voidaan pitää myös diskurssin tavoitteena. Diskurssi on kantaa ottava ja uutta rakentava. Diskurssi rakentaa maahanmuuttajasta kuvaa uhrina kansallisen kulttuurin varjossa ja sen mukaan maahanmuuttaja asemoidaan heikompaan asemaan.

Maahanmuuttaja kuvataan diskurssissa kärsivänä, heikomman osapuolen roolissa, syrjittynä ja uhrin roolissa tai väkivallan kohteena. Valtakulttuurin edustaja kuvataan diskurssissa maahanmuuttajan ”viholliseksi” ja useimmiten syyppääksi maahanmuuttajan uhriutumiseen. Diskurssissa ei ole viitteitä rodullistamisesta, toiseuttamisesta eikä rasismista.

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssia rakentamassa turvapaikanhakijoista kuvaa sodan uhreina. Otoksien henkilöt kuvataan sodan uhreina ja kärsijöinä, jotka ovat joutuneet eroon perheestään, muuttamaan turvapaikanhakijoina uuteen maahan. Otokset kuvaavat henkilöitä myös otoksissa laittoman maahanmuuton järjestäjien uhreina. Uhreina he ovat huonosti toimivan Euroopan turvapaikkapolitiikan takia.

Irak, Turkki, Kreikka, Makedonia, Serbia, Unkari, Itävalta, Saksa, Tanska, Ruotsi ja Suomi. Bagdadista lähteneen Omar Hassanin matka pohjoiseen on ollut pitkä. "Käytin käytännössä kaikkia kulkuvälineitä", Hassan sanoo. Viimeinen etappi Ruotsista Suomeen kulki Lapin kautta kuorma-auton kontissa. Mutta nyt Hassan on perillä. (Helsingin Sanomat 26.8.2015)

Käveltyään Syyriaan ja Turkkiin he palkkasivat ihmissalakuljettajan viemään heidät Kreikkaan. Sitten heidän veneensä upposi. Haneenin pelasti Kreikan rannikkovartiosto, hänen siskonsa Saharin Italian rannikkovartiosto. Lopulta he löysivät toisensa Suomessa.” (Oksanen, Helsingin Sanomat 6.12.2015)

Syyrialaismiehen talo oli pommitettu kahtia, irakilaismies kanniskeli pientä poikaansa olkapäällään ja hänen pieni tyttärensä roikkui reidessä - äiti oli yhä Syyriassa pakolaisleirillä. (Oksanen, Helsingin Sanomat 6.12.2015)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat miten diskurssi kuvaa pienet turvapaikanhakijalapsset sodan uhreina ilman huoltajia, ilman turvaa ja turvallista ympäristöä. Turvapaikanhakijalapsien ihmisoikeudet eivät toteudu samalla tavalla kuin valtaväestön lapsien ihmisoikeudet.

"Näillä lapsilla on taustallaan vaikeita kokemuksia, väkivaltaa ja osalla myös hyväksikäyttöä. Lapset voivat siksi oireilla monella tavalla, ja sijaisperheen vanhemmilla on oltava kykyä toimia pelokkaan ja ehkä arvaamattomankin lapsen kanssa." (Helsingin Sanomat 26.9.2015)

Pelastakaa Lapset ry:ssä yksin tulevien lasten tilanteeseen havahduttiin sattumalta, sosiaalisesta mediasta tulleen viestin perusteella. Kansalaistoiminnan päällikkö Riitta Kauppinen on järkyttynyt siitä, että lasten vastaanottaminen ei ole ollut kenenkään vastuulla. "Meillä on tutkimustietoa vuosilta 2003-2009. Tuona aikana katosi Suomessa vuosittain 3-22 pakolaislasta. Kukaan ei tiedä, missä he ovat." (Vasantola, Helsingin Sanomat 21.9.2015)

"Somaliasta, Angolasta ja Kongon demokraattisesta tasavallasta tulleet tytöt olivat kantaneet ikäänsä nähden liikaa vastuuta itsestään, osa myös sisaruksistaan ja vanhemmistaan. Joillakin perhe oli jäänyt kotimaahan, kadonnut matkan aikana ja joidenkin vanhemmat olivat kuolleet. "He olivat tulleet siksi, että heillä oli hätä. Silti he tiesivät, että hädänalaisuutta voidaan epäillä. (Helsingin Sanomat 15.2.2016)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat miten diskurssi rakentaa kuvaa maahanmuuttajista fyysisen väkivallan uhreina. Diskurssista ilmenee, että ryhmien jäsenet saavat pelätä joko oman tai koko ryhmän turvallisuuden tai fyysisen koskemattomuuden puolesta. Erityisesti Romanian romanit käsitteellistetään kerjäläisiksi, rikollisiksi ja huijareiksi. Käsitteellistäminen on ehtona rodullistamiselle. Romanit luokitellaan fyysisten tunnusmerkkien ja käyttäytymisen perusteella lisäksi tummiksi, likaisiksi ja aggressiivisesti

käyttäytyviksi. Diskurssin perusteella voidaan havaita Romanian romanien rodullistamista valtaväestön toimesta: ”kuuluvat luonnostaan kadulle kerjäämään” ja ”niistä ei ole oikeaan työhön”. Ovat tavallaan toisen asteen kansalaisia, joista on muodostunut meille valtaväestölle ongelma ja uhka yhteiskuntarauhan kannalta, joiden päälle voidaan esimerkiksi sylkeä tai joita voidaan potkaista. Diskurssi kuvaa miten Romanian romanit rasismien uhreiksi Suomessa. Yksi arkipäivän rasismien muodoista on fyysinen hyökkäys ja väkivalta, mikä tulee diskurssin seuraavissa otoksissa esille.

”Itsekunnioitus. Sillä Romanian romani Sillion Ioana perustelee sen, että kauppa Helsingin ydinkeskustassa Iso numero –lehteä. Hän haluaa elättää perheensä tekemällä työtä, ei kerjäämällä, varastamalla tai keräämällä pulloja. Silti metroasemalla suomalainen nainen huutaa, että tuolta ne kerjäläiset taas tulevat. ”Jotkut sylkevät päin, mutta se on sellaista” (Airaksinen, Helsingin Sanomat 7.7.2015)

”Välillä naiselle huudellaan kadulla välillä todella ilkeitä asioita. ”Kiitän kaikkia, jotka ymmärtävät minua. Romaniassa ei ole työtä, tilanne on todella huono”, Ioana sanoo ja purskahtaa itkuun.” (Airaksinen, Helsingin Sanomat 7.7.2015)

”Kuten moni muukin lehdistötilaisuuteen osallistuva toimittaja, haluan haastatella naisia. Yhteistä kieltä meillä ei ole, eikä tulkkia, mutta galleriapäällikkö Ellinor Janssonin ja pastori Marjaana Toiviaisen avulla naisten viesti tulee selväksi. He toivovat, että voisivat tehdä työtä, mitä tahansa. Ja että ihmiset kohtelisivat heitä ihmisinä, eivät potkisi tai sylkisi. (Viljanen, Helsingin Sanomat 3.9.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat miten diskurssissa paperittomien maahanmuuttajien ryhmät rakentuvat syrjinnän uhreina. Otoksissa tulee esille, miten paperittomilta henkilöiltä evätään pääsy yleisiin sairaaloihin ja terveyskeskuksiin.

"Emme pysty ihmeisiin, mutta periaatteessa tämä vastaa ihan perusterveyskeskuslääkärin työtä. Paitsi ettei voi teettää laboratorioskokeita, ja tutkimusvälineinä on vain stetoskooppi, kuumemittari, korvalamppu ja sokerimittari." Potilaat ovat niin sanottuja paperittomia, siis ihmisiä, joilla ei ole Suomessa oleskelulupaa ja siten Kela-korttia. He eivät siis ole tavallisten terveyspalvelujen piirissä. (Kauhanen, Helsingin Sanomat 13.3.2015)

Ongelma lakiesityksessä on hänen mielestään se, ettei laki olisi auttanut Global Clinicin suurinta potilasryhmää, Romanian ja Bulgarian romaneja. "Laki ei koske EU-kansalaisia. Romanit ovat ikään kuin turisteina täällä, ja koska he ovat työttömiä omassa maassa, he eivät ole siellä vakuutettuja. Ja kun he eivät ole vakuutettuja omassa maassaan, he eivät ole sitä täällä." (Kauhanen, Helsingin Sanomat 13.3.2015)

4.6 Valistajan diskurssi

Valistajan diskurssi on positiivinen puhetyyli maahanmuuttajista ja monikulttuurisuudesta. Diskurssi edustaa liberaalia monikulttuurisuutta. Liberaalissa monikulttuurisuudessa eroja pyritään häivyttämään, vältetään ryhmien erottelua ja uskotaan olevan olemassa vain yksi rotu, ihmisrotu. (Horsti2005, 186-187). Diskurssi opastaa valtaväestön edustajia, miten maahanmuuttajiin pitäisi tai olisi sallittua suhtautua. Diskurssi on tyyliltään moralisoiva, valistava ja opettava. Diskurssissa moralisoidaan negatiivista suhtautumista maahanmuuttajiin, opastetaan esimerkein, miten maahanmuuttajiin voi suhtautua ja tuodaan esille moraalista vastuuta suhtautumisessamme turvapaikanhakijoihin. Negatiivista suhtautumista maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen pidetään tavallaan sivistymättömyytenä.

Diskurssi tavoittelee lukijoikseen sekä ihmisiä, joita kiinnostaa eettiset asiat, että monikulttuurisen yhteiskunnan ja maahanmuuton kannattajia vahvistaakseen heidän nykyisiä mielipiteitä. Toisaalta, diskurssi tavoittelee lukijoikseen myös maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta vastustavia lukijoita uudistaakseen heidän mielipiteitään. Diskurssissa maahanmuuttajat ovat toisia kuin suomalaiset mutta ystäviä. Diskurssissa ei ole havaittavissa rasistisia eikä rodullistavia puhetyylejä. Monikulttuurinen yhteiskunta nousee esille tavoiteltavana asiana johon kaikkien kehittyneiden ja sivistyneiden valtioiden pitäisi tavoitella, mikä on yksi diskurssin poliittisista tavoitteista myönteisen suhtautumisen monikulttuurisuuteen lisäksi.

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin luomaa moralisoivaa kuvaa negatiivista asennetta turvapaikanhakijoita kohtaan omaavia ihmisiä kohtaan. Negatiivinen asenne yhdistetään tietämättömyyteen ja sivistymättömyyteen.

"Suomessa hyssytellään tätä väkivallan aaltoa. On pelottavaa, että väkivaltaan on alettu tottua. Se on täällä aivan uutta." Myös poliittinen retoriikka on Jaakonsaaren mukaan koventunut. Kansanedustajat voivat puhua mitä sattuu. "Joku ehdottaa kuolemanrangaistusta, toinen sanoo etteivät ihmisoikeudet kuulu kaikille. Vähitellen tähänkin totutaan." (19.12.2015. Europarlamentaarikko Liisa Jaakonsaari: Pakolaisiin kohdistuu Suomessa järjestelmällistä terroria)

Sipilän mukaan suomalaisten on oivallettava, että tulijat todella pakenevat sota ja epävakaita oloja, eikä kyse ole elintasopakolaisista. Samaa toisti keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Matti Vanhanen. (Kauhanen, Helsingin Sanomat 19.8.2015)

Nettikeskusteluja lukiessa tuntuu, että käsitykset turvapaikanhakijoista ovat yhtä vinksallaan kuin keskiaikaisten ihmisten ymmärrys luonnosta. Silloinkin keksittiin todellisuudesta vieraantuneita tarinoita muualta tulevista." (4.9.2015 Niko Kettunen. Keskiajalla muuttolinnut synnyttivät vihapuhetta)

Seuraavat kolme otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa opettavaisesta tyylistä, miten turvapaikanhakijoihin pitäisi, olisi järkevintä tai sallittua suhtautua. Opettavaisessa tyyliässä tulee esille myös esimerkin voima kuten alla olevassa ensimmäisessä otoksessa.

Talo on pohjoisessa vähällä käytöllä. Päätimme vaimoni aloitteesta, että voisimme hyödyntää sitä tällaiseen tarkoitukseen ensi vuoden alusta", Sipilä kertoo. (Toivonen & Pohjanpalo, Helsingin Sanomat 5.9.2015)

Pelko turvapaikanhakijoita kohtaan on Pentikäisen mielestä ymmärrettävää ja inhimillistä. "Paras lääke pelkoon on kohdata asiat ja ihmiset, joita pelkää." (Savolainen, Helsingin Sanomat 3.10.2015)

Miten turvapaikanhakijoihin pitäisi suhtautua? Naapurussovittelija Miriam Attias tietää: ei mitenkään, heidät kannattaa kohdata ihmisinä. "He ovat ihmisiä, ihan

kaikenlaisia ihmisiä, eivät mikään yksimielinen joukko tai kulttuurinsa edustajia."
(Helsingin Sanomat 30.11.2015)

Seuraavat kaksi otosta kuvaavat diskurssin luomaa kuvaa moraalista vastuutamme suhtautumisessa maahanmuuttajiin. Diskurssin mukaan paperittomatkin maahanmuuttajat ansaitsevat ihmisarvoisen kohtelun yhteiskunnalta. Paperittomat toiseutetaan ystäviksi, jotka kokevat huonoa kohtelua yhteiskunnan toimesta. Diskurssin paperittomat henkilöt ovat yhteiskunnan rakenteellisen rasismien uhreja jolloin jäävät ilman terveydenhoitopalveluita. Puurosen mukaan laittomat maahanmuuttajat ja ihmiskaupan uhrit ovat käytännössä ilman minkäänlaista suojaa ja kohtaavat rajuja rakenteellista ja arkielämän rasismia. (Puuronen 2011, 263).

Paperittomien klinikat toimivat Helsingissä ja muualla maassa täysin vapaaehtoisin voimin. Ne eivät siis pysty helposti ottamaan vastaan paljon nykyistä suurempia joukkoja ihmisiä. "Olisikin erittäin tärkeää, että oikeus terveyteen saataisiin kuntoon jokaiselle", Heinonen sanoo. Tähän Suomea velvoittavat myös kansainväliset sopimukset ja oma perustuslaki, jonka mukaan valtiolla ja kunnilla on velvollisuus huolehtia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. (Aalto, Helsingin Sanomat 6.9.2015)

Vaikka historiamme ja todellisuutemme ovat turvapaikanhakijoiden kanssa eri planeetoilta, olemme pohjimmiltaan samat: me tarvitsemme toisiamme, huolenpitoa, toimeentulon, kodin, ruokaa. Suomella on kansainvälisten sopimusten kautta velvollisuus ottaa vastaan turvapaikanhakijat ja huolehtia heistä. Ajattelin, että olisipa hienoa, jos tekisimme sen siitä huolimatta. (Oksanen, Helsingin Sanomat 6.12.2015)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia millaisia diskursseja eli puhetyylejä maahanmuuttajista nousee esille Helsingin Sanomissa vuonna 2015 ja miten diskursseissa toiseutetaan tai rodullistetaan maahanmuuttajia. Alakysymyksiä oli seuraavasti: onko diskursseissa havaittavissa rasismia, nouseeko diskursseissa esille monikulttuurisuus etuna vai rasitteena yhteiskunnalle ja millaista monikulttuurisuutta diskurssi edustaa, onko diskurssi tyyliltään positiivinen, negatiivinen vai neutraali, millaisia lukijoita diskurssit tavoittelevat sekä nouseeko diskurssista esille jokin poliittinen tavoite?

Kaikki tutkimukseni käsitteet ovat politiikkatieteiden peruskäsitteitä, joten kaikista löytyi paljon tutkimusta ja aiheeseen liittyvää kirjallisuutta oli hyvin saatavilla. Vilho Harlen kehittämä teoriakehys identiteettipoliitikasta sopi mielestäni tutkimukseen hyvin, koska Harlen teoriaosuus rakentuu politiikkatieteiden peruskäsitteistä (politiikka, identiteetti, toinen ja vihollinen), jotka kaikki ovat edesauttamassa analysoitaessa tutkimusaineistoni tuloksia. Rodullistamisen ja toiseuttamisen avulla tutkimuksessa voidaan analysoida artikkeleista esille nousevien diskurssien mahdollisia negatiivisia toiseuttamisia ja rodullistamisia. Rasismien käsite oli auttamassa tunnistamaan rasismia ja rodullistamista.

Aineisto oli runsas ja lopulliseksi aineistoksi muokkautui kohtuullinen määrä artikkeleita, 76 kappaletta. Tutkimuksen aineistosta tuli esille kuusi erilaista diskurssia maahanmuuttajista. Kolme positiivista diskurssia (valistajan, hyödyn ja puolustajan), kaksi negatiivista diskurssia (pahuuden ja hyväksikäyttäjän) ja yksi neutraali diskurssi (uhri) maahanmuuttajista. Pahuuden diskurssi nousi selkeästi kaikkein negatiivisimmaksi diskurssiksi, hyväksikäyttäjän diskurssin jäädessä selvästi maltillisemmaksi negatiiviseksi diskurssiksi.

Rasismia, rodullistamista ja toiseuttamista oli havaittavissa molemmissa negatiivisissa diskursseissa (hyväksikäyttäjän ja pahuuden diskurssi). Hyväksikäyttäjän diskurssissa maahanmuuttajat toiseutetaan huonompiosaisiksi ja ainoastaan hyödyn tavoittelijoiksi Suomesta. Valtaväestö ja yhteiskunta jäävät kärsijän rooliin ja maksajiksi. Kustannuksia

lisäävää ja verorahojen varastavaa maahanmuuttoa on tärkeitä diskurssin mukaan vastustaa. Maahanmuuttajat toiseutetaan monella tapaa eri arvoiseen asemaan valtaväestön suhteen. Maahanmuuttajat toiseutetaan diskurssissa työtä vieroksuviiksi ja yhteiskunnan taloudellisten ongelmien aiheuttajiksi. Pahuuden diskurssissa maahanmuuttajia pyritään toiseuttamaan diskurssissa vihollisina suomalaiselle yhteiskunnalle. Vihollisiksi, joiden myötä yhteiskunnan tasapaino ja järjestys järkyttyy. Pahuuden diskurssi toiseuttaa maahanmuuttajia monella tapaa alempiarvoisiksi valtaväestöstä. Heidät toiseutetaan rikollisiksi, moraalisesti sopimattomina suomalaiseen seksuaalimoraalin kulttuuriin ja yleiseen järjestykseen. Heidät toiseutetaan sekasortoisina, moraalittomina, seksuaalisesti arvaamattomina, sosiaaliturvan hyväksikäyttäjinä, pelottavina ja vaarallisina sekä seksuaalisesti että väkivaltamielessä. Maahanmuuttajat toiseutetaan epäjärjestyksen edustajiksi joista on parempi päästä eroon. Muissa diskursseissa ei ollut viitteitä toiseuttamisesta.

Hyväksikäyttäjän diskurssissa ilmenee arkielämän rasismia ennakkoluulojen muodossa. Ennakkoluuloja ilmenee diskurssissa lausumina turvapaikanhakijoista sosiaaliturvan hyväksikäyttäjinä ja rahakkaina ihmisinä vailla todellista hätää. Ennakkoluuloja ilmenee myös turvapaikanhakijoiden koulutuksen suhteen: heidän ajatellaan olevan kouluttamattomia. Pahuuden diskurssi on rasistinen ja siinä ilmenee kulttuurirasismia, vanhaa rasismia ja arkielämän rasismia. Kulttuurirasismi ilmenee diskurssissa maahanmuuttajien ryhmittelynä uskonnon ja kulttuurien mukaan. Maahanmuuttajia rodullistetaan joidenkin kulttuuristen piirteiden perusteella. Vanha rasismi ilmenee muun muassa siten, että diskurssissa luodaan vaikutelma eri roduista ja niihin kuuluvien yksilöiden ominaisuuksista. Nuoret tummaihoiset miehet ovat esimerkiksi raiskaajia ja mahdollisia terroristeja. Rotuja myös hierarkisoidaan ja valkoisten länsimaalaisten rotu on diskurssissa selvästi korkeimmalla ja kehittyneimpänä. Arkielämän rasismi tulee diskurssissa esille ennakkokuulojen muodossa. Muissa diskursseissa ei ollut viitteitä rasismista.

Hyväksikäyttäjän diskurssissa rodullistetaan erityisesti irakilaisia nuoria hyväkuntoisia miehiä kiittämättömiksi, huijareiksi ja sosiaaliturvan hyväksikäyttäjiksi. Heidät rodullistetaan myös itsekeskeisiksi turhamaisuutensa ja naisten ja lasten oman onnensa varaan jättämisen takia. Pahuuden diskurssissa nuoret tummaihoiset maahanmuuttajat

rodullistettiin raiskaajiksi, moraalittomiksi, väkivaltaisiksi ja epäjärjestyksen aiheuttajiksi. Muslimimiehet rodullistetaan diskurssissa potentiaalisina terroristeina ja sukupuolten epätasa-arvoisen kohtelun toteuttajina. Muslimien kohdalla uskonto ja erilainen kulttuuri toimivat rodullistamisen pohjana. Nuoret tummat miehet Afrikan ja Lähi-Idän maista edustavat vierasta kulttuuria, joka toimii rodullistamisen synnyttäjänä. Muissa diskursseissa ei ollut viitteitä rodullistamisesta.

Hyväksikäyttäjän diskurssin poliittinen tavoite on saada rajoitettua maahanmuuttoa. Valistajan diskurssissa monikulttuurinen yhteiskunta nousee esille tavoiteltavana asiana johon kaikkien kehittyneiden ja sivistyneiden valtioiden pitäisi tavoitella, mikä on yksi diskurssin poliittisista tavoitteista myönteisen suhtautumisen monikulttuurisuuteen lisäksi. Uhidiskurssi vetoaa yleiseen keskusteluun tasa-arvoisemman ja monikulttuurisemman yhteiskunnan puolesta, jota voidaan pitää diskurssin poliittisena tavoitteena. Puolustajadiskurssin poliittisena tavoitteena on liberaalisen monikulttuurisen yhteiskunnan saavuttaminen, missä kaikkia, myös maahanmuuttajia kohdeltaisiin tasa-arvoisesti. Hyödyn diskurssin poliittinen tavoite on saada yhteiskunta suhtautumaan positiivisesti maahanmuuttoon ja näkemään sen aiheuttamat positiiviset vaikutukset yhteiskunnalle.

Monikulttuurisuus yhteiskunnan tilana ja maahanmuutto nähtiin positiivisena ja tavoiteltavina asioina kaikissa positiivisissa diskursseissa (hyödyn, puolustajan ja valistajan diskurssi). Positiiviset diskurssit edustivat joko liberaalia tai hallinnallista monikulttuurisuutta. Negatiivisissa diskursseissa (hyväksikäyttäjän ja pahuuden diskurssi) monikulttuurisuus ja maahanmuutto nähtiin järjestyksen ja turvan hävittäjinä yhteiskunnasta. Negatiiviset diskurssit edustivat molemmat konservatiivista monikulttuurisuutta. Uhidiskurssissa monikulttuurisuus ja maahanmuutto koettiin neutraalisti. Neutraali diskurssi edusti liberaalia ja kriittistä monikulttuurisuutta.

Positiivisten diskurssien poliittisina tavoitteina voidaan todeta olevan liberaalimman ja kriittisemmän monikulttuurisen yhteiskunnan saavuttaminen, jossa ihmisiä ei eroteltaisi vaan ihmisiä kohdeltaisiin tasa-arvoisesti. Negatiivisten diskurssien tavoitteena on ylläpitää rasismia ja sitä kautta ylläpitää valtaväestön valta-asemaa ja saada rajattua mahdollisimman paljon maahanmuuttoa. Neutraalin diskurssin tavoitteena on tuoda maahanmuuttoon liittyviä epäkohtia suuren yleisön tietoisuuteen ja sitä kautta parantaa maahanmuuttajien tasa-arvoista kohtelua yhteiskunnassa.

Diskurssien ensisijainen lukijakuva muotoutui voimakkaasti sen mukaan, oliko kyseessä positiivinen vai negatiivinen maahanmuuttaja diskurssi. Positiiviset diskurssit tavoittelivat ensisijaisesti maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen positiivisesti suhtautuvia, ja negatiiviset diskurssit maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen negatiivisesti suhtautuvia lukijoita. Neutraali diskurssi tavoitteli lukijoikseen sekä maahanmuuton vastustajia, että tukijoita.

Tämän tutkimuksen keskeisin kysymys oli, millaisia diskursseja maahanmuuttajista nousee esille ja miten niissä toiseutetaan ja rodullistetaan maahanmuuttajia. Tutkimuskysymys on tärkeä, koska medially on niin paljon valtaa vaikuttaa meidän lukijoiden mielipiteisiin entisiä vahvistaen tai uusia muodostaen. Analyysin perusteella tutkimuksessa voidaan todeta Helsingin Sanomien käsitelleen monipuolisesti maahanmuuttajia vuonna 2015 jolloin turvapaikanhakijakriisi kriisiytyi ja asiaa käsiteltiin varsinkin vuoden jälkimmäisen puoliskon aikana päivittäin mediassa. Monipuolinen käsittely on perusteltu siitä syystä, että lehden artikkeleista on noussut esille sekä positiivisia, negatiivisia että neutraaleja diskursseja maahanmuuttajista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Helsingin Sanomien artikkeleiden sisältö olisi ollut oikein. Tästä voisi olla helppo sanoa, että demokraattinen yhteiskunta tarvitsee erilaisia ääniä ja näkemyksiä. Näin on myös saanut olla Helsingin Sanomissa, jossa on sallittu myös pelon tunteiden ja ennakkoluulojen olemassaolo. Artikkeleissa oli puhetyylejä, jotka olivat rasistisia, rodullistavia ja toiseuttavia. On tärkeää muistaa, että ennakkoluulot kumpuavat rasismista ja rasismi estää toisten kansanryhmien ihmisoikeuksien toteutumisen ja mahdollistaa heidän syrjinnän tai eristämisen. Jotta voimme estää rasismia, se täytyy kyetä tunnistamaan. Toimittajat kirjoittavat artikkeleita jolloin heidän vastuu rasismin tunnistamisessa käy yhä tärkeämmäksi. Ongelmana on, että toimittajatkin ovat ihmisiä ja kaikki toimittajat eivät ole sitoutuneet rasismin vastustamiseen. Pitäisikö lehtien sitoutua rasismin torjuntaan? Mielestäni pitäisi, koska miksi meillä muuten on ihmisoikeudet, joita rasismilla loukkaamme. Tutkimukseni johtopäätös on, että Helsingin Sanomien artikkeleissa rasismin ääni hiipii esille, vaikka valtaosa artikkeleista käsittelee asiaa ilman rasistista asennetta. Sivistysvaltion olisi tärkeää pystyä suojelemaan kansalaisiaan rasistisilta puhetyyleiltä. Mielestäni sananvapauden raja kulkee ihmisoikeuksissa eli jos loukataan toisten ihmisten ihmisoikeuksia, sitä ei pitäisi sallia sananvapauden turvin. Mikäli sallimme sananvapauden ihmisoikeuksien varjolla,

onko meillä enää mitään rajaa julkisissa kannanotoissa ja puheenvuoroissa, joilla voimme hallita rasistisia mielipiteitä ja mikä on ihmisoikeuksien merkitys tämän jälkeen?

Aihe on myös erittäin ajankohtainen. Vaikka 2014-2015 alkanut pakolaiskriisi on kriittisimmän vaiheensa ohittanut, on paljon erilaista spekulatiota, että on vain ajan kysymys, milloin seuraava pakolaiskriisi koettelee koko Eurooppaa ja vielä voimakkaampana kuin viimeisin kriisi. Nationalistiset voimat nostavat asemiaan ympäri Eurooppaa ja maahanmuuttajien asema käy yhä ahtaammaksi. Terroristihyökkäykset ovat omiaan lisäämään kiristynyttä ilmapiiriä ja maahanmuuttovastaisuutta koko Euroopassa. Myös viimeisen vuoden aikana Yleisradion kokema riippumattomuuskohu ja sitä seurannut päätoimittajan eroaminen on omiaan lisäämään mediaan liittyvän tutkimuksen ajankohtaisuutta.

Tutkimuksellani oli myös ihmisoikeudellinen ulottuvuus. Ihmisoikeusjulistuksen mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus ihmisyyteen ja ihmisoikeuksiin. Uskon että aiheesta puhuminen sekä tutkimustasolla että julkisissa keskusteluissa auttaa erilaisissa ihmisoikeudellisissa asioissa. Muistan omasta nuoruudestani ”neekerihieronnan”, ”neekerikakut” ja ”kuka pelkää mustaa miestä” leikin. Aika ei ole kullannut muistoja näiden osalta, vaan aikamme on kehittynyt huomasti näistä nuoruuden ajoista kohti sivistystä ja ihmisoikeuksia.

Aihetta olisi mahdollista jatkotutkia ja mielenkiintoinen näkökulma olisi ajallinen näkökulma. Miten puhetyylit ovat muuttuneet ajan mukana. Vertaileva tutkimus esimerkiksi vuosilta 2015 ja 2017. Vuonna 2017 on ollut julkisuudessa erilaisia negatiivisia uutisointia liittyen maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin. Uutisointiin on varmasti vaikuttanut Turussa syksyllä 2017 tapahtunut puukotus. Oma olettamukseni on, että puhetyylit ovat koventuneet mediassa vuodesta 2015.

LÄHTEET

- Aalto, Maija (2015) Paperittomien klinikalla ei vielä näy ruuhkaa. *Helsingin Sanomat* 6.9.2015.
- Aalto, Maija (2015) Turvapaikanhakijoiden ravintolasta tuli Ravintolapäivän hitti. *Helsingin Sanomat* 22.11.2015.
- Airaksinen, Annastiina (2015) Iso numero lehden myyjä: ”Jotkut sylkevät päin, mutta se on sellaista”. *Helsingin Sanomat* 7.7.2015.
- Alasuutari, Pertti (1993) *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Autio, Marko (2015) Helsingin vastaanottokeskukset lähellä repeämispistettä. *Helsingin Sanomat* 29.8.2015.
- Back, Solomos (2000) *Theories of Race and Racism*. New York: Routledge.
- Eskola, J. & Suoranta, J.1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fairlough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Hakovirta, Harto (2002) *Maailmanpolitiikka*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino
- Hall, Stuart (2003) *Monikulttuurisuus*. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 233-281.
- Harju, Jukka (2015) Keuruu varautuu suuren vastaanottokeskuksen perustamiseen – ”Kaikenlaista keskustelua on ollut sosiaalisessa mediassa”. *Helsingin Sanomat* 25.8.2015.
- Harju, Jukka & Aalto, Merja (2015) Täällä minä kuolen henkisesti – moni Irakilainen haluaa jo pois Suomesta. *Helsingin Sanomat* 9.12.2015.
- Harle, Vilho (1993) *Erilaisuus, identiteetti & politiikka*. Tampere: Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos.

Harle, Vilho (2003) Identiteettipolitiikka ja kansainvälisten suhteiden tutkimus. Teoksessa Luoma-aho, M., Moisio, S. & Tennberg, M. *Politiikan tutkimus Lapin yliopistossa*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 101-131.

Hast, Susanna (2007) Identiteetin, tunnustamisen ja toimijuuden politiikka Euroopan unionin Venäjä-diskurssissa. Teoksessa Miksi Pluto ei ole planeetta? Johdatuksia politiikan tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 275-307.

Helsingin Sanomat (2015) Ennakkoluulot eri kansanryhmiä kohtaan istuvat syvässä - miten ulkomaalaiset pärjäävät Suomessa? 5.10.2015.

Helsingin Sanomat (2015) Pakolaislapsia sijoitetaan ehkä pain suomalaisperheisiin. 26.9.2015.

Helsingin Sanomat (2015) Poliisin selvitys: Lahden kaikki partiot olivat selvittämässä vastaanottokeskuksen joukkotappelua. 30.12.2015.

Helsingin Sanomat (2015) Tukija: Turvapaikanhakijat tarvitsevat aikuisia. 15.2.2015.

Helsingin Sanomat (2015) Vastaanottokeskukset täyttyvät hurjaa tahtia. 26.8.2015.

Hirsjärvi, Remes, Sajavaara (2000) Tutki ja Kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Horsti, Karina (2005) Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Tampere. Tampereen yliopisto.

Huhtanen, Ann-Mari (2015) Millainen paikka se Ruovesi on? HS seurasi, kun turvapaikanhakijat muuttivat Konnunsuolta. *Helsingin Sanomat* 17.12.2015.

Huhtanen, Ann-Mari & Gröndahl, Jukka (2015) Vastaanottokeskuksissa on kahden kerroksen väkeä - tätä on turvapaikanhakijan arki Konnunsuolla. *Helsingin Sanomat* 12.10.2015.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere. Vastapaino.

Juntunen, Esa (2015) Ihmisarvon tärkeyttä painotettiin piknikillä. *Helsingin Sanomat* 13.9.2015.

- Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliverronen, Esa (1998) Media-analyysi. Testistä tulkintaan. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kauhanen, Anna-Liina (2015) Maahanmuuttajien kyvyt käyttöön. *Helsingin Sanomat* 19.10.2015.
- Kauhanen, Anna-Liina (2015) Paperittomien klinikalle on joka viikko jono. *Helsingin Sanomat* 13.3.2015.
- Kauhanen, Anna-Liina (2015) Pääministeri Sipilä varoitti Suomea sisäänpäin kääntymisestä ja rasismista. *Helsingin Sanomat* 24.8.2015.
- Kauhanen, Anna-Liina (2015) Sipilä: Turvapaikanhakijoiden hätä on todellinen ja tulijoita on autettava. *Helsingin Sanomat* 19.8.2015.
- Kellner, Douglas (1998) Mediakulttuuri. Tampere: Vastapaino.
- Kerkelä, Lasse & Lehtinen, Toni (2015) Turvapaikanhakijan epäillään raiskanneen tytön Raisiossa. *Helsingin Sanomat* 28.11.2015.
- Kerkelä, Lasse (2015) Uudet vastaanottokeskukset herättäneet huolta rikoksista kunnissa – todellisuudessa rikokset eivät ole lisääntyneet. *Helsingin Sanomat* 19.9.2015.
- Kettunen, Niko (2015) Keskiajalla muuttolinnut synnyttivät vihapuhetta. *Helsingin Sanomat* 4.9.2015.
- Kivipelto, Arja (2015) Vauvakato vaivaa Suomea – lapsia syntyy vähemmän kuin 30 vuoteen. *Helsingin Sanomat* 28.9.2015.
- Kymlicka, Will (1995) Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights. Oxford: Clarendon Press.
- Liebkind, Karmela (2000) Monikulttuurinen Suomi. Helsinki: Gaudeamus.
- Linjakumpu, Aini (2007) Globaali islamilainen terrorismi politiikan tutkimuksen kohteena. Teoksessa *Miksi Pluto ei ole planeetta?* Johdatuksia politiikan tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 246-271.
- Linjakumpu, Aini (1999) Poliittinen Islam. Helsinki: Like.

Luoma-aho, Mika (2003) Kansainväliset suhteet I: Identiteetin politiikka. Teoksessa *Politiikan tutkimus Lapin yliopistossa*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 97-100.

Lämsä, Anna-Maija. & Törrönen, Miia. 2000, "Eettistä johtajuutta etsimässä – tulkitseva käsitetutkimus". Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta 219.

Lämsä, Anna-Maija & Tiensuu, Tanja 2002, "Representations of the women leader in Finnish business media articles", *Business Ethics: A European Review*. Blackwell Publisher Ltd.

Mainio, Tapio (2015) Moni hyötyy turvapaikanhakijoista. *Helsingin Sanomat* 24.9.2015.

Malanen, Kaisa (2015) HS seurasi turvapaikanhakijoiden sovittelua vihtiläisten kanssa: "Ihmisen pelko pitää sallia". *Helsingin Sanomat* 30.11.2015.

Miles, Robert (1993) *Racism after Race Relations*. London: Routledge.

Mykkänen, Pekka (2015) Pakolaisten tulo sai kauhavalaiset hämmentyneiksi. *Helsingin Sanomat* 18.9.2015.

Nieminen, Tommi & Niiranen Juhani (2015) Jussi Halla-ahon hetki on nyt - miten hän käyttää tilaisuutensa. *Helsingin Sanomat* 4.10.2015.

Nivalan lukio. Sanomalehden tekstilajit. <https://peda.net/nivala/nivalan-lukio/oppiaineet2/%C3%A4idinkieli/%C3%A4i1/st> (haettu 30.12.2017).

Nykänen, Tapio (2007) Keminmaalaisten nuorten poliittinen todellisuus. Teoksessa *Miksi Pluto ei ole planeetta? Johdatuksia politiikan tutkimukseen*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 65-89.

Ojansivu, Merja (2015) Hotelli Tallukan kiistelty vastaanottokeskus yritettiin polttaa. *Helsingin Sanomat* 19.12.2015.

Oksanen, Kimmo (2015) Valokuvaaja tarttui poikkeukselliseen hetkeen – kuvasi Suomeen paenneita pakolaisia. *Helsingin Sanomat* 6.12.2015.

Palojärvi, Eeva. (2015) Halla-aho rakentaisi pakolaisille parakkikylän Ruotsin rajalle – "Jumppasalit loppuvat". *Helsingin Sanomat* 24.9.2015.

Palojärvi, Eeva (2015) ”Perheen saanti Suomeen on ollut elämäni tärkeimpiä hetkiä”. *Helsingin Sanomat* 16.11.2015.

Palojärvi, Eeva (2015) Saamme hyviä vientimyyjiä Lähi-itään" - kansliapäällikkö haluaa vauhtia maahanmuuttajien kotoutukseen. *Helsingin Sanomat* 3.11.2015.

Palojärvi Eeva (2015) Stubb: Maahanmuuttajia 15 vuoden päästä jo puoli miljoonaa. *Helsingin Sanomat* 25.9.2015.

Paulavaara, Päivi (2015) Pääkaupunkiseudun kouluissa opiskelee parisataa kesän ja syksyn aikana tullutta turvapaikanhakijaa - suurin osa Espoossa. *Helsingin Sanomat* 24.11.2015.

Pohjanpalo, Olli (2015) Oikeusministeri: Turvapaikanhakijoiden tehtävä jotain saamansa avun vastapainoksi. *Helsingin Sanomat* 2.12.2015.

Pohjanpalo, Olli (2015) Perussuomalaiset: Hallitus kannustaa laittomaan maahanmuuttoon. *Helsingin Sanomat* 28.1.2015.

Pohjanpalo, Olli (2015) Puhemies Lohela epäilee maahanmuuttajien työllistymistä. *Helsingin Sanomat* 19.10.2015.

Pohjanpalo, Olli (2015) Soini: Suomi ei ole enää houkutteleva turvapaikanhakijoille – ”Matkalippuja jonotetaan kotiin”. *Helsingin Sanomat* 22.12.2015.

Pohjanpalo, Olli & Pekonen, Juho-Pekka (2015) Sipilä Ylelle: Immosen kirjoituksilla ei vaikutusta hallitusyhteistyöhön. *Helsingin Sanomat* 1.8.2015.

Puuronen, Vesa (2011) Rasistinen Suomi. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Raittila, Pentti (2002), Eettisyys ja rasismi journalismissa. Vammala. Vammalan kirjapaino Oy.

Rantonen, Eila (2010) Vähemmistöt ja monikulttuurisuus kirjallisuudessa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (2005) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino.

Rissanen, Virve & Torvinen, Pekka (2015) Mielenosoittajat vaativat rajoja kiinni pakolaisilta. *Helsingin Sanomat* 20.9.2015.

Sajari, Petri (2015) Sosiaaliturvan heikennys saattaa olla lainvastainen. *Helsingin Sanomat* 13.9.2015.

Saukkonen, Pasi (2013) Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Tallinna: Gaudeamus.

Saukkonen, Pasi (2007) Poliittikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Helsinki: WSOY.

Savolainen, Jaana (2015) Huhtasaari: Rikollisille eri säännöt. *Helsingin Sanomat* 18.12.2015.

Savolainen, Jaana (2015) Kansanedustaja Laura Huhtasaari HS:lle: Terroristit voivat hyväksikäyttää ihmisoikeuksia. *Helsingin Sanomat* 17.12.2015.

Savolainen, Jaana (2015) Pääministerin erityisedustaja: ”Isis rekrytoi yksin jääviä, turvapaikanhakijat saatava heti töihin”. *Helsingin Sanomat* 3.10.2015.

Schmitt, Carl (1976) *The Concept of the Political*. New Brunswick: Rutgers University Press.

Sulkunen, P. & Törrönen, J. 1997. Puhujakuva; enonsiaation rakenteet. Teoksessa semioottisen sosiologian näkökulmia. Gaudeamus. Tampere.

Teittinen, Paavo (2015) Europarlamentaarikko Liisa Jaakonsaari: Pakolaisiin kohdistuu Suomessa järjestelmällistä terroria. *Helsingin Sanomat* 19.12.2015.

Teittinen, Paavo (2015) Kempeleessä oltiin pelokkaita ja vihaisia raiskausepäilystä - pääministeri Sipilä piti kriisikokouksen. *Helsingin Sanomat* 25.11.2015.

Valkonen, Sanna & Valkonen Jarno (2013) Pohjois-Suomen etnisten suhteiden uudelleen tulkintojen ongelmat *Agon* 37-38, 1-4.

Valtovaara, Merja (2015) Turvapaikkaa hakevien lasten into kouluun on kova - "Olen oppinut paljon, kysy vaikka opettajalta!". *Helsingin Sanomat* 23.11.2015.

Vehkaperä, Meri (2002) Sydämen ääni hiipii ahneuden valtakuntaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Vesantola, Satu (2015) Onko naisten turvattomuus lisääntynyt? Yhdeksän kysymystä raiskauksista Suomessa. *Helsingin Sanomat* 2.12.2015.

Vasantola, Satu (2015) Yksin tulevat pakolaislapset lähes heitteillä Suomen asemilla. *Helsingin Sanomat* 21.9.2015.

Viljanen, Kaisa (2015) Taiteilija Jani Leinonen toi romanikerjäläiset Kiasmaan. *Helsingin Sanomat* 3.9.2015.

Wiberg, Paloheimo (2008) Poliitiikan perusteet. Helsinki: WSOY